

04.01.2016

TÜRKİYE'DE YABANCI MAHPUS OLMAK

Hilal Başak Demirbaş
Aylin Çelikçi

TCPS
kitaplığı

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumları
Mektup Okuma Komisyonu Başkanlığı
GÖRÜLDÜ

TCPS Kitaplığı 9

Türkiye’de Yabancı Mahpus Olmak / Hilal Başak Demirbaş, Aylin Çelikçi

Editörler: Ayşegül Algan, Mustafa Eren, Hilal Başak Demirbaş
Kapak ve Sayfa Tasarım: Tayfun Koç
ISBN 978-605-83651-5-5
1. Baskı: Temmuz 2016
Gözden Geçirilmiş 2. Baskı: Ocak 2019

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği
Adres: Katip Mustafa Çelebi Mahallesi, Billurcu Sokak,
No:5 Daire:2 Beyoğlu / İstanbul
Telefon: 0212 293 69 82
e-posta: info@tcps.org.tr

Baskı ve Cilt
İncekara Kağ. Mat. Yay. ve Dış Tic. Ltd. Şti.
Tel: 0212 501 0883

CİSST
CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ

Bu kitap Avrupa Birliği’nin desteğiyle basılmıştır.
Kitabın içeriği Avrupa Birliği’nin resmi görüşlerini yansıtmaz.
Burada verilen bilgi ve sunulan görüşler CİSST’e aittir.

**TÜRKİYE'DE
YABANCI
MAHPUS
OLMAK**

Hilal Başak Demirbaş - Aylin Çelikçi

İÇİNDEKİLER

1. Önsöz	7
2. Giriş	34
3. Sayısal Veriler	38
4. Yabancı Uyruklu Mahpusların Özel İhtiyaçları, Yaşadıkları Zorluklar ve Konuya Getirilen Öneriler	42
- Dil ile ilgili Engeller	43
- Adalete Erişim	47
- Sağlık Hizmetlerine Erişim	51
- Ruh Sağlığı	54
- Ziyaretçi Kabul ve Telefon ile Haberleşme Hakları	55
- Nakil	61
- Kültür ve Din	63
- Ayrımcılık	68
- Maddi Sorunlar	71
- Göçmen Statüsünde Olmak	74
- Yabancı Uyruklu Kadınlar ve Çocuklarıyla Kalanlar	76
- Yabancı Uyruklu Çocuk Mahpuslar	77
- Yabancı Uyruklu LGBTİ'ler	81
5. Sonuç	85
6. Talepler Listesi	87
7. Mektuplar	91
8. Röportaj	100
9. Kaynakça	111

1. ÖNSÖZ

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği/Türkiye Hapishane Çalışmaları Merkezi (CİSST/TCPS) olarak “özel ihtiyaçları olan mahpuslar” olarak nitelendirdiğimiz mahpus gruplarına ilişkin çalışmaları ve bu alanda bilgi üretilmesini önemsiyoruz. Bu amaçla tematik çalışma alanları oluşturduk ve o temalar çevresinde ilgili diğer sivil toplum örgütlerini de bir araya getirebilecek faaliyetler örgütledik, ağlar organize ettik. 2012 yılında 4 tematik grup üzerinden başladığımız çalışmaları bugün 11 tematik grup olarak sürdürüyoruz.

Tematik çalışma alanlarımızdan 8’inin kitabını yayınladık (Türkiye’de Hasta Mahpus Olmak, Türkiye’de Kadın Mahpus Olmak, Türkiye’de Ağırlaştırılmış Müebbet Hükümlüsü Mahpus Olmak, Türkiye’de Çocuk Mahpus Olmak, Türkiye’de Yabancı Mahpus Olmak, Türkiye’de LGBTİ Mahpus Olmak, Türkiye’de İşçi Mahpus Olmak, Türkiye’de Roman Mahpus Olmak). Yayınlarımız ilgiyle karşılandı ve geçen sürede ilk baskıları tükenmeye başladı. Bu nedenle, yayınlarımızın “gözden geçirilmiş ikinci baskı”larını yapmak bir zorunluluk oldu.

Elinizde tuttuğunuz bu kitabın ilk baskısı Şubat 2016 tarihinde yapılmıştı. Aradan yaklaşık 33 aylık süre geçti. Bu süre içinde ortaya çıkan yeni ve güncel verileri kitabın bu baskısında bulabilirsiniz.

Önümüzdeki günlerde yeni yayınlarla karşınızda olacağız.

Akıl hastaneleri, huzurevleri, askeri kışlalar, gemiler, yatılı okullar, manastırlar, tekkeler... Esir kampları, toplama kampları, islahevleri, hapishaneler... Tüm bu kurumları, ilk grupta yer alanlarla ikinci gruptakileri bir araya getiren ortak özellik “total kurum” oluşlarıdır. Total kurumlar, içerisindeki insanlar için kuşatıcıdır, dışarıyla kurulan toplumsal ilişkiye engel oluştururlar. Bu kurumlarda yönetilmesi planlanan geniş insan yığınları (akıl hastaları, yaşlılar, askerler, öğrenciler, esirler, mahpuslar...) ile yönetici personel arasında keskin sınırlar vardır ve yönetilenler için günlük faaliyetler sıkı bir şekilde programlanır. Bir yanda elinde otoriteyi tutan küçük grup vardır diğer yanda ise bu otoriteye sorgusuz sualsiz itaat etmesi beklenen yığınlar... Sosyolog Erving Goffman, 1961 yılında yayınladığı ve “Asylums” adını taşıyan kitabında¹ total kurumların özelliklerini ortaya koyarken, Philip Zimbardo ise 1971 yılında gerçekleştirdiği “Stanford Hapishane Deneyi” veya “Zimbardo Deneyi” olarak bilinen deneyi ile bu kurumların patolojik yanını gözler önüne serer.² Otoritenin keskin sınırlarla ikiye ayrıldığı böylesi kurumlarda yönetenlerden yönetilenlere yönelecek kötü muamele ve şiddetin zemini her zaman vardır. Şiddet, total kurumların patolojik karakteridir. Bu

1 Erving Goffman, Tımarhaneler, Heretik Yayınları, Ankara 2015

2 Zimbardo Deneyi’ne ilişkin anlatım ve değerlendirme için bakınız: Mustafa Eren, Kapatılmanın Patolojisi/Osmanlı’dan Günümüze Hapishanenin Tarihi, Kalkedon Yayıncılık, Mart 2014

şiddetin tamamen ortadan kaldırılıp kaldırılamayacağı ise ayrı bir tartışma konusudur.

“Total kurumlar” ve onların patolojik karakteri olarak “şiddet” tartışması Türkiye için güncel bir anlam ifade ediyor. “Güncel” çünkü başlıca total kurumlardan biri olan hapishaneler ve hapis cezası Türkiye’de giderek artan bir yer ediniyor kendisine.

Artışta, Avrupa’da Birinci, Dünyada Onuncu...

Türkiye’de 1919 yılında mahpus sayısı 35.035’di. 1950’lerden itibaren, 2005 yılına kadar mahpus sayısı 50 bin civarında seyretmiştir. Bunun tek istisnası 1980 darbe yıllarıdır. 2005 yılında 55.870 olan mahpus sayısı düzenli bir artış ile 2018 yılına gelindiğinde 246 bine çıkmıştır.³ Yaklaşık 4 kata varan bir artış söz konusudur.

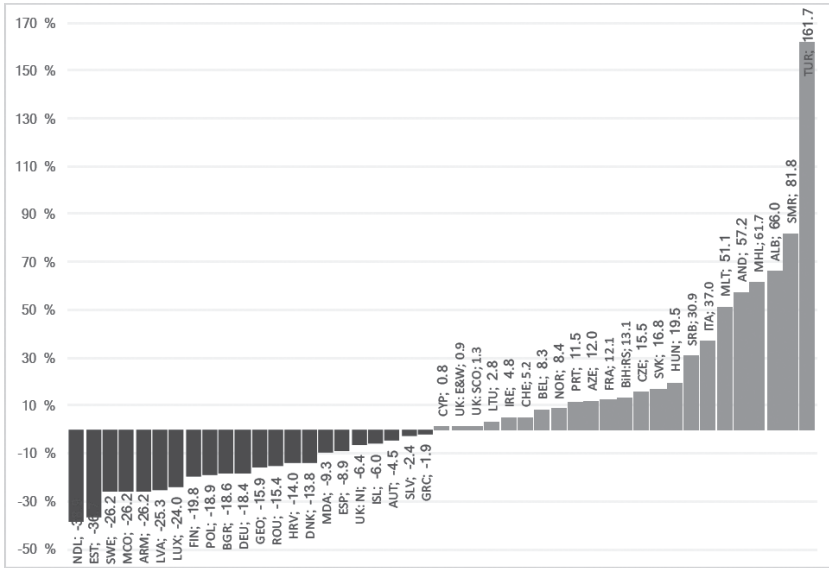
Bu düzenli artış sürecinde önemli kırılma noktalarından birini 15 Temmuz 2016 yılında gerçekleşen darbe girişimi sonrası süreç oluşturmaktadır. Darbe girişiminden sonraki bir yıl içinde 50.504⁴ kişi Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ile ilgili oldukları iddiasıyla tutuklanmış olmasına rağmen bu artış istatistiklere yansımamaktadır. Bunun nedeni Kanun Hükmünde Kararnemelerle (KHK) çıkarılan örtük aflardır. Örneğin 17 Ağustos 2016 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan 671 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kısmi (özel) bir af çıkarılmış ve ilk aşamada 38 bin mahpus tahliye edilmiştir (bu

3 Mayıs 2018 verisi, CHP İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi’nin soru önergesine Adalet Bakanlığı’nın verdiği cevaptan alınmıştır. Adalet Bakanlığı 15 Mayıs 2018 tarihi itibarıyla mahpus sayısının 246.416 olduğunu belirtmiştir.

4 Dönemin Adalet Bakanı Bekir Bozdağ’ın ilgili açıklaması için bakınız: <http://www.harbigazete.com.tr/gundem/15-temmuz-sonrasi-surecinin-tutuklu-sayisi-51-bin-h18288.html>

aftan yararlanacak kişi sayısının toplamda 93 bin civarında olması planlanmaktaydı).⁵ Bu durum, istatistiklerde ciddi bir sıçramanın önüne geçmiştir.

Mahpus sayısının artışının dünyada nereye denk düştüğüne baktığımızda ise şöyle bir tabloyla karşılaşırız: Türkiye, Avrupa Konseyi'nin açıkladığı 2016 yılı verilerine göre, mahpus sayısındaki artış oranında Avrupa Konseyi'ne üye 47 ülke içinde açık ara ilk sıradadır. 2006-2016 yılları arasında Türkiye'nin yüz bin kişi başına düşen mahpus sayısı yüzde 161,7 oranında artmıştır.⁶

5 CİSST/TCPS'in 3 Kasım 2016 tarihli açıklamasında bu durum değerlendirilmektedir: <http://www.tcps.org.tr/?q=node/354>

6 Grafik, Council of Europe Annual Penal Statistics'in 2016 özet raporundan alınmıştır. Space 1 2016/Executive Summary, March 2018, sayfa 3.

Avrupa Konseyi'nin 2016 yılı verilerini dikkate alarak açıkladığı, üye ülkelerin 100 bin kişi başına düşen mahpus sayısına bakıldığında ise ilk 10 ülke aşağıdaki gibidir:⁷

ÜLKE	MAHPUS NÜFUSU	100 BİN KİŞİ BAŞINA MAHPUS SAYISI
Rusya Federasyonu	646.085	448
Gürcistan	9.534	256,3
Türkiye	192.627	244,6
Litvanya	7.051	244,1
Azerbaycan	22.938	236,3
Moldova	7.911	222,7
Çek Cumhuriyeti	22.481	213
Letonya	4.186	212,6
Arnavutluk	5.910	204,8
Estonya	2.670	202,9

Bu tablo 2016 yılı verileri dikkate alınarak açıklanmıştır. 2016 yılı rakamlarına göre Türkiye Avrupa Konseyi'ne üye 47 ülke içinde 3. sıradadır. Ancak 2017 yılı sonunda Türkiye'nin nüfusunun yaklaşık 80 milyon, mahpus sayısının ise 232 bin olduğu dikkate alınırca 100 bin kişi başına düşen mahpus sayısının 287 olduğu ve bu sayı ile 2017 yılında Türkiye'nin Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler içinde Rusya'dan sonra ilk sırayı aldığı görülecektir.⁸

2006-2016 yılı rakamları dikkate alındığında mahpus sayısının artışı Avrupa'da açık ara ilk sırada yer alan, hem 100 bin kişi başına

7 Rusya Federasyonu'na ait rakam ICPR'in araştırmasından alınmıştır. <http://www.prisonstudies.org/country/russian-federation>

8 ICPR'in araştırmasına göre de 2017 yılında Türkiye, Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler içinde yüz bin kişi başına düşen mahpus sayısında 2. sıradadır (Avrupa kıtasında ise Rusya ve Belarus'un ardından 3. sırada). http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=14

düşen mahpus sayısı hem de mahpus nüfusu sıralamasında 2017 yılında Rusya'dan ardından ikinci sıraya yerleşen Türkiye'nin dünya ülkeleri arasındaki durumuna da bakalım.

Derneğimizin de iletişim halinde olduğu Suç Politikaları Araştırma Enstitüsü'nün (Institute for Criminal Policy Research - ICPR) verilerine göre istatistiği tutulan 223 ülke ve bağlı bölge arasında Türkiye; ABD, Çin, Brezilya, Rusya, Hindistan, Tayland ve Endonezya'nın ardından dünyada en kalabalık mahpus nüfusuna sahip 8. ülke.

	ÜLKE	MAHPUS NÜFUSU	100 BİN KİŞİ BAŞINA MAHPUS SAYISI
1	ABD	2.121.600	665
2	Çin	1.649.804	116
3	Brezilya	682.901	328
4	Rusya	595.728	411
5	Hindistan	419.623	33
6	Tayland	343.657	497
7	Endonezya	249.419	94
8	Türkiye	232.179	287
9	İran	230.000	284
10	Meksika	204.749	165
11	Filipinler	178.661	172
12	Güney Afrika	158.111	280
13	Kolombiya	116.058	227
14	Vietnam	115.035	122
15	Etiyopya	113.727	127
16	Mısır	106.000	116

Ülke nüfusunda 100 bin kişi başına düşen mahpus sayısı sıralamasında mahpus oranı 200'ün üzerinde olan ülkeler sırasıyla şunlardır:⁹

	ÜLKE	MAHPUS NÜFUSU	100 BİN KİŞİ BAŞINA MAHPUS SAYISI
1	ABD	2.121.600	655
2	El Salvador	39.021	610
3	Türkmenistan	30.568	583
4	Virjin Adaları (ABD)	577	542
5	Maldivler	1.200	514
6	Küba	57.337	510
7	Tayland	343.657	497
8	Kuzey Mariana Adaları (ABD)	270	482
9	Virjin Adaları (Britanya)	134	470
10	Bahamalar	1.746	438
11	Seyşeller	423	437
12	Grenada	465	435
13	Ruanda	54.279	434
14	Rusya	595.728	411
15	Guam (ABD)	667	404
16	Saint Kitts ve Nevis	220	393
17	Panama	16.183	390
18	Saint Vincent ve Grenadinler	412	378
19	Kosta Rika	19.226	374
20	Antigua ve Barbuda	351	373
21	Beyaz Rusya (Belarus)	34.600	364
22	Cayman Adaları (Britanya)	222	359

9 http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-total/trackback?field_region_taxonomy_tid=All

23	Belize	1.545	356
24	Saint Maarten (Hollanda)	161	347
25	Palau	76	345
26	Amarikan Samoası (ABD)	193	337
27	Brezilya	682.901	328
28	Uruguay	11.078	321
29	Bermuda (Britanya)	209	319
30	Porto Riko (ABD)	10.475	313
31	Anguilla (Britanya)	46	307
32	Barbados	874	300
33	Yeşil Burun Adaları (Cape Verde)	1.542	298
34	Namibya	7.400	295
35	Dominika	211	289
36	Türkiye	232.179	287
37	İran	230.000	284
38	Svaziland	3.610	282
39	Fransız Guyanası (Fransa)	777	281
40	Güney Afrika	158.111	280
41	Saint Lucia	646	279
42	Trinidad ve Tobago	3.667	270
43	Peru	85.727	267
44	Moğolistan	7.773	262
45	Guyana	2.004	259
46	Tayvan	61.129	259
47	Gürcistan	9.451	254
48	Dominik Cumhuriyeti	26.734	244
49	Nikaragua	14.675	238
50	Curaçao (Hollanda)	377	236
51	İsrail	20.245	236

52	Azarbeycan	22.938	235
53	Litvanya	6.616	235
54	Bahreyn	3.485	234
55	Fas	82.512	232
56	Cook Adaları (Yeni Zelanda)	48	229
57	Kolombiya	116.058	227
58	Şili	41.128	225
59	Grönland (Danimarka)	126	225
60	Ekvador	37.497	222
61	Yeni Zelenda	10.695	220
62	Letonya	4.243	218
63	Martinique (Fransa)	836	217
64	Honduras	18.950	216
65	Moldova	7.635	215
66	Çek Cumhuriyeti	22.198	209
67	Botsvana	4.343	208
68	Tunus	23.553	206
69	Samoa	400	204
70	Estonya	2.664	202
71	Singapur	11.691	201

Bu listede de görülebileceği gibi Türkiye, ülke nüfusuna oranla mahpus sayısı sıralamasında (100 bin kişi başına düşen mahpus sayısı), 223 ülke ve bağlı bölge arasında 36. sırada yer alıyor. Ancak bu listede mahpus sayısı 100'lerle anılan ülkeler de bulunmaktadır. Daha anlamlı bir okuma yapmak adına mahpus sayısı 50 binin üzerinde olan ülkeleri dikkate aldığımızda Türkiye 100 bin kişi başına düşen mahpus sayısı sıralamasında 7. sıraya yükseliyor.

ICPR'nin Worl Prion Population List adlı araştırmasına göre 2000-2015 yılları arasında istatistiği tutulan 223 ülkenin ve bağlı bölgenin nüfusu yüzde 18,2 mahpus sayısı ise yüzde 19,5 artmıştır.

Dünya Hapishane Nüfusu – 2000 Sonrası Değişim				
	<i>2000 yılı tabmini hapishane nüfusu</i>	<i>Son kullanılan hapishane nüfusu toplamı (31.10.2015)</i>	<i>2000 sonrası hapishane nüfusu değişimi %</i>	<i>2000'den 2015'in başına nüfus değişikliği (Birleşmiş Milletler) %</i>
AFRİKA	902.500	1.038.735	+ 15.1	+ 43.8
Ruanda hariç	787.500	984.456	+25.0	
AMERİKA	2.690.300	3.780.528	+ 40.5	+ 17.3
ABD hariç	752.818	1.563.528	+107.7	
ASYA	3.023.500	3.897.797	+ 28.9	+ 17.5
Çin-Hin. hariç	1.324.014	1.821.449	+ 37.6	
AVRUPA	2.013.600	1.585.348	- 21.3	+ 3.3
Rusya hariç	953.196	942.878	- 1.1	
OKYANUSYA	34.000	54.726	+ 59.1	+25.2
DÜNYA	8.664.300	10.357.134	+ 19.5	+18.2

Bu tablo içerisinde Türkiye'yi değerlendirdiğimizde Türkiye'nin aralarında olduğu Avrupa ülkelerinde nüfusta % 3,3'lük bir artış varken mahpus nüfusu % 21,3 azalmış ancak Türkiye'de ise % 16,1'lik nüfus artışına rağmen¹⁰ yüzde 249'luk bir mahpus artışı söz konusu.

Bu artış ile Türkiye sadece Avrupa'da değil dünyada mahpus artışı listesinde ilk sıralarda yer alıyor. ICPR'nin listesine göre 2000-2015 tarihleri arasında mahpus sayısında % 100'den fazla artış yaşanan 42 ülke var. Türkiye ise bu ülkeler arasında 10. sırada.

10 TÜİK'in rakamlarına göre 2000, 2015 yılı sırasıyla şöyledir:67.803.927 ve 78.741.053

2000-2015 Mahpus Sayısında Yüzde 100'den Fazla Artış Yaşanan Ülkeler							
	Ülkeler	2000	2005	2010	2015	Artış	Artış Oranı
1	Bahreyn	437		1.100	4.028	3.591	822%
2	Kosova	227	1.199	1.333	1.816	1.589	700%
3	Irak	7.000	26.472	39.130	42.880	35.880	513%
4	Angola	4.000	8.300	16.183	22.826	18.826	471%
5	Afganistan	5.262	10.590	18.283	26.519	21.257	404%
6	Vanuatu	46	138	187	230	184	400%
7	Seyşeller	166	162	432	735	569	343%
8	El Salvador	7.754	12.525	24.662	31.686	23.932	309%
9	Venezuela	14.196	19.853	40.825	55.007	40.811	287%
10	Türkiye	49.512	55.870	120.814	172.562	123.050	249%
11	Paraguay	3.219	6.282	6.197	10.949	7.730	240%
12	Ekvator	8.029	11.971	11.800	25.902	17.873	223%
13	Endonezya	53.399	97.671	117.863	161.692	108.293	203%
14	Cibuti	200		600	600	400	200%
15	Kamboçya	5.502	8.160	14.043	16.497	10.995	200%
16	Guatemala	6.974	8.247	11.148	19.810	12.836	184%
17	Burkina Faso	2.204	3.315	5.198	6.251	4.047	184%
18	Nepal	6.000	7.135	10.739	16.813	10.813	180%
19	Samoa	173	247	300	481	308	178%
20	Britanya Virjin Adaları	43	106	117	119	76	177%
21	Peru	27.734	33.010	45.464	75.379	47.645	172%
22	Cebelitarık (UK)	18	27	53	48	30	167%
23	Brezilya	232.755	361.402	496.251	607.731	374.976	161%
24	Kıbrıs	312	536	637	811	499	160%
25	Makedonya	1.178	1.844	2.516	3.034	1.856	158%
26	Sierra Leone	1400	1.400	2.237	3.488	2.088	149%
27	Saint Kitts ve Nevis	135	209	256	334	199	147%

28	Kiribati	57	74	90	141	84	147%
29	Haiti	4.219	3.670	5.331	10.266	6.047	143%
30	Solomon Adaları	134	295	268	323	189	141%
31	Kolombiya	51.518	66.829	84.444	121.389	69.871	136%
32	Gambia	478	450	780	1.121	643	135%
33	Nauru	6	3	20	14	8	133%
34	Kosta Rika	7.575	9.053	12.110	17.440	9.865	130%
35	Malta	257	294	583	582	325	126%
36	Uruguay	4.469	6.211	8.700	9.996	5.527	124%
37	İsrail	9.421	16.059	20.164	20.245	10.824	115%
38	Uganda	21.700	26.126	30.312	45.092	23.392	108%
39	Çad	2.385	3.416	4.775	4.831	2.446	103%
40	Belize	765	1.234	1.420	1.545	780	102%
41	Antigua-Barbuda	170	194	295	343	173	102%
42	Katar	570	465	551	1.150	580	102%

Bahreyn, Kosova, Irak, Angola, Afganistan, Vanuatu, Seyşeller, El Salvador ve Venezüella'nın ardından 10. sırada yer alan Türkiye'nin içerisinde olduğu bu listeye göz atmak, Türkiye'nin ceza infaz sisteminde ve bu sistemin geldiği aşamaya dair bir ipucu da sunmaktadır.

Adalet Bakanlığı'nın Planlaması ve Yeni Hapishane Rejimi

2000 tarihinde 49 bin olan mahpus sayısı Mayıs 2018'de 246 bine ulaştı. Yani hapishanelerin mevcudu her ay 942, her gün 31 kişi daha arttırıldı. Bu artış, öylesine yaşanmadı. Bir planlama dahilinde, öngörülerek sağlandı. Adalet Bakanlığı, derneğimizin bilgi edinme başvurusunu cevapladığı 7 Ocak 2014 tarihli belgesinde 2017 yılı sonuna kadar 118 bin kapasiteli 199 yeni hapishane açılacağını

belirtmişti. Bu açıklama hapishanelerin kapasitesinin ve dolayısıyla mevcudunun 2017 yılı sonuna kadar 250 binin üzerine çıkarılacağına ifadesiydi. Mayıs 2018'de 246 bine ulaşan mahpus sayısı bu öngörünün gerçekleştiğini göstermektedir.

Kapasite artışıyla ters orantılı olarak hapishane sayısı ise azalmaktadır. Bunun nedeni 2006 yılından itibaren planlı bir şekilde küçük kapasiteli ilçe hapishanelerinin kapatılması ve daha fazla kapasiteli, "oda sistemi"ne dayalı hapishanelerin açılmasıdır. 1968'de 633, 1991'de 651, 2000'de 559 olan hapishane sayısı bu tarihten sonra düzenli olarak düşürülmüş, 2005'de 441, 2010'da 371, 2016 başında ise 361'e kadar geriletilmiştir. 2018 yılı Mart ayına geldiğinde ise yapımına hız verilen hapishaneler ile birlikte sayı yeniden yükselişe geçmiş ve 385'e ulaşmıştır.

Hapishane sayısının 651'den 385'e kadar gerilemesi sadece 289 hapishanenin kapatılmasıyla yaşanmadı. Adalet Bakanlığı'nın açıklamalarına göre 2000-2017 tarihleri arasında 171 yeni hapishane ile 34 ek bina inşa edildi. Yani var olan 385 hapishanenin sadece 214'ü 2000 öncesi inşa edilmiştir. Bu 214 hapishanenin 73'ü de 2000-2014 tarihleri arasında restore edilerek "oda sistemi"ne dönüştürülmüştür.¹¹

11 Adalet Bakanlığı'nın derneğimizin bilgi edinme başvurusuna verdiği 7 Ocak 2014 tarihli bilgi edinme başvurusunun cevabından.

Yıllar	Kapatılan	Açılan
2000-2005	82	20
2006	20	7
2007	51	8
2008	16	13
2009	22	8
2010	6	7 + 5*
2011	3	2 + 7*
2012	8	14 + 9*
2013	21	10 + 6*
2014	22	14 + 2*
2015	15	18 + 2*
2016	13	38
2017	10	12
TOPLAM	289	171 + 34*

**Kapasite artışı amacıyla var olan hapisanelere ek olarak inşa edilen binalar ve ek olarak inşa edilen açık hapisane sayıları.*

Bu rakamlar hapisanelerin yeniden inşa süreci içerisinde olduğunu göstermektedir. Kapatılan hapisanelerin neredeyse tamamının “kaza tipi” küçük kapasiteli ve koğuş tarzı hapisaneler, açılan hapisanelerin önemli bir bölümünün ise şehrin dışına, “kampüs” içerisinde yer alan, büyük kapasiteli ve “oda tipi” hapisaneler olması yapısal bir dönüşümün göstergesidir.

Türkiye’de, 2016 yılı sonunda ilki 2006 yılında inşa edilen Sincan olmak üzere 13 hapisane kampüsü mevcuttu (Sincan, Tekirdağ, Maltepe, Silivri, Kocaeli, İzmir/Aliağa, Kayseri, Şanlıurfa, Hatay, Elazığ, Van, Tarsus, Diyarbakır) 2017 yılı içinde de 3 hapisane kampüsünün proje çalışmalarına başlaması planlanmaktaydı (Çorlu, Konya, Aksaray).

Burası Silivri Ceza İnfaz Kurumları Kampüsü. Kampüs içerisinde 8 L Tipi, bir Açık bir de Kapalı olmak üzere 10 hapisane var. 2018 yılında burada tutulan mahpus sayısı 18 bine ulaşmıştı.

Bu dönüşüm insan hakları açısından önemlidir. Önemlidir çünkü kaza hapisaneleri, kanunlar tarafından suç addedilen fiilin failinin, yani mahkemelerin hakkında hapis cezası verdiği kişilerin kendi ilçelerinde hapis yatabilmesine olanak sağlıyordu. Bu sayede mahpus, ailesinden ve sosyal çevresinden kopmadan hapiste tutulabiliyor, mahpusun aynı ilçede olan ailesi ve avukatı kendisini fazladan bir zaman ve maddi imkân ayırmadan ziyaret edebiliyordu (başka ilddeki yakınlarını veya müvekkilini ziyaret etmek hem zaman hem de maliyet arttıran bir durum yaratmaktadır. Mesafe arttıkça harcanan zaman ve maliyet de artmaktadır).

Bu dönüşüm, sosyal bilimler açısından da değerlendirilmeye muhtaçtır. Yeni inşa edilen kampüs tipi hapisanelerin temel özelliklerinin şunlar olduğu söylenebilir:

- Şehrin tamamen dışına inşa edilirler (Örneğin Silivri Ceza İnfaz Kurumları Kampüsü, Silivri ilçesine 12 km, İstanbul'a ise 70 km mesafede bulunmaktadır)
- Sayılarının şu an için 16 olduğu ve 14 ilde kuruldukları düşünülürse, mahpusların 81 ilden buralara toplanması dolayısıyla yaşadıkları ve ailesinin olduğu illerden farklı illerde hapis tutulmaları sonucunu doğurmaktadır.
- Mahpusların teşhis ve tedavi görecekları hastane ve yargılamalarının yapılacağı mahkemeler de kampüs alanı içerisine inşa edilebilmektedir. Bu durum, mahpusların haklarında verilen hüküm süresince kampüs alanı dışına çıkamamasına yol açmaktadır.
- Kampüs tipi hapisanelerde, buralarda görev yapmakta olan personel ve yakınları için lojmanlar, alışveriş merkezi, oyun salonu, kuaför, kafeterya, restoran, aile sağlığı merkezi, misafırhane, ilköğretim okulu, kreş vb. de inşa edilebilmektedir (Örneğin Silivri Ceza İnfaz Kurumları Kampüsü'nde tüm bu sayılanlar olmakla birlikte lojman sayısı 500'dür)

Bu özellikler, kampüs tipi hapisanelerin, tesis ve hizmetleriyle mahpusu ve personeli kampüs alanına mecbur bırakan veya alan dışında çıkma ihtiyacını minimuma indiren; mahpus (ve aileleri), personel (ve aileleri), jandarma üçlüsü dışında insanlarla teması neredeyse ortadan kaldıran yapılar olduğunu göstermektedir. Bu halleriyle kampüs tipi hapisaneler, 19. yüzyıl ada hapisanelerine benzer bir mekanizma olarak işlemektedir. Bu mekanizmanın yol açabileceği sonuçlar önemlidir ve dikkat çekilmelidir.

Kampüs tipi hapisaneler personeli ve mahpusları, "gardiyan" ve "suçlu" kimlikleri içerisine hapsetme potansiyeli taşımaktadır. Kaza hapisaneleri, küçük ölçekli yapılar olduğu için ve mahpusun da ça-

lışanın da aynı ilçede yaşamaları nedeniyle birbirlerini sadece “infaz koruma memuru-mahpus” ikilemi içerisinde değil de komşu, okuldan tanıdık, çocuğunun arkadaşı, esnaf vb. farklı roller içerisinde bilme olanağı sunan yapılaraken kampüs tipi hapisaneler infaz koruma memurları için mahpusları “suçlu”, mahpuslar için de infaz koruma memurlarını “gardiyan” olarak sabitlemektedir.

Kaza tipi hapisanelerde personel, görevi bittiğinde sivil kıyafetlerini giyer ve hapisane kapısından dışarı adım attığında şehrin içine girebilir. Bu sayede bindiği sivil bir aracın, gittiği bir dükkanın, marketin, berberin müşterisidir. Sokakta gördüğü bir insan için belki komşusu belki çocuklarının aynı okula gittiği bir velidir. Kaza tipi hapisaneler hapisane personeline farklı rollere bürünebilme imkânı tanırken kampüs tipi hapisanelerde ise personel görevi bitip hapisane binasının kapsından çıksa dahi hâlâ hapisane alanındadır. Görebileceği insanlar yine hapisane personeli, jandarma veya onların aileleridir. Onlar karşısında da tek rolü yine hapisane personeli olmaktır. Öyle ki bu kapalı yapı (tıpkı askeri lojmanlarda olduğu gibi) lojmanda dahi baskın hale gelmekte, personelin hapisane içerisindeki hiyerarşisini buraya da taşımakta, aileler arasındaki ilişkilere de şekil vermektedir.

Sosyal ilişkilerin “gardiyan” ve “suçlu” ikilemine sıkıştığı, farklı rollere bürünebilme imkânının sınırlandığı bu yapılarda kapatılma kurumlarının, Stanford Hapisane Deneyi (“Zimbardo Deneyi” olarak da bilinir) ile ortaya konulan şiddet zemini daha da güçlü olarak ortaya çıkabilecektir. Kaza tipi hapisanelerdeki mahpusun da çalışanın da aynı ilçede yaşama ve birbirlerini sadece “infaz koruma memuru-mahpus” ikilemi içerisinde değil de komşu, okuldan tanıdık vb. farklı roller içerisinde tanıma, bilme durumu hapisanelerin şiddet ortaya çıkarıcı özelliğini dizginlemeye yol açmaktadır. Gündelik yaşam içerisinde tanıdığın, bildiğin birini “insan olanın dışına atmak”, “suçlu” olarak kodlanıp karşına getirilen

ve tanımadığın birini “insan olanın dışına atmak” kadar, hızlı ve kolay olmamaktadır.

Tüm bu değerlendirmeler kaza tipi hapisanelerden kampüs tipi hapisanelere geçişin eleştiriye açık olduğunu, insan hakları açısından birçok handikap barındırdığını ortaya koymaktadır.

2016 yılında kapatılan Siverek A3 Tipi Ceza İnfaz Kurumu. Fotoğrafta da görülebileceği gibi kapatılan hapisaneler şehrin içindedir, mahpus sokaktan geçen arabanın, çevredeki okul çocuklarının sesini yani “dışarıda” akıp giden hayatın sesini duyabilmektedir.

2016 yılında açılan Samsun Ceza İnfaz Kurumu. Yeni hapisaneler, şehrin tamamen dışında, şehrin yaşantısından izole, özel araç olmadan ziyaretin zor olduğu yerler olarak tasarlanmış.

"Olağanüstü Hal", KHK'lar ve Siyasi Mahpuslar İçin Yeni İnfaz Rejimi

Türkiye'nin ceza infaz sisteminin yaşadığı bu dönüşüm ve yeni infaz rejimi konjonktürel olarak Olağanüstü Hal (OHAL) sürecinden de etkilendi.

Türkiye'de 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe girişiminin ardından 20 Temmuz 2016 tarihinde ilan edilen OHAL ve sonrasında çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) "ceza infaz sistemi" alanında önemli değişikliklere yol açtı. Bir yandan infaz süreçlerinde yapılan düzenlemelerle örtük aflar çıkarılırken diğer yandan da özellikle siyasi mahpuslar açısından infaz rejimi daha da olum-

suz hale getirildi. Bu KHK'lar öncesinde adli ve siyasi mahpusların yasa karşısındaki ayrılığı infaz sürelerindeki farklılık (adli mahpuslar haklarında hüküm verilen sürenin 5'te 3'ü siyasi mahpuslar ise 4'te 3'ü oranında hapisnede tutulurlar. Yani hakkında 20 sene hüküm verilen bir adli mahpus 12 sene, siyasi mahpus ise 15 sene hapiste tutulur) ve mevzuatta yer alan "cezalarını bir ve üç kişilik yerde çekerler" ibaresinden yola çıkarak "oda sistemi" iken KHK'larla siyasi mahpusların infaz rejimi sınırlayıcı ve hak gasplarına yol açacak bir şekilde yeniden düzenlenmiştir.

23 Temmuz 2016 tarihli, 667 sayılı KHK ile Türk Ceza Kanununun "Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar", "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar", "Milli Savunmaya Karşı Suçlar", "Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk" ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren "suçlar ve toplu işlenen suçlar" bakımından tutuklu olanların yakınları tarafından ziyaretlerine, telefon haklarına ve avukat görüşlerine ciddi sınırlamalar getirilmiştir. Aile ziyaretleri "belgelendirilmesi koşuluyla sadece eşi, ikinci dereceye kadar kan ve birinci derece kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı" ile sınırlandırılırken telefon hakları da haftada birden iki haftada bire düşürülmüştür. Avukat görüşleri ise savunma hakkını ve avukat müvekkil gizliliğini ortadan kaldırmaya yönelik düzenlemelere maruz kalmıştır. KHK'nın 6. Maddesinin (d) fıkrasına göre Cumhuriyet savcısının kararıyla görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, bir görevli avukat görüş mahallinde bulunabilir, tutuklunun avukatına veya avukatın tutukluya verdiği belgelere el konulabilir, görüşmelerin gün ve saatleri sınırlandırılabilir, görüşmeye son verilebilir, tutuklunun avukatlarıyla görüşmesi sulh ceza hâkimliğince yasaklanabilir.

Siyasi mahpusların avukat görüşleri 29 Ekim 2016 tarihli 676 sayılı KHK ile yeniden ele alınmış, tüm bu sınırlamalar, hükümlü-

ler için, Cumhuriyet başsavcılığının istemi ve infaz hâkimliğinin kararıyla üç ay süresince geçerli olabilecek hale getirilmiştir (Üç aylık sınırlama infaz hâkimliği tarafından üçer aylık dilimler halinde uzatılabilmektedir). Tutuklular için ise sınırlamalar soruşturma aşamasında sulh ceza hâkimliği, kovuşturma aşamasında ise mahkeme kararına bırakılmıştır.

22 Kasım 2016 tarihli 677 sayılı KHK ise “terör örgütü üyeliği veya bu örgütlerin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar sebebiyle tutuklu veya hükümlü” olanlar için öğrenim hakkını ortadan kaldırmıştır. KHK'nın 4. Maddesinin 1. fıkrası uyarınca siyasi mahpuslar “olağanüstü halin devamı ve kurumda barındırıldıkları süre zarfında, ülke genelinde uygulanan merkezî sınavlar ile örgün veya yaygın her türlü eğitim ve öğretim kurumları ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından ceza infaz kurumu içinde veya dışında yapılan ya da yaptırılan sınavlara giremezler.”

24 Aralık 2017 tarihli 696 sayılı KHK ise 12 Eylül 1980 darbesinin bir ürünü olan tek tip elbise uygulamasını geri getirmiştir. KHK'nın 101. ve 103. maddeleri siyasi mahpusların tek tip elbise giymesini, giymeyi kabul etmemeleri halinde kendilerine disiplin cezası verilmesini öngörmektedir.

Hapishaneler söz konusu olduğunda dikkat çeken bir başka düzenleme ise 1 Eylül 2016 tarihli 673 sayılı KHK ile gerçekleştirilmiştir. Bu KHK'nın 3. Maddesi uyarınca Türkiye'nin 81 ilinde bulunan tüm Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurullarının başkan ve üyelerinin görevlerine son verilmiştir. Türkiye'de hapishanelerin izlenmesiyle görevli ve sorumlu başlıca kuruluşlar olan İzleme Kurulları bu KHK ile işleyemez hale getirilmiştir.

Yukarıda dile getirilen tüm düzenlemeler OHAL döneminde KHK'larla yeni bir infaz rejimi düzenlendiğini, bu düzenlemelerin özellikle de siyasi mahpuslara önemli sınırlamalar getirdiğini, öğ-

renim ve savunma gibi önemli haklarının ortadan kaldırılmasının adımlarının atıldığını ortaya koymaktadır.¹²

“İslah” iddiası ve sosyal görevliler...

“Ülkemizde de 1940’lı yıllardan sonra suçlunun tecridi yoluyla toplumun korunmasını hedefleyen infaz rejimleri terk edilmiştir. Bunun yerine çeşitli tretman modelleri konularak suçlunun ıslahı yoluyla tahliye sonrasına hazırlanmasını amaçlayan infaz rejimleri uygulanmaya başlamıştır.” Bu alıntı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’nün 2016 Yılı Faaliyet Raporu’ndan alınmıştır. Hem burada hem de ilgili yasalarda mahpusların “iyileştirilmesi”, “ıslahı”, “topluma kazandırılması” vb. hapis cezasının amaçları arasında gösterilmektedir.

Kampüs tipi hapisanelerin bir diğer olumsuz yanını da “ıslah” iddiasıyla bağdaşmayan kurgusu oluşturmaktadır.¹³ Mahpusu şehrin dışında inşa edilmiş, sosyal yaşamdan izole, ziyaret etmenin zorlaştırıldığı, yüksek beton duvarlarla çevrili mekânlara kapattıktan sonra spor salonu, konferans salonu, kütüphane, atölye benzeri imkânlar sunduğunu söyleyip “sosyalleştirmeye” çalışmak otoban-

12 Siyasi mahpuslara yönelik düzenlemeler OHAL ile tırmanışa geçmiş olsa da henüz OHAL ilan edilmemişken Mayıs 2016 tarihinde bir firar gerekçe gösterilerek sınırlayıcı yeni düzenlemeler dayatılmaya başlatılmıştır. Bu düzenlemeler çerçevesinde mahpusların çamaşırlarını yıkadıkları leğenler yedi kişiye birer tane olmak üzere sınırlandırılmış, temizlikte kullanılan çek pas sapları 50 cm’e indirilmiş, koşullarda bulundurulabilecek kitap sayısı azaltılmıştır.

13 “İslah” iddiası başlı başına tartışmalı bir iddiadır ve üzerinde ayrıca durulmalıdır. “Suç” ve “suçlu” kodlamalarının toplumun farklı kesimleri tarafından tartışmalı olarak ele alındığı ve adli sisteme olan inancın zayıf olduğu durumlarda bu kodlamalardan yola çıkan “ıslah” iddiaları da tartışmalı hale gelmektedir (Bu konu için bakınız: Mustafa Eren, Kapatılmanın Patolojisi, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul 2014, syf 264-273).

ların kenarlarındaki doğal çim örtünün üzerine beton döküp sonra onların üzerine yeniden çim döşemeye benzer bir durum oluşturmaktadır. Kaldı ki biraz daha yakından bakıldığında mimari düzenlemenin yanı sıra personel dağılımının da “ıslah” iddiasına denk düşmediği görülmektedir.¹⁴

	Kanuni Kadro	Boş Kadro	Dolu Kadro*	Kaç Mahpusa
Sosyolog	790	365	425	472
Sosyal Çalışmacı	660	411	249	807
Psikolog	1.065	390	675	297
Öğretmen	1.261	609	652	308
Eğitim Uzmanı	15	14	1	201.010
Eğitim Rehberi	5	5	0	!
Pedagog	5	5	0	!
Kütüphaneci	5	5	0	!

**Buradaki rakamlar sadece hapishanelerde değil, denetimli serbestlik müdürlüklerinde görev yapan personeli de kapsamaktadır. Dolayısıyla bu psikolog, sosyolog vb. başına düşen mahpus sayısı aslında daha da fazladır.*

	Kanuni Kadro	Boş Kadro	Dolu Kadro	Kaç Mahpusa
Müdür	1240	188	1052	191
İnfaz ve Koruma Baş Memuru	3973	1711	2262	88,8
İnfaz ve Koruma Memur	40081	2477	37604	5,3

14 Tablo Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 2016 yılı Faaliyet Raporu'ndan yararlanarak hazırlanmıştır.

Bu iki tablo dikkate alındığında hapisanelerin sadece “güvenlik” kaygısıyla ele alındığı ve mahpusların sosyal görevlilerle nadiren karşılaşarak sadece “infaz koruma” memurlarıyla yüz yüze olduğu görülmektedir. 297 mahpusa bir psikolog, 807 mahpusa bir sosyal çalışmacı düşüyorsa, aslında 15 eğitim uzmanı kadrosu varken sadece bir eğitim uzmanı istihdam edilmişse, kadroları olmasına rağmen hiç eğitim rehberi, pedagoğ ve kütüphaneci yoksa burada “ıslah” iddiasının altının boş olduğunu söylemek mümkündür.

STÖ'lerin ve Politika Yapıcıların Rolü ve Sorumluluğu

Bu rakamların ve analizlerin ardından, yazının girişinde yer alan tartışmaya, “total kurumlar” ve onların patolojik karakteri olarak “şiddet” konusuna tekrar dönebiliriz. Hapishanelerin bu patolojik özelliğini kabul ettikten sonra, hapishanesiz bir toplum tasavvur etmek, bu gerçekleşinceye kadar da bu patolojiyi geriletebilmek sorumluluğu ile karşı karşıya kalıyoruz. Bu rol ve sorumluluk devlet kurum ve kuruluşlarından ziyade sivil toplum örgütlerine düşmektedir. Kapalı kurumların şiddet içeren yanını olabildiğince denetim altında tutabilmek, buraları insan hakları ve insan onuruyla “olabildiğince” uyumlu hale getirmek sivil toplum örgütlerinin müdahalesi ve müdahilliği ile mümkündür ancak. STÖ'lerin dışlandığı, dışında tutulduğu “iyileştirme” çalışmalarının başarılı olabilmesinin imkânı yoktur. Bu kurumlar için “sivil” izleme yapılması elzemdir.

Bu mecburiyet karşısında asıl sorumluluk ise devlete, politika yapıcılara aittir. STÖ'lerin sürece müdahil olabilmesinin kanallarını yaratacak ve bu müdahilliği yasal bir çerçeve içerisinde güvenceye kavuşturabilecek olan devlettir, politika yapıcılarıdır. Politika yapıcıların ve ilgili devlet kurumlarının bu konuda isteksiz olması STÖ'lerin elini kolunu bağlayan bir duruma yol açmakta ve bu alanda çalışma yürütmeyi imkânsız kılmaya da oldukça zorlaştırmaktadır. Kapalı

kurumlar bir yana, bir devlette STÖ'lerin kamuya ne kadar müdahil olabildiği o devletin demokratikliğinin başlıca kriterlerinden biri olarak görülebilir. Türkiye'nin bu konudaki karnesi ise ne yazık ki yeterince iyi değildir.

Türkiye'de STÖ'lerin hapisanelerde çalışma yürütebilmesinin, izne tabi olsa da hapisanelere rahatça girebilmesinin ve hapisane idaresi, personeli ve mahpuslarla görüşmeler yapabilmesinin kolay olduğunu söylemek mümkün değildir. Buralar “kapalı kurum” nitelendirmesinin hakkını verecek şekilde STÖ'lere “kapalı”dır. Zaman zaman Adalet Bakanlığı'nın izni ile buralara giriş mümkün olsa dahi, ne STÖ'lerin ne de bu alanda araştırma yürüten akademisyenlerin ve araştırmacıların hapisanelerde rahatça çalışma yürüttüğünü söyleyemeyiz.

Bu konudaki bir diğer sıkıntıyı ise bilgi edinme hakkı önündeki engeller oluşturmaktadır. Derneğimiz, “Bilgi Edinme Başvurusu” aracılığıyla bilgi edinme hakkını yoğun bir şekilde kullanmaya çalışmaktadır. Ancak yaptığımız bilgi edinme başvurularının önemli bir kısmı “talep özel bir çalışma, araştırma ve inceleme gerektirdiğinden yerine getirilememiştir” denilerek yanıtız bırakılmaktadır. Bir ülkenin Adalet Bakanlığı'nın hapisanelerinin mevcudunu; kadın hapisaneleri dışında kaç kadın mahpusun hangi hapisanelerde, çocuk hapisaneleri dışında kaç çocuk mahpusun hangi hapisanelerde tutulduğunu; toplam emanet paranın ne kadar olduğunu, bu emanet paradan ne kadar emanet para faizi elde ettiğini; LGBTİ mahpusların kaçının hangi hapisanelerde tutulduğunu bilmemesine imkân var mıdır? Ancak bu ve benzeri sorularımızın hepsi yukarıda belirttiğimiz inandırıcılıktan uzak, hazır kalıp cümleyle cevaplanmakta, daha doğrusu yanıtız bırakılmaktadır. Bilgi edinme başvurularının cevapsız bırakılması devletin bu konuda yeterince istekli olmadığını göstergesi olarak görülebilir.

Biz STÖ'lere “kapalı kurumları” faaliyetleri ve üretimleri aracılığıyla görünür kılmak sorumluluğu, devlete ve politika yapıcılara ise STÖ'lerin müdahil olabilmesinin önünü açmak görevi düşmektedir.

Neden Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar?

Derneğimiz kurulduğu 2006 yılından bu yana sosyal bilimler literatüründe “dezavantajlı gruplar” olarak da nitelendirilen ancak bizim “özel ihtiyaçları olan” demeyi tercih ettiğimiz mahpus gruplarıyla ilgilenmektedir. Özellikle 2012 yılında “Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar Projesi”ne başlayarak ve 2013 yılında Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç İle Mücadele Ofisi'nin “Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine El Kitabı”nın Türkçe çevirisini yapıp basarak bu konudaki çalışmalarını sistemli ve sürekli hale getirmiştir.

Hapishaneler ve mahpuslar söz konusu olduğunda genel algı, hem hapishaneleri hem de mahpusları tarihten ve kendi içi ayırımlarından azade bir şekilde, bir bütün olarak düşünmek yönündedir. Oysa bu doğru değildir. Ne hapishaneler ne de oralarda tutulan mahpuslar tek tiptir. Mahpus denildiğinde, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, genç, yabancı, LGBTİ, ağırlaştırılmış müebbet hükümlüsü, hasta, çocuğuyla beraber hapiste tutulan kadın, hamile kadın gibi özel ihtiyaçları olabilecek pek çok mahpus grubunu düşünmek yerine soyut bir mahpus düşünmek demek aslında doğallığında erkek, sağlıklı, orta yaşlı, heteroseksüel, Türk, Müslüman, Sünni bir tip düşünmek demektir. Bunun kendisi bir ön kabul haline gelmekte ve hapishanelere dair politika üretilirken de özel ihtiyaçları olan mahpuslar göz ardı edilmektedir.¹⁵ Bu göz ardı edişin doğal sonucu ise “kötü muamele”dir.

15 Bu konuda ayrıntılı bir yazı için bakınız Mustafa Eren, “Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar”, Teorik Bakış, sayı 4, Mayıs 2014

Kötü muamele sadece darp etmek veya fiili bir tavır alışıla olmaz. Özel ihtiyacı olan insanların bu ihtiyaçlarını karşılamamak ve “tüm insanlara eşit yaklaşıyoruz, kimseye ayrıcalık tanıyamayız” denilerek sözde “eşitlikçi” bir gerekçeyle insanları ihtiyaçlarından mahrum bırakmak da kötü muameledir. Örneğin ortopedik engelli bir mahpusun koğuşunda rahat hareket etmesine, sosyal faaliyetlerden ve alanlardan yararlanmasına olanak sağlayacak düzenlemeleri yapmamak onu yatağa mahkum etmek, fiili tecrit uygulamak anlamına gelmektedir. Bu özel ihtiyaçlar göz ardı edilemez. Göz ardı edildiğinde bu ihtiyaca sahip kişiler kötü muameleyle karşı karşıya kalırlar. Bu kötü muamelenin gerekçesi de “eşitlik” olamaz. “Eşitlikçi” değil “eşitleyici” bir yaklaşıma ihtiyaç vardır.¹⁶

Derneğimiz, özel ihtiyaçları olan mahpuslara yönelik çalışmalar yürütürken ihtiyaçlarının giderilmemesi yoluyla kötü muamele edilmesini engelleyebilmek ve özel ihtiyaçları olan mahpus gruplarının durumlarını ortaya koymak, sorunlarını görünür kılmak ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmak amaçlarıyla hareket etmektedir. Bu mahpus gruplarının uğradığı hak ihlallerini ve maruz bırakıldıkları kötü muameleyi geriletebilmek ancak bu ve benzeri çalışmalarla mümkün olacaktır.

Mustafa Eren

CİSST/TCPS Yönetim Kurulu Üyesi

Ekim 2018

16 “Eşitlikçi değil eşitleyici yaklaşım” sözü derneğimizin 14 Aralık 2015 tarihinde gerçekleştirdiği “Ankara’da Hapishaneleri Konuşuyoruz” başlıklı sempozyumunda çocuk hakları konusunda çalışmaları ile bilenen avukat Seda Akço Bilen tarafından kullanılmıştır.

2. GİRİŞ

Yabancı uyruklu mahpuslar genel tanım itibariyle hapisanesinde tutuldukları ülkenin vatandaşı olmayan kişilerdir. O ülkede yaşayan, dili ve kültürü bilen kişiler olabilecekleri gibi turizm, öğrenim gibi sebeplerle kısa süreliğine uğramış ya da o ülkede yalnızca bir geçiş noktası olduğu için bulunan kişiler de olabilirler.

Yabancı uyruklu mahpusların sayısı tüm dünyada artış göstermektedir. Bu artışın sebepleri arasında küreselleşme ve göç de, insan ya da uyuşturucu ticareti gibi ulusal sınırları aşan suçlar da sayılabilir.¹ Avrupa Denetimli Serbestlik Konfederasyonu'nun açıkladığı rakamlara göre, 2014'ün Ekim ayında dünya çapındaki yabancı uyruklu mahpus sayısı takriben yarım milyon olarak tahmin edilmiştir. Bazı Avrupa ülkelerinden örnek vermek gerekirse İspanya hapisanelerinde tutulan yabancı uyruklu kişi oranı 2000 yılında yüzde 19,9 iken, 2013 yılında yüzde 30'a ulaşmıştır.² 2015 yılı so-

1 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi, Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine El Kitabı, çev. Ömer B. Albayrak, CİSST, İstanbul 2013, s. 80

2 Penal Reform International, *Global Prison Trends 2015*, London: Penal Reform International, 2015, s.18

nunda Yunanistan'daki yabancı uyruklu mahpus oranı yüzde 54,7³, İtalya'da ise (çocuklar hariç) yüzde 33,2'dir,⁴ bazı orta doğu ülkelerinde de oranın hayli yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin Birleşik Arap Emirlikleri hapisanelerindeki yabancı uyruklu mahpus oranı 2006 yılında yüzde 92,2⁵, Katar hapisanelerinde 2008 yılında yüzde 73,3'tür.⁶

2018 yılı verilerine göre 39 ülkede hapisane popülasyonunun çeyreğini yabancı uyruklu mahpuslar oluşturmakta, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar ve İsviçre hapisanelerinde ise yabancı uyruklu mahpusların toplam mahpus sayısına oranı %70'in üzerinde bulunmakta.⁷ Bu oranın en yüksek olduğu ülke sıralamasında Monaco %96,9 ile birinci sırada yer alıyor, onu %88,5 ile Andora, %87,8 ile Birleşik Arap Emirlikleri, %87,5 ile Lihtenştayn, %74,0 ile Lüksemburg, %73,3 ile Katar, %71,5 ile İsviçre takip ediyor.⁸ Türkiye hapisanelerinde yabancı uyruklu mahpusların genel mahpus nüfusuna oranı ise 2017 yılının Kasım ayı verilerine dayanarak %2,5 oluyor.

Bu yüksek oranlara ve süregelen artışa rağmen, ülkelerin çoğunda yabancı uyrukları kişilerin adalet sistemi içerisinde özel ihtiyaçlarının karşılanarak yer alması için idari bir strateji bulunmamaktadır.⁹

3 <http://www.prisonstudies.org/country/greece>

4 <http://www.prisonstudies.org/country/italy>

5 <http://www.prisonstudies.org/country/united-arab-emirates>

6 <http://www.prisonstudies.org/country/qatar>

7 Penal Reform International, Global Prison Trends 2018, London: Penal Reform International, 2018, s.16.

8 World Prison Brief, Institute for Criminal Policy Research, 11 Ekim 2018. <www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/foreign-prisoners?field_region_taxonomy_tid=All>

9 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi, Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine El Kitabı, s. 81

Türkiye Cumhuriyeti'nin yasal mevzuatına göre de durum pek farklı değildir. Cezanın infazı sürecinde yabancı uyruklular ve Türkiye vatandaşları hemen hemen eşit haklara sahiptir. Bu da yabancı uyruklu mahpusların özel ihtiyaçları sebebiyle, pratikte eşitsizliğe ve haksızlığa uğramalarına yol açar. İdari stratejilerin eksikliğine, sosyal destek mekanizmalarının hapishanelere erişiminin olmayışı da eklenince yabancı uyruklu mahpuslar hapishanede birçok ayrımcılık, hak ihlali ve engelle karşılaşmaktadır.¹⁰

Türkiye'de Yabancı Mahpus Olmak isimli bu çalışma hem yabancı uyruklu mahpusların özel ihtiyaçlarına dikkat çekmek için bazı tespitler, hem de uğradıkları hak ihlalleri ile mücadele etmek amacıyla bazı öneriler içermektedir. Şüphesiz ki, bu minvalde çalışmaların artırılması, içeriklerinin geliştirilmesi ve hapishanelerdeki insan hakları ihlallerinin geriletilebilmesi için karar verici mercilerin sivil toplum ve akademiyle işbirliğine, bilgi paylaşımına açık olması elzemdir.

Türkiye Hapishaneler Enformasyon Ağı projesi kapsamında hazırlanan bu kitabın yazım aşamasında Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği'nin (CİSST) yabancı mahpuslar hakkında yazdığı raporlar ve güncel bilgi edinme başvuruları temel kaynak olmuştur. Bunların dışında 5 yılı aşkın süredir yazıştığımız yabancı uyruklu mahpusların seslerini duyulur kılmak adına mektuplarından çeşitli alıntılara yer verilmiştir.

Proje süresince yabancı ve mülteci hakları alanında çalışan dernek

10 Geri Gönderme Merkezleri, kitapta bahsi geçen hak ihlallerinin yanı sıra daha yoğun ve dışarıya kapalı bir şekilde gerçekleşen hak ihlallerini bünyesinde barındırmaktadır. GGM'ler başlı başına araştırma isteyen kapalı, zor alanlardır. Derneğin odağı hapishaneler olduğu için kitapta yabancı uyrukluların sınır dışı edilene kadar kapatılma alanı olarak var olan GGM'lerden bahsedilmeyecektir.

ve kurumlarla¹¹ toplantılar gerçekleştirilmiş, edinilen bilgiler çerçevesinde ortak çalışma imkânları tartışılmıştır. Ek olarak, bazı konsolosluk ve elçiliklerle bir araya gelinerek çalışma alanları ve kendi uyruklarından mahpuslara ilişkin stratejileri konuşulmuştur. Bu toplantılarda edinilen bilgiler de bu kitabın kaynaklarından birini oluşturmaktadır.

11 Uluslararası Af Örgütü, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Onar, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, Göçmen Dayanışma Ağı, Kadınlarla Dayanışma Vakfı, İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi, Uluslararası Mülteci Hakları Merkezi Derneği, Pozitif Yaşam Derneği, Mülteciler Derneği, İnsan Hakları Derneği, Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği.

3. SAYISAL VERİLER

Önsözde de belirtildiği üzere, kendine has sınırlamaları nedeniyle Türkiye hapishanelerine dair bilgi edinme yolları oldukça sınırlıdır. Sivil toplum örgütleri, bağımsız araştırmacılar ve akademisyenlerin gözlem yapacağı, üretimde bulunabileceği bir zeminin hapishanelerde var olmaması nedeniyle yasal bilgi edinme yolları, başvurular ve soru önergelerinden ibarettir.

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, yabancı mahpuslara ilişkin düzenli olarak istatistikî veri yayınlamamaktadır. Elimizdeki güncel veriler, Gamze Akkuş İlgezdi'nin bilgi edinme başvurusuna 2017 Şubat ve Kasım aylarında verilen cevaplardan ve Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 2018 yılının Kasım ayında, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na yaptığı sunumdan elde ettiğimiz verilerdir.

İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi'nin yaptığı bilgi edinme başvurusuna gelen 1 Kasım 2017 tarihli cevaba göre hapishanelerde 133 ülkeden 5932 mahpus bulunuyor, tutuklu/hükümlü ve kadın/erkek sayısı bilinmiyordu. 2018 yılının kasım ayında CTE tarafın-

dan yapılan sunuma göre ise 258 bin 660 mahpustan 120 ülkeye mensup 7.897 yabancı uyruklu mahpus bulunuyor. Buna göre 2013 yılında mahpusların %1,28'i yabancı uyrukluysen bu oran 2018 yılı itibariyle %3,05'e yükselmiş bulunuyor.

2017 ve 2018 yılında Türkiye hapishanelerinde en fazla uyruğu olan 10 ülke ve mahpus sayıları şu şekildedir:

Türkiye'de En Fazla Mahpusu Bulunan 10 Ülke			
2017 Kasım		2018 Kasım	
Suriye	2292	Suriye	3102
Afganistan	606	Afganistan	1021
İran	564	İran	820
Gürcistan	246	Irak	297
Irak	211	Türkmenistan	262
Türkmenistan	197	Gürcistan	238
Nijerya	157	Pakistan	191
Azerbaycan	135	Azerbaycan	171
Rusya	94	Nijerya	157
Pakistan	92	Cezayir	122

Bu 10 ülkenin uyruğundaki mahpuslar, Türkiye'deki yabancı mahpusların 6.381'ini oluşturmaktadır. Geriye kalan 1.516 mahpus başka ülke vatandaşı ve vatansızdır.

Elimizde 2018 yılına ait daha ayrıntılı istatistiksel veri bulunmadığı için önceki yıllarla yapacağımız kıyaslama 2017 şubat ve kasım aylarındaki verilere dayanacak. 2017 Şubat ayında verilen cevapta yabancı uyruklu mahpus sayısının 2013 yılına kadar düşük sayıda seyrettiği, 2013 yılından sonra ani bir yükselişe geçtiği görülüyor. 2016 yılından 2017 yılının Şubat ayına kadar olan sürede tutuklu olanların sayısı hükümlü olanların sayısını geçiyor.

Veriler suç gruplarına göre incelendiğinde, adli suçlamalardan hapsedilmiş yabancı uyruklu mahpusların sayısı 2013 yılında 1839 iken 2017 yılında 2847'e yükselerek %55,32'lük bir artış göstermiş durumda. Yine 2017'de terör örgütü üyeliği iddiasıyla hapsedilen mahpus sayısı 121'den 775'e çıkmış bulunuyor bu da 2013'e göre %540'lık bir artışa tekabül ediyor. Genel sayıya baktığımızda 2009'da hapsedilen yabancı uyruklu kişi sayısı 1880 iken 2017 yılının şubat ayında bu sayı 4704, aynı yılın kasım ayında 5932 olarak karşımıza çıkıyor. 2018 yılının kasım ayı verilerini yani 7897 mahpusu da göz önünde bulundurursak yabancı uyruklu mahpus sayısında son 9 yılda %320'lik bir artış yaşandığını görmüş oluyoruz.

2017 verilerine göre her yaş grubunda 2009 yılından beri sayısal olarak bir artış gözlemlenmekte, 2013 yılı bu artışın kırılma noktası olmaktadır. 2014-2015 yılları arasında 21 yaş ve üzeri mahpus grubunda önceki yıla göre %49'luk bir artış olmuş. 12-17 yaş arasındaki çocuk mahpusların sayısında 2013 yılında alışılmadık dışında bir hareketlilik gözüküyor ve 6 olan mahpus sayısı 106'ya çıkıyor.

4704 yabancı uyruklu mahpusun sadece 177'si açık hapisanelerde, 116'sı yüksek güvenlikli yani F tipi kapalı ceza infaz kurumlarında bulunuyor.

Raporda yabancı uyruklu çocuk mahpuslara dair de bilgiler bulunmakta. 2009 yılında 4 olan yabancı uyruklu çocuk mahpus sayısı, 2017 yılının kasım ayında 169 olarak karşımıza çıkıyor.

Soru önergesi cevabında UYAP veri tabanında adli kontrol şartıyla serbest bırakılan kişilere ilişkin veri bulunmadığı belirtiliyor.

2000-2016 yılları arasında 32 yabancı hükümlü kendi talebi üzerine ülkesine nakledilmiş ve 41 yabancı uyruklu mahpusun ülkelerine

nakil işlemleri devam etmekteydi¹². Bu verilerin dışında denetimli serbestlikten yararlanan, ülkesine ya da başka bir ülkeye nakil başvurusu yapmış ve nakli gerçekleşmiş yabancı uyruklu kişiler hakkında güncel bir veriye sahip değiliz.

Giriş bölümünde belirtildiği üzere yabancı mahpusların dünya çapındaki sayısının arttığı, Türkiye'nin de hızla ve yoğun şekilde göç aldığı, hatta sıkça bir geçiş noktası olarak kullanıldığı hesaba katılırsa, yabancı uyruklu mahpus sayısının artmaya devam edeceği öngörülmektedir. Adalet Bakanlığı'nın konuyla ilgili STK'lar ile iletişimde olması ve ortak politikalar üretmesi, aşağıdaki bölümlerde anlatılan genel sorunların giderilmesinde ve farklı ülke vatandaşlarına özgü ihtiyaçların karşılanmasında yöntemler belirlemek için önemli görülmektedir.

12 Bekir Bozdağ'ın cevap verdiği 20.01.2015 tarihli soru önergesi, Esas Numarası: 7-36179sgc

4. YABANCI UYRUKLU MAHPUSLARIN ÖZEL İHTİYAÇLARI, YAŞADIKLARI ZORLUKLAR VE KONUYA GETİRİLEN ÖNERİLER

Türkiye hapishanelerinde kalan yabancı mahpuslardan edindiğimiz bilgiye göre Türkiye sınırları içerisindeyken hapsedilen, kimsesi olmayan, maddi veya manevi destek görmeyen mahpuslar sayıca fazladır. Mahpusların yabancı uyruklu olmalarının dışında etnisite, ırk, yaş, cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği gibi özgün durumları sebebiyle de farklı, özel ihtiyaçları bulunmaktadır. Örneğin yabancı uyruklu bir kadın mahpus için ailesinden uzak kalmanın vermiş olduğu olumsuz etkilere damgalanma ve taciz edilme korkusu eklenebileceği gibi, hapisanede çocuğu ile kalan yabancı uyruklu bir kadının ihtiyaçları da diğer mahpusların ihtiyaçlarından farklılık gösterecektir.

Mahpuslardan edindiğimiz bilgiler doğrultusunda yaşanan sorunları dil ile ilgili engeller, adalete erişim, sağlık hizmetlerine erişim, ziyaretçi kabul ve telefon ile haberleşme hakları, nakil, kültür ve din, ayrımcılık, maddi sorunlar, göçmen statüsünde olma başlıkları altında toplayabiliriz. Bu başlıklar altında tecrübe edilen sorunlar her ne kadar yabancı uyruklu mahpusların geneli için geçerli olsa da, yu-

karıda bahsedilen sebeplerle yabancı uyruklu mahpus gruplarından kadınlar, çocuklar ve LGBTİ'lere ayrıca değinilecektir.

Dil ile İlgili Engeller

Bu bölümde aktarılabacak olan özel ihtiyaçlardan da anlaşılacağı gibi, dil ile ilgili engeller yabancı mahpusların tecrübe ettiği birçok sorunun temelini teşkil eder. Diğer bir deyişle yabancı mahpusların maruz kaldığı hak ihlallerinin başlıca sebebi anlayabilecekleri bir dilde konuşabilen personelin, tercümanın ve yine bu dilde hazırlanmış olan bilgilendirici metinlerin olmayışıdır. Bu sebeple adalet ve sağlık başta olmak üzere, diğer mahpuslar için görece erişilebilir olan tüm hizmetler yabancı mahpuslar için imkânsızlaşır; bu imkânsızlık kimi zaman hayatlarını dahi tehdit eder.

Yabancı mahpuslar gözüaltına alınmalarıyla birlikte sorunlar yaşamaya başlamaktadır. Sorguları dil bilmeyen kolluk kuvvetleri tarafından tercüman desteği olmadan yapılmakta, savcılık aşamasında kendilerini ifade etmede yaşadıkları sorunlar nedeniyle tutuklanabilmektedirler. Zira aynı dili konuşmayan insanlar birbirini ya anlamaz ya da yanlış anlar. Hatta mülteci statüsünde görülmesi gereken yabancıların bu sebeple tutuklandığı ve hapisaneyeye gönderildiği durumlarla dahi karşılaşmaktadır.

Türkiye'nin ulusal mevzuatına göre, hapisanede yaşamak için gerekli olan bilgiler (disiplin suçları ve cezaları, bilgi edinme ve şikâyet yolları, hak ve sorumlulukları vs.) "Türkçe bilmeyen yabancı uyruklu hükümlülere kendi dilinde, mümkün olmadığında İngilizce, Fransızca veya Almanca olarak bildirilir."¹³ Fakat CİSST'e gelen mahpus başvurula-

13 Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük madde 68 (1)

rından yola çıkarak bu tüzük maddesinin pratikte işlemediği söylenebilir. Zira sorumluluklarını bilemeyen yabancı uyruklu mahpuslar sırf bu yüzden disiplin cezası alabilmekte, haklarını bilemeyen mahpuslar hak ihlaline uğradığını anlayamamakta, uğradığı hak ihlali için hangi merciye nasıl başvuru yapacağını bilemeyenler haklarını arayamamaktadır. Tüm bunları bilse dahi ihtiyacı olan dilekçeyi Türkçe yazamayan yabancı mahpusların hapishane hizmetlerine erişiminde aksamalar yaşanmaktadır. Sağlık Hizmetlerine Erişim bölümünde açıklanacağı üzere bu aksamalar hayati önem taşıyabilmektedir.

Yabancı uyruklu mahpusların Türkiye hapishanelerinde dil ile ilgili yaşadığı sorunların bazıları bu konuda örnek gösterilebilir. CİSST'in bir büyükelçilik ile yaptığı görüşmede, ülkelerinin vatandaşı olan mahpusların çok az Türkçe bildikleri için hapishanede atölyelere ya da kurslara katılma imkânlarından haberdar olmadıkları öğrenilmiştir. Ayrıca dil, yol bilmemeleri ve kendilerine yol haritası sağlanmaması sebebiyle kapalı hapishaneden açık hapishaneye belirtilen sürede geçemedikleri de bu görüşmede ifade edilen sorunlardan biridir.

Türkçe ve İngilizce dışındaki mektupların hapishaneye giriş ve çıkışlarında sorunlar yaşanmakta, bazı durumlarda İngilizce mektupların iletilmesinde de problemler çıkmaktadır. Arkasında Farsça bir yazı bulunduğu için 6 aydan fazla bir süre mahpusa verilmeyen fotoğraf örneğiyle karşılaştık. Aynı şekilde yabancı uyruklu mahpusların yoğunluklu olduğu bir hapishanede aylardır Türkçe haricinde bir dilde yazılan herhangi bir mektubun giriş ve çıkışına izin verilmediği sebebiyle başvuru almıştık.

Basılı ve görsel ve işitsel yayınlarda da dille ilgili benzer sorunlar yaşanmaktadır. Hapishane kütüphanelerinde hangi dillerde ne kadar kitap olduğu bilinmemektedir. Gelen mektuplardan ve taleplerden mahpuslar anadillerinde yayınlara kütüphaneden ulaşamadıklarını ve aynı zamanda bazı kurumlarda mahpuslara gönderilen yabancı dilde kitapların ve mektupların mahpusa verilmesi için tercüme pa-

rasının mahpus tarafından ödenmesinin şart koşulduğu durumlarla da karşılaştık.¹⁴

CİSST'in 29 Nisan 2015 tarihinde Adalet Bakanlığı'na yaptığı bilgi edinme başvurusuna gelen cevapta Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Türkiye hapishanelerinde, Milli Eğitim Bakanlığı Halk Eğitim Merkezleri işbirliğiyle "Yabancılar için Türkçe" kursları açılmakta olduğunu ifade etmiştir. Bu kursların açılmakta olduğu bilgisi her ne kadar umut verici olsa da dillerini konuşan personelin istihdamı ya da profesyonel tercüme desteğinin, yabancı uyruklu mahpusların Türkçe öğrenmesinden daha önemli ve vazgeçilmez olduğu unutulmamalıdır.

"Benim gelenim gidenim olmadığı için maddi durumum da yok burda. Cezaevinde iş var ama cezamdan dolayı ve yabancı olduğum için bana iş vermiyorlar. Bu nedenle ihtiyaçlarımı alamıyorum, çok sıkıntı ve zorluk yaşıyorum. Cezam çok, tek kişilik, kapı kapalı bir odada psikolojim bozuluyor. Havalandırmaya sadece 4 saat çıkıyoruz. Bazı kurslara çıkıyoruz ama benim durumum olmadığı için ben çalışmak durumundayım. İş imkanı var, sadece Türk vatandaşı olmadığım için ve cezamdan dolayı çalışamıyorum. (mahpus mektubundan)

"TC vatandaşı olmadığım için cezaevinde bazen cezaevi idaresi tarafından açılan kurslara (bilgisayar, resim, saz vb.) gidemiyorum. Kursu gidebilmem için TC kimlik numarası şartı var. Böyle olunca gidemiyorum. Bu konuda daha önce böyle bir sıkıntı yoktu. Son yıllarda çıkan yasa-genelgelerden dolayı bu sıkıntı ortaya çıktı." (mahpus mektubundan)

Dil ile ilgili engelleri aşmak adına İngiltere ve Galler'in Hapishane Hizmetleri, konsolosluk çalışanlarının hapishane koşulları hakkında

¹⁴ Yabancı uyruklu mahpuslar adalete erişimde, sağlık hizmetlerine erişimde de tercüme desteğinin eksikliğinden kaynaklı büyük sorunlar yaşamaktalar. Bunlardan ilgili bölümlerde bahsedilecektir.

bilgilenmeleri ve ülkelerinin vatandaşlarına profesyonel hizmet sağlamaları için iki yılda bir toplantılar düzenlemektedir.¹⁵

CİSST, yabancı uyruklu mahpuslar için sahip olunan hakları ve başvuru mekanizmalarını anlattığı, örnek dilekçeler barındıran bir el kitabı hazırladı ve hapisanelerde en fazla konuşulan İngilizce, Farsça, Arapça, Darice ve Kürtçe olmak üzere 5 dile çevrilen el kitabı hapisanelere dağıtılacak. El kitabının içeriği hapisaneye girilen ilk andan sonraki süreçte kişinin nelerle karşılaşabileceği ve kullanabileceği başvuru mekanizmaları, mahpusun haklarından oluşuyor.

Öneri

- Hukuki prosedürler, hapisane kuralları, dilekçe örnekleri ve diğer bilgilendirici notlar yabancı uyruklu mahpusların konuştukları dillere (en azından ortak dil olarak İngilizce'ye ve her yıl yenilenmek kaydıyla o yıl en fazla konuşulan üç dile) çevrilmeli, gerekirse konsolosluklardan çeviri desteği talebinde bulunulmalıdır. Bu metinler mahpusa hapisaneye girdiği gün verilmeli, ihtiyaç halinde metinde anlaşılmayan kısımlar açıklanmalıdır. Adalet Bakanlığı CİSST'in hazırladığı el kitabının hapisanelerde dağıtımını gerçekleştirebilmelidir.
- İngiltere ve Galler örneğinde olduğu gibi, yabancı mahpusların bulunduğu hapisanelerin idaresi tarafından ilgili diplomatik temsilciliklerle düzenli toplantılar düzenlenmeli, bu yolla hem güncel bilgilendirme yapılmalı, hem de işbirliği geliştirilmelidir.
- Hapisane idaresi tarafından mahpusun kendini ifade edebilmesi ve ona anlatılanı anlaması için gerekli olan ücretsiz tercüme desteği sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra mahpuslar istediği takdirde Türkçe kurslarına erişebilmelidir.

15 Ayşegül Algan, LGBTİ, Yabancı Uyruklu ve Engelli Mahpuslar İçin Uluslararası İyi Örnekler ve Öneriler, *Hapishanede Engelli, Yabancı, LGBTİ Olmak* içinde, Der. Zeynep Alpar, TCPS Kitaplığı, İstanbul 2015, s. 199-223

Adalete Erişim

Önceki bölümde değinildiği üzere, adalete erişim konusunda yaşanan sıkıntıların temelinde de dil ile ilgili engeller gelmektedir.

Her şeyden evvel, baroların atadığı dil bilmeyen avukatlar, yabancı mahpusların savunmalarını yapmak durumunda kalmaktadır. Ayrıca avukatın dil bilmesi her zaman olumlu olmayabilir. Avukatın dile hâkimiyetinin ne derecede olduğu bilinmediği için tercümeyi sağlayanın tercüman olması önemlidir.

2017 yılında Türkiye Barolar Birliği ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği işbirliğiyle hayata geçirilen Adli Yardım Tercüme Destek Hattı, telefonla barolara ve avukatlara verilen Arapça ve Farsça tercümanlık hizmeti hayati önem taşımaktadır.¹⁶ Yine de bu uygulama telefonla gerçekleştirildiğinden ceza infaz kurumları içerisinde kullanılamamaktadır. Yine avukat atamalarının davadan birkaç saat önce yapılıyor olması, avukatın davayı inceleyememesine ve uygun bir savunma geliştirememesine neden olmaktadır.¹⁷

"Kış başında tutuklanan Filipinli bir arkadaş kıyafet ihtiyacını dile getirdi ve imkanlar dahilinde koli yolladık fakat türlü bahanelerle koli hiç açılmadan geri yollandı... Orada kalan diğer bir arkadaş bize durumu anlattı fakat malumunuz bizim de cezaevinde olmamız imkanlarımızı sınırılıyor. Bu arkadaşın durumu farklı ve zannımca önem arz ediyor zira kendisi ısrarla "üzerinde yakalanma hiçbir şey olmamasına rağmen polislerin kendisini havaala-

16 Türkiye Barolar Birliği ve Birleşmiş Milletlerden Tercüme Destek Hattı, Türkiye Barolar Birliği, (21.12.2017), <<https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/turkiye-barolar-birligi-ve-birlesmis-milletlerden-tercume-destek-hatti-79769>>, (Erişim Tarihi: 17.11.2018)

17 Arın Gül Yeniaras, Türkiye Hapishanelerinde Yabancı Olmak ve Uluslararası Mevzuattan Öneriler, *Hapishanede Engelli, Yabancı, LGBTİ Olmak* içinde, Der. Zeynep Alpar, TCPS Kitaplığı, İstanbul 2015, s. 138

nında tutuklayıp, uyuşturucu transferinden 12 yıl ceza aldığını" söylüyor. Diğer kötü bir durum ise sadece 1 kere avukatı görebilmiş ve bir daha görememiş. Şu an dosyası yargıtayca bozulmuş ancak durumu hakkında hiçbir malumatı yok. Tek isteği niçin ceza aldığını öğrenmek ve bir avukat ile görüşebilmek. Konsolosu ise 1 defa gelmiş ve bir daha gelmemiş." (mahpus mektubundan)

"Türkçe konuşmıyordum. Polisin yanında tercüman yoktu. Tercüman olmadan beni nasıl suçlayabildiler? Masumum. Hiçbir şeye karışmadım. Mahkemede beni kimse dinlemedi. Şikayetçi olan kişi benim masum olduğumu söyledi ama ben hala hapis-hanedeyim. Türkçe konuşmıyordum ve işin içinden çıkmak için suçu bana yıktılar. Mahkemeye defalarca dilekçe yazdım. Lütfen bana bir yol gösterin." (mahpus mektubundan)

"Başka bir yol kalmadı. Tek umudum sesime karşılık vermeniz. Ben masumum. Suçu işleyen kişi mahkemede suçunu itiraf etti ancak şaşırtıcı olan mahkeme onu salıverdi. Benim suçsuz olduğumu mahkemeye söylemesine rağmen hala hapisteyim. Yardıma ihtiyacım var." (mahpus mektubundan)

Yabancı uyruklu mahpusların yaşadığı bir diğer sorun da hüküm giymelerinin ardından Türkiye'de hiçbir tanıdığına olmaması durumunda devletin atadığı vasilerdir. Mahpusların devlet tarafından atanan vasileri hiç göremediği, onlarla iletişime geçemediği durumlar söz konusudur ve bu durumda vasisi tarafından yürütülmesi gereken tüm resmi işleri aksatabilmektedir.

"Sorunum cezaevine girip hükümlü olduğum zaman bu devlet tarafından bana atanan vasi sorunum. Eşim Kütahyalı olduğum için bana oradan bir vasi atanmıştı 2006 tarihinde. Ancak kendisini ne bir defa gördüm ne de tanıdım. Bu nedenle tüm resmi evrak konularında zorluk yaşadım. Biliyorsunuz hükümlü olduğumuz için söz hakkı sadece onda oluyor. Yıllardır uğraştıktan sonra 2014 yılında kendi isteği ile vasiliğimden geri çekildi. Mahkeme benden yeni vasi talep etti ancak ben burda kemseyi tanımadığım için isim veremedim. Birkaç arkadaşımın ailesinden isim verdim ancak mahkeme sonucu 10 aydır bana

bildirmedi. Ailem benden çok uzakta 13 yıldır bir defa görüşemedim. 13 yıldır cezaevinde hep kendi ayaklarım üzerinde bir şeyler yaparak durdum. Ancak bu cezaevinde sigortalı iş dışında maddi durumumuzu sağlayacak hiçbir şey yapamıyoruz. Türk vatandaşlığına geçip kimlik alamadığım için de onda bile çalışmıyorum." (mahpus mektubundan)

"Mahkeme bana bir vasi atamıştı. Ama ondan bir haber yok. Para cezası için onun imzası lazım." (mahpus mektubundan)

"Kendimle ilgili neredeyse yıllardır uğraştığım ancak bir türlü çözemediyim bir sorunun içerisindeyim. Sizden ricam bu sorunu çözmemde mümkünse bana yardımcı olmanız. Sorunum cezaevine girip hükümlü olduğum zaman bu devlet tarafından bana atanan vasi sorunu. Eşim Kütahyalı olduğu için bana oradan bir vasi atanmıştı 2006 tarihinde. Ancak kendisini ne 1 defa gördüm ne de tanıdım. Bu nedenle tüm resmi evraklar konusunda sorun yaşadım. Biliyorsunuz hükümlü olduğumuz için söz hakkı sadece onda oluyor. Yıllardır uğraştıktan sonra 2014 yılında kendi isteği ile vasiliyimden geri çekildi. Mahkeme benden yeni vasi talep etti ancak ben burda kimseyi tanımadığım için isim veremedim." (mahpus mektubundan)

"Ben 9 yıldır cezaevindeyim ve cezam ağırlaştırılmış müebbet hapsi yatıyorum tek kişilik odada yatıyorum. Ailem yurtdışında olduğu için benim ziyaretime gelemiyorlar. Benim de burda Türkiye'deki kimsem yok vasimde devlet tarafından verildi ama bana hiçbir faydası yok onu hiç görmedim bu kadar sene içinde hiç bana bir kere bile gelmedi. Ben çok dilekçe yazdı benim yanıma gelsin diye ama bir türlü ulaşamadım." (mahpus mektubundan)

Öneri

- Adalet Bakanlığı ile barolar arasında gerçekleştirilecek koordinasyonla, acil durumlarda yabancı mahpusların dil konusunda daha fazla mağduriyet yaşamaması için, dil bilen avukatların, dil yetkinliği de göz önünde bulundurularak, yabancı mahpus-

ların avukatlığını üstlenmeleri sağlanabilir ancak önemli olan bu süreçte bilgilerin aktarımında yaşanabilecek olumsuzları bertaraf etmek için bir tercüman bulunması gerektiğidir. Yabancı mahpuslara adalete erişimlerinde destek veren örgütler ve onların iletişim bilgileri hakkında bilgi verilmelidir.

- Yabancı uyruklu mahpuslara atanan vasilerin durumu belirli süreler içinde kontrol edilmeli, vasinin yetemediği durumlarda mahpusun mağdur olmasını engelleyecek farklı yöntemler devreye sokulmalıdır.
- Hapishanelerde bulunan yabancı mahpusların sığınma talebinde bulunabileceği de göz önünde bulundurularak, kendilerine bu konuda gerekli bilgiler verilmeli ve sığınmacılarla ilgili çalışan STÖ'lerle işbirliği yapmak bir idari strateji haline getirilmelidir.¹⁸
- Bazı Belçika hapishaneleri avukatlar tarafından düzenlenen “yabancı mahpuslara yönelik bilgilendirme seansları” gerçekleştirmektedir.¹⁹ Çek Cumhuriyeti, Malta ve Macaristan gibi bazı ülkelerde sivil toplum örgütleri yabancı mahpuslara ücretsiz hukuki destek sunmaktadır.²⁰ Bu iyi örnekler Türkiye hapishanelerinde de sağlanabilir. Ayrıca İngiltere İstanbul Başkonsolosluğu Türkiye'deki yabancı dil bilen avukatların listesini internet sitesinde yayınlamıştır.²¹ Benzeri şekilde hazırlanmış, farklı yabancı diller bilen avukatların listeleri de barolar, konsolosluklar işbirliğiyle hazırlanmalı ve mahpusların erişimine açılmalıdır.

18 Ayşegül Algan, s. 210.

19 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi, Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine El Kitabı, s. 92.

20 Ayşegül Algan, s. 199-223

21 A.g.e. s. 206

Sağlık Hizmetlerine Erişim

Tıpkı adalete erişimde olduğu gibi sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan sorunların da başlıca kaynağı dil ile ilgili engellerdir. Türkçe bilmeyen bir yabancı mahpus, hapisane çalışanları dil bilmediği ve hapisane idaresi tercüme hizmeti sağlamadığı durumlarda sağlık hizmetlerine erişmekte sorun yaşamaktadır.

Mahpusun revire çıkmak için Türkçe dilekçe yazması gerekmekte, Türkçe bilmediği durumlarda koğuş arkadaşlarından yardım istemektedir. Bu durumda dilekçenin yazılması diğer mahpusların inisiyatifine bırakılmış olur. Revire çıkabildikten sonra da dil ile ilgili engel belirleyici olmaktadır. Revir doktoru ya da sağlık personeli dil bilmediğinde hastalıkların teşhis ve tedavisinde gecikmeler ve problemler yaşanabilmektedir.

"3 haftada bir kemoterapiye gitmem gerekiyor ama 4 haftada 1 gidebiliyorum. Bu durumu 2 kez yaşadım. Bir hafta geciktiğim için tedavim sağlıklı olmuyor. Hastanede doktorum konsolosu aradı. 'İçecek suyu bile yok' demiş. Konsolos da, 'O onun sorunu' diye cevap vermiş. Konsolosluk hiç ilgilenmedi. Doktorum süt alıyor. Kurum müdürü ziyaretime geldi. Orada bulunanlar doğum günümde bana su ve kek aldılar." (mahpus mektubundan)²²

"Komşum İran vatandaşı E. vardır. Hastadır. Hastalığını doktora anlatmak ve muayene kabul etmesi konusunda utaniyor. Mutlaka doktora gitmesi için onu ikna ettim. Bu sefer Türkçe bilmediği için (sadece Frasça ve Kürtçe biliyor) ifade sorunu çıktı. Onun isteği üzerine bir dilekçe revire çıkması için yazdım. Bir sayfada onun hastalığını izah ederek yazdım. Cezaevi doktoruna (aile doktoru-iyi bir doktordur) yazıyı verdi. Doktor da E. hastahaneye gitmesi için sevki çıkarıyor. Orada E. dil bilen kimse olma-

22 Zeynep Alpar, Yabancı, Hasta ve Mahpus: Bakırköy Kadın Hapishanesi'nde Yaşamak ya da Yaşamamak, *Hapishanede Engelli, Yabancı, LGBTİ Olmak* içinde, Der. Zeynep Alpar, TCPS Kitaplığı, İstanbul 2015, s. 156-179

diği için doktor orada bulunan bir hasta arkadaşım aracılığıyla "Sevki çıkardığını E. iletmesini istemiş. O arkadaş da Türktür ve E. dili bilmediği için el ve mimik işaretlerle anlatmaya çalışmış E. hastanede hastalığını doktora anlatması için tekrar E. bir sayfa yazdım. Doktorlar ve E. birbirleriyle konuşmamışlar. Üç (3) adet ilaç vermişler. (Muayene de yapmışlar). E. okuması olmadığı için ve odada bulunan diğer arkadaşı da Türkçe bilmediği için ilaçları nasıl kullanacağını bilmiyor. Reçeteleri bana gönderdi. İlaçları nasıl kullanacağını sözlü olarak tarif ve izah ettim. Ama bir ilaç vardı ki sözlü olarak yetmiyor, göstererek tarif etmek gerekirdi. Bunun imkan ve koşulları da yoktur. Şimdi E. odasını değiştirmişler. Ona ulaşmak da zordur. Ama tedavisi nasıl sonuç alıyor bilmiyorum." (mahpus mektubundan)

" 'Çoklu Kişili Koşušta Kalabilir' vb. Sağlık Kurulundan ayrı bir rapor almışım. Bu raporu size yolluyorum. Bu rapora göre F Tipi hapishanede almamam gerekir. Şu an bulunduğum oda sisteminde bazen tek, bazen iki kişi ve bazen üç kişi kalıyoruz. Yanımdaki kişiler değişiyor. Benim için düzenli olarak bana yardımcı olacak kişiler yoktur. Zaten bazıları sağlık sorunları olduğu için kendilerine bile bakamıyor. Ayrıyeten yanımdaki kişi bir yere kadar yardımcı olabiliyor, ama uzun süreli olmuyor. Zaten ben ağırlaştırılmış cezası almışım. Kısacası F Tipi hapishanede yaşamak zordur, hareketsiz kalıyorum. Koşuş sisteminde çok kişi bir arada olduğu için kalabalıktır ve bana yardımcı olabilecek kişilerin sayısı çoktur." (mahpus mektubundan)

"Sağlık durumumdan bahsetmek istiyorum. Gerçekten her gün daha kötü oluyorum. Sağ elimi hissedemiyorum. Burada zor şartlarda kalıyorum. Buradaki doktor beni göndermiyor ki zaten onu da göremiyorum. Ciddi sakatlığım var. 1 yıl önce size yazmıştım hastaneye gitmek için. Benim için başvurmuşunuz ama hiç cevap gelmedi." (mahpus mektubundan)

Yabancı uyruklu mahpusların maddi gelir ve dayanışmadan yoksun olmaları sık rastlanır bir durumdur. Sağlık için gerekli ekipmanları karşılamakta ekstra zorlanır, çoğu zaman karşılayamazlar.

HIV pozitif olan bazı yabancı uyruklu mahpuslar, CİSST'e göndermiş oldukları mektuplarda ilaçlarına gereken sürede erişemediklerini, değişen infaz koruma memurlarına ilaç kullanımını konusunda tekrar tekrar açıklama yapmak zorunda kaldıklarını, hiçbir infaz koruma memurunun kendilerini anlayamaması sebebiyle tedavinin aksadığını, tüm bunların yanı sıra diğer mahpuslar ve hapishane personeli tarafından ayrımcılığa²³ uğradıklarını belirtmişlerdir.²⁴

"6 Ağustos 2010'da Bakırköy'e geldim ve Kenya'da kullandığım ilaç tedavisine başladım. O zaman Truvada, Kaletra ve Ziagen kullanıyordum ama birkaç ay sonra Ziagen piyasada bulunmaz oldu. İlacın gelmesi için yaklaşık iki ay kadar beklemek zorunda kaldım. Ziagen artık işe yaramayınca kadar bir süre kullandım. Doktor ilaçlarımı değiştirdi; daha sonra olumsuz sonuç veren ve bağışıklık kazandığım Stolkrin, Truvada ve Kaletra kullanmaya başladım. Fakat doktor, vücudumda kambur tarzı şişlik olduğu için Kaletra'yı bırakmamı söyledi. O zamandan beri, doktorlar şu an iğnelerle beraber aldığım yeni ilaçları kullanmamı söyleyene kadar birçok ilaca karşı bağışıklık kazandım. Şu an kullandığım ilaçlar Prezista (iğne), Norvir, Issentress ve Fuzeon (iğne). Şimdi en büyük problem Fuzeon'un Almanya'dan ithal edilmesi ve her iki ayda bir getirilmesi ki bu da düzenli değil, bazen bir ay veya bir buçuk ay beklemek zordur." (mahpus mektubundan)²⁵

Öneri

- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı yabancı uyruklu mahpuslara sağlık ekipmanları için destekte bulunabilir.

23 Bkz. Kitabın "Ayrımcılık" Bölümü.

24 "Jacinta, Kenya'nın Güneşini Görebilsin", Cumhuriyet Gazetesi, 24.05.2015, Erişim Tarihi: 26.01.2016

25 Zeynep Alpar, s. 172

- HIV+ mahpusların tedavileri ve durumları Bakanlık tarafından takip edilebilir, hastalığın AIDS'e dönüşmemesi ve tedavi boyunca yaşanacak sorunları ve ihlalleri asgariye indirmek için kişiyle ilgilenen doktorların sabit tutulması sağlanabilir.
- CTE personeline bu alanda uzun zamandır çalışan, güncel gelişmeleri takip eden STÖ'ler ve uzmanlar tarafından HIV/AIDS'e yönelik eğitimler verilerek hapishane içerisinde ayrımcılığın önlenmesi sağlanabilir.²⁶

Ruh Sağlığı

Yabancı uyruklu mahpuslar, diğer mahpuslardan farklı olarak dil engeli nedeniyle sosyalleşememekte ve ayrımcılığa uğramakta; aile ve çevrelerinden uzak olmaları sebebiyle yalıtılmış hissetmektedirler. Yabancı uyruklu olmaktan kaynaklı yaşadıkları tüm sorunlar göz önüne alındığında ruh sağlığı hizmetlerine erişimlerinin önemi de anlaşılmaktadır. Fakat yabancı uyruklu mahpusların sorunlarını bir kısır döngü haline getirir şekilde, psikologların dil bilmemesi ve tercüman eksikliği sebebiyle bu erişimi zorlaştırmakta hatta imkânsızlaştırmaktadır.²⁷

Öneri

Hapishanelerde dil engeli nedeniyle yabancı mahpusların hastalıklarının teşhis ve tedavisinde sorun yaşanmaması için gerekli tedbirler

26 HIV+ mahpuslara ilişkin elimizde bilgi bulunmuyor. Bu konuda ayrıca çalışma yürütülmelidir.

27 164.461 mahpusa, 262 sosyal çalışmacı, 524 psikolog, 480 sosyolog düşüyor. Bkz: Alpar, Z., (2015) "Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar ve İlgili Sivil Toplum Örgütleri Ağı Projesi Raporu", *Hapishanede Engelli Yabancı LGBTİ Olmak* içinde, TCPS Kitaplığı, İstanbul.

alınmalıdır. Hapishanelerde dil bilen (en azından ortak dil olarak İngilizce) bir sağlık görevlisi istihdam edilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra yapılması gereken bir diğer şey de tercüman istihdam edilmesidir. Mahpusların uyrukları göz önünde bulundurularak tercümanlar belirlenmelidir. Bu süreç konsoloslukların işbirliği ile ilerleyebilir. Ek olarak dil bilen personel veya mahpustan tercüme desteği alınabilir. Fakat bu durum sağlık hizmetlerinde mahremiyet hakkının ihlali sonucunu doğuracağı için çok acil durumlar hariç tercih edilmemelidir.

İnfaz koruma memurlarına sağlık sorunu yaşayan mahpuslar konusunda bilgi verilmeli, tüm personel mahpusların tedavi süreçlerini zorlaştıracak ve ayrımcılığa neden olacak durumlar konusunda uyarılmalıdır.

Tıpkı genel sağlık hizmetlerinde olduğu gibi, mahremiyet ilkesinin ihlal edilmemesi adına yabancı mahpusların yoğun olduğu hapishanelerde yabancı dil bilen psikologlar da istihdam edilmelidir. Eğer psikolog yabancı dil bilmiyorsa, bir tercüman eşliğinde mahpusa psikolojik destek sağlamalıdır. Bu süreçte konsolosluklardan ve ruh sağlığı alanında çalışan derneklerden destek istenebilir.

Kadın, LGBTİ, çocuk, sağlık sorunları olan gibi katmerli ayrımcılık ve hak ihlali yaşayan gruplara psikolojik destek konusunda öncelik verilmelidir.

Ziyaretçi Kabul ve Telefon ile Haberleşme Hakları

Türkiyeli ve yabancı mahpuslar, ziyaretçi kabulü ve telefon ile görüşme konularında aynı haklara sahiptirler. Bu hak, biri açık, üçü kapalı görüş olmak üzere ayda 4 defa ziyaret edilebilme ve haftada 10 dakika telefon görüşmesi ile sınırlıdır. Yasal olarak tüm mahpuslar eşit ziyaret ve telefon hakkına sahip olsa da, yasalardaki bu eşitlik uygulamada yabancı mahpuslar aleyhine bir zemin oluşturmaktadır. Yabancı uyruklu mahpusların açık/kapalı görüş ve telefonla görüş

haklarından faydalanabilmesi için akrabalarıyla bağlarını konsolosluk aracılığıyla kanıtlamaları gerekmektedir. Türkiye'de konsolosluk olmayan veya çeşitli sebeplerden çalışmayan konsolosluklar, veya mahpusun konsoloslukla iletişime geçmek istememesi mahpusların aileleriyle görüşememelerine sebep olmaktadır. Yabancı mahpusların yakınları için ziyaret, Türkiyeli mahpusların yakınlarına göre çok daha masraflıdır ve çok daha fazla zaman almaktadır. Bu nedenle yabancı uyruklu mahpusların aileleri ziyarete çok daha az gelebilmelerine rağmen, geldiklerinde mahpuslarla görüşebildikleri süre Türkiyeli mahpuslarınkı ile aynıdır.

Yabancı uyruklu mahpusların görüş yapabilmesi için “adli suçlardan hükümlü ve tutuklu” yabancı mahpusların ziyaretçilerinin ziyaretten 1 hafta önce, “terör veya örgütlü suçlardan hükümlü ve tutuklu” yabancı mahpusların ziyaretçilerinin ise ziyaretten 15 gün önce ilgili Cumhuriyet başsavcılıklarına başvurmaları gerekmektedir.²⁸ Başvuru mahpusun bulunduğu kurumun bağlı olduğu adliyedeki muhabere bürosuna posta aracılığıyla da yapılabilir.

“Aile ziyaretinde yaşadığım ciddi sıkıntılar oluyor. Normal koşullarda her arkadaşımın sahip olduğu haftalık görüş hakkına sahip olmamıza rağmen, yabancı uyruklu olanlar için her gelişlerinde Adalet Bakanlığından izin alma zorunluluğu olduğu için, izin istendiğinde ise 15 güne kadar cevap ancak verilmekte. Ailelerimiz ise zaten ancak yılda 1-2 defa gelebilme durumu oluyor. Bazen de izin yetiemediği için kapıdan dönmeleri de çok olmuştur. Böylece hem bu izin alma sorun yaratıyor hem de görüş hakkımın ihlaline neden olmaktadır. Oysa aile belgelerini ispatlayan bir aile tablosu idarenin ve bakanlığın elinde olması yeterli olması gerekmektedir. Aileler ayriyeten bir saat görüş için tüm bu aşamalardan geçmektedir.” (mahpus mektubundan)

28 Hükümlü Ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik, Dördüncü Kısım: Yabancı Uyruklu Hükümlü ve Tutuklu Ziyareti, Madde 27.

"Rutin olan aylık aile görüşü bizim için, yabancı uyruklu deniyor ya, biraz daha farklıdır. Mesele bizler olunca prosedürler devreye giriyor. İşte Irak vatandaşları için 3 ayda bir, Suriye vatandaşları için 6 ayda bir, İran vatandaşları için de 1 yılda 1 olmak üzere görüş izni veriliyor. Oysa benimki 6 yıldır lütuf ve minnet yaparak 1 kez görüş izni verdiler ve onu da kendileri uygulamadılar." (mahpus mektubundan)

"Yargılandığım davada ismim ve soy ismim farklı yazıldığı için 2 seneyi aşan bir süredir ailemle görüş yapamıyorum." (mahpus mektubundan)

"Normalde konsolosluğu olan yabancı mahkumlar aileleriyle irtibatla olmaları için numaralarını yazıp onay geldiğinde telefon açıyorlar. Bazı ülkelerin Filistin, Suriye gibi ülkelerin konsolosluğu olmadığından dolayı bir veya iki numarayı cezaevi idaresi uygun görüp ailesiyle görüşüne izin veriyor. Veya mahkum ilk defa bir hapishaneye giriş yaptığında bir defaya mahsus mahpusa izin verirler ailesine haber vermesi için. Lakin bu cezaevinde böyle bir kanun varsa da uygulanmıyor ve izin verilmiyor bazı mahkumlar özellikle Suriyeliler yıllarca ailesiyle konsolosluk olmadan konuşamıyor." (mahpus mektubundan)

Yeni gelen yönetmelik değişikliğiyle mahpus ziyaretçileri cumhuriyet başsavcılıklarından izin aldıktan sonra kendilerine ve ceza infaz kurumlarına birer belge verilecek.²⁹ İzin almış kişiler bu belgeyle direk ceza infaz kurumlarına gidip görüş yapabilecekler. Böylece eskisi gibi her görüş öncesinde uzun bürokratik süreçlerden geçmemiş olacaklar.

Mahpuslar ziyaretçilerinin yaşadıkları ülkelere veya uluslararası havaalanlarına yakın hapishanelere sevk olmak isterler ancak görüş

29 <<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181205.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181205.htm>>, Erişim Tarihi 07.12.2018

hakkı sevk için çoğu zaman dikkate alınan bir sebep olmaz. Bu sebeple çıkan ek masraflar yüzünden görüş gerçekleştiremeyen bir çok mahpus bulunmaktadır.

Ziyaretçi kabul etmekte yaşanan bu durum telefon hakkı için de geçerlidir. Yabancı uyruklu mahpuslar Türkiyeli mahpuslarla aynı haklara sahiptir. Ailesi ziyarete gelemeyen yabancı uyruklu mahpusları düşündüğümüzde telefon görüşmesinin süre sınırı mahpusların aleyhine olmaktadır. Ülkeler arasındaki saat farkı da mahpusların telefon görüşü yapamamasına sebep olmaktadır. Bir diğer problem ise ülkeler arasında yapılan telefon görüşmelerinde telefon ücreti artmakta ve bu maliyet mahpusların maddi imkânlarını zorlamaktadır.³⁰ Mektuplarda mahpuslar, ailelerinin ödemeli arama yapmak istediklerini fakat bu durumun mümkün olmadığını belirtmişlerdir.

"Telefon belgeleri de tercüme edilerek gönderilir. Belgelerimiz olduğu durumda her hafta on dakikalık görüşme hakkımızı kullanıyoruz. Bu konuda bir sorun bulunmamaktadır. Ama kimi aileler o belgeleri tercüme etmekte ve göndermekte zorlandığı için bazı arkadaşlar aileleriyle telefonda görüşemiyor. Belgeler bir defa gelirse yeterlidir." (mahpus mektubundan)

"Kendi ihtiyaçlarımı giderebilmek için tekstil atölyesinde çalışıyorum. Haftada 4 ya da 5 telefon kartı kullandığım için maaşım yetmiyor." (mahpus mektubundan)

Ayrıca ilgili tüzük maddesi gereği, hapishane idaresi yabancı uyruklu mahpusun "Telefon Görüşme Formu"nda belirttiği numaraların kime ait olduklarını vatandaşı olduğu ülkenin konsolosluklarına sorabilir veya yasal temsilci bu numaraların kime ait olduğunu gösteren,

³⁰ Telefon kartları dakika ücretlendirmesi şehir içi ve şehirlerarası 0,067 iken uluslararası aramalar için dakikası 0,138 t'l'den 2,160 t'ye değişiyor. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. <<https://bireysel.turktelekom.com.tr/ev-telefonu/Hizmetler/Documents/Cezaevi.pdf>>

“yetkili makamlarca düzenlenmiş resmi evrakın Türkçe tercümesi”ni hapisane idaresine teslim edebilir.³¹ İlgili maddede belirtilen bu husus mahpusların telefonla görüşmelerinde aksaklıklara ve gecikmelere neden olmaktadır ya da konsoloslukla iletişime geçmek istemeyen kişi telefonla görüş hakkından yararlanamaz hale gelir.

“Sorun şu: Ben ve benim durumumda olan bazı arkadaşlarım, yani yabancı mahpus statüsünde olanlar, ziyaretçilerimiz gelirken Adalet Bakanlığında izin almak zorunda kalıyorlar. Kimlik belgeleri, akrabalık derecesini vb. evrakları önce Türkçeye tercüme ediyorlar, sonra Adalet Bakanlığına gönderiyorlar. Adalet Bakanlığı 10-15 gün içinde çıkıp çıkmadığına dair ailelerimiz tekrar sormak zorunda kalıyorlar. Böylece ziyaret bir eziyete dönüşüyor. Ailelerimiz Türkçe bilmedikleri için bu konuda epey zorluk çekiyorlar. Bazen izin çıksın diye bir ay bekliyorlar. Üç kişilik arkadaş görüş hakkımız da aynı prosedüre ve aynı işleme tabi tutuluyor.” (mahpus mektubundan)

“Asıl olarak sorun yaşadığım sorun ise görüş ve ailem ile sorundur. 19 yıldır cezaevindeyim ancak 4-5 defa ailem ziyarete gelmiş o da bir saat. 16 yıldır Amasya, Ankara ve Bolu cezaevindeyim. Bu cezaevleri çok uzak yerler olduğu için ailem hiç görüşe gelemiyor. Defalardır sevk istedim. İstiyorum ama hep ret geliyor. Bilmiyorum bu konuda yapabileceğiniz bir şey var mı? Sizler yabancılarla ilgili genelge okursanız durum anlaşılır. Adeta görüşe gelmek için her şey yapmışlar. Sınıra yakın bir cezaevine sevkim çıkabilseydi iyi olurdu.” (mahpus mektubundan)

“Maddi durumum/muz iyi olmadığı için ailelerimiz her zaman bize para göndermesi imkan ve koşulları yoktur. Bunun için ailemiz telefon ücretleri kendileri vermek istiyorlar. Yani telefonu biz açıyoruz ve ailemizde ücretini vermek istiyorlar (ödemeli). Bunuda gündeminize alırsanız memnum oluruz.” (mahpus mektubundan)

31 Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük, madde 88/2-r

Öneri

- Yabancı mahpusların ailelerinden uzak olmaları göz önüne alınarak görüş süreleri uzatılmalı, ziyaretçisi gelemeyen mahpusların telefon hakları artırılmalıdır. Telefon görüşmelerinde saat farklarını dikkate alarak düzenleme yapılmalıdır. Maddi olarak zor durumda olan mahpus karşı ödemeli olarak da telefon görüşmesi yapabilmelidir. Bunun için de hapishanelerde var olan ankesörlü sistem dışında bir telefon kullanım yolu aranmalıdır. Örneğin İtalya'nın Padova Hapishanesi'nde ailesi gelemeyen mahpusların aileleriyle görüşmeleri için Skype odaları bulunmaktadır.³² Benzer bir görüntülü görüşme uygulaması Hindistan'da da başlatılmıştır.³³ Bu tip alternatif haberleşme yöntemleri Türkiye hapishanelerinde de yaygınlaştırılmalıdır.
- Mahpusun diplomatik temsilcisiyle ve ailesiyle görüşmesinde karşılaşılabileceği sorunları en aza indirmek için, mahpusun isteği bu yönde olduğu takdirde, temsilciliklere, havaalanlarına ya da ülkesine yakın yerlere yerleştirilmesi sağlanmalıdır. Mesela Polonya'da Doğu Avrupa ülkelerinden gelen mahpuslar, aile ziyaretlerinin daha kolay gerçekleşmesi için doğu sınırına yakın hapishanelere yerleştirilmektedir.³⁴
- Mahpusların yakınları için de ziyaret süreciyle ilgili prosedürlerin çevirisinin olması işlemlerin hızlandırılması için gereklidir.
- Konsoloslugu faal olmayan veya konsoloslukla iletişime geçmek istemeyen mahpuslar için alternatif başvuru süreçleri işlenebilir.

32 Zeynep Alpar, Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar ve İlgili Sivil Toplum Örgütleri Ağı Projesi Raporu 2015 Erişim, 8 Temmuz 2015.

33 Hindistan'da Mahpuslar Artık Yakınlarıyla Video-Konferans ile Görüşme Gerçekleştirebilecek, çev. Aylin Çelikçi, <<https://hapisteyabanci.wordpress.com/2018/04/19/hindistanda-mahpuslar-artik-yakinlariyla-video-konferans-ile-gorusme-gerceklestirebilecek/#more-1123>>, erişim tarihi 11.12.2018

34 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi, Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine El Kitabı, s. 93

Nakil

Türkiye hapishanelerinde tutulan yabancı uyruklu mahpusların sevk ücretini kendileri karşılamak ve gerekli prosedürü gerçekleştirmek kaydıyla, vatandaşı oldukları ülkeye veya sosyal bağlarının güçlü olduğu bir başka ülkeye nakledilme hakları vardır.³⁵ Fakat mahpus tüm koşulları yerine getirirse dahi bu süreç bürokratik engeller nedeniyle 2 yılı bulabilmekte hatta geçebilmektedir.

Türkiye'de yabancı mahpusların nakil başvuruları sırasıyla savcılık, Ceza ve Tevkifevleri Genel müdürlüğü, Adalet Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, mahpusun vatandaşı olduğu ülkenin konsolosluğu ve kendi ülkesine gitmektedir. Çoğu zaman başvurular bürokrasi içinde kaybolmakta ve mahpuslar mağdur edilmektedir.³⁶

"... vatandaşıyım. Ülkeme nakil talebinde buldum üç yıla yakın bir süredir cevap beklemekteyim. Siz de bilmektesiniz ki olumlu veya olumsuz bir yanıt alamadım. cevap beklemekteyim. Gerek Türk yetkili makamları, gerek ülkem ... makamları her iki taraf da birbirini suçlamaktadır. Türk makamları karşı taraftan cevap gelmedi, dosyanı kaybordu buna benzer bilgilendirme yazıları gönderirken ülkem hem orijinal hem de Türkçe'ye çevrilmiş tarafıma yazı gönderdiler. Yazıda ... yetkililer dosyamın eksiksiz tamamlanıp Türk yetkililerine gönderilerek iademi istedikleri belirtilmekte ve Türk yetkililerin onay beklenmekte. ... Devleti görevini tamamlamıştır diyor. Türk yetkili makamlarının bana gönderdiği mazeret yazısını ve aynı zamanda ... devlet yetkililerinin sorun Türkiye'den kaynaklanıyor yazısını ekte size gönderiyorum." (mahpus mektubundan)

35 Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi, Nakil İşlemleri ve Diğer Hükümler Hakkında Genelge

36 Ayşegül Algan, s. 211 -212

Yabancı uyruklu mahpusların nakil işlemleri ile ilgili bilgi “Suçluların İadesi ve Hükümlü Nakli Konularında Adli Makamlarımızca Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar” başlıklı genelgede yer almaktadır: “hükümlünün nakil başvurusuna istinaden ilgili Cumhuriyet başsavcılığından nakle esas karar, bilgi ve belgeler istenilmekte ve gelen bilgi ve belgeler hükümlünün vatandaşı bulunduğu ülke diline tercüme ettirilmek amacıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmektedir. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında gelen tercümeli evraklar, nakle muvafakatlerinin alınması için Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla ilgili ülkeye iletilmekte, ilgili ülkeden onayın gelmesi ve tabi olacağı infaz durumunun da bildirilmesini takiben hükümlünün nakledileceğine kanaat getirilmesi halinde Bakan “Olur”u alınmaktadır. Bu safhadan sonra İçişleri Bakanlığı ve ilgili ülke interpolü tarafından ortak olarak düzenlenen seyahat programı sonucunda hükümlü ilgili ülke interpol görevlilerine teslim edilerek ülkesine gönderilmektedir.”³⁷

Veli Ağbaba'nın 20.12.2013 tarihinde vermiş olduğu soru önergesine Bekir Bozdağ 20.01.2015 tarihinde yanıt vermiş ve cevabında, 2000 yılından (30.06.2014) 32 yabancı hükümlünün kendi talebi üzerine ülkesine nakledildiği, 41 hükümlünün ülkelerine nakil işlemlerinin başlatıldığı ve tüm masraflar ödenmesine rağmen nakil işleminin süresinin 1 ila 3 yılda sonuçlandığı belirtilmiştir.³⁸

Nakledilen ve nakledecek devlet arasında anlaşma sağlanamayan, uyrukları olmayan mahpuslar bu prosedürleri gerçekleştiremedikleri için nakil hakkından yararlanamamaktadır.

2018 yılında yabancı uyruklu mahpuslara nakil hakkında bilgilen-

37 16/11/2011 tarihli ve 69/4 sayılı “Suçluların İadesi ve Hükümlü Nakli Konularında Adli Makamlarımızca Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar” başlıklı Genelgede yer alır.

38 Bekir Bozdağ'ın cevap verdiği 30.06.2014 tarihli soru önergesi – 7-31781sgc

dirici metinler gönderilmiş ve mektuplardan anladığımız kadarıyla bu uygulama nakil başvurularını teşvik etmiştir. Yabancı mahpuslar hakkında yürütülen bu politikayı hapishanelerdeki kapasite artışıyla beraber düşünmek gerekir. Yine belirtmek gerekiyor ki kaç kişinin başvuru yaptığı veya nakil olduğu hakkında elimizde istatistiksel bir veri bulunmamaktadır.

Öneri

- Yabancı uyruklu mahpuslara, hüküm verildikten kısa bir süre sonra cezalarını çekmek üzere vatandaşı oldukları veya güçlü sosyal bağlarının bulunduğu ülkelere nakledilebilecekleri bilgisi ve bu naklin olası yasal sonuçları hakkında açık ve eksiksiz bilgi verilmeli, mahpusun talebi doğrultusunda işlemlere olabildiğince erken başlanmalıdır. Yabancı uyruklu mahpusa yardımcı olacak hapishane idaresi, hem yurtdışı hem de mevcut ülkedeki tüm adli kurumlarla koordinasyon içine girerek nakil işlemlerini hızlandırmalıdır.³⁹

Kültür ve Din

Aileleri ve yakınları tarafından sıklıkla ziyaret edilemeyen yabancı uyruklu mahpusların, kendi kültür ve dinlerinden kişilerle yegâne bağlantısı vatandaşı oldukları ülkenin Türkiye'deki temsilciliği olabilmektedir. Türkiye'de yabancı uyruklu bir mahpus hapishaneye yerleştirildikten sonra kendisine durumunun ülkesinin diplomatik temsilciliğine bildirilmesini isteyip istemediği sorulur; ancak mahpus bunu onayladığı takdirde durum temsilciliğe bildirilir.⁴⁰

39 Aşegül Algan, s. 199-211

40 Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük, 68-3-a

CİSST'in bir başkonsolosluk ile yapmış olduğu görüşmede, hapis-hane ziyaretleri konusunda görevli olan konsolosluk çalışanın kendi ülke vatandaşlarından birinin tutuklanması halinde yaklaşık bir hafta sonra ilk ziyareti gerçekleştirdiği öğrenildi; aynı görevli iki ayda bir mahpusları ziyarete gittiğini ve profesyonel sorumluluklarının ötesinde onlara kendi bütçesinden kitaplar ve kıyafetler götürdüğünü ifade etmiştir.

Bir büyükelçilik ise CİSST'e, ziyaret sıklıklarının mahpusun içinde bulunduğu sosyal, kültürel, dini, dile dair ve benzeri koşullar doğrultusunda belirlendiğini bildirdi. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere bazı diplomatik temsilcilikler, ülkelerinin vatandaşı olan mahpusları düzenli olarak ziyaret etmektedir. Fakat bu durum tüm ülke temsilcilikleri için geçerli değildir. Bazı mahpuslar temsilciliklerinin kendileriyle iletişime geçmemesinden ve başvurularını dikkate almasından şikâyet etmektedir.

Yabancı uyruklu mahpusların bir diğer özel ihtiyacı da, kültür ve dinlerinin gerektirdiği ibadet, beslenme ve hijyen gibi koşullardır. CİSST'in bu hususta Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne yapmış olduğu bilgi edinme başvurusunda sorulan sorulardan biri yabancı uyruklu tutuklu ve hükümlülerin din görevlilerini hangi sıklıkla görebildiğidir. Alınan cevapta, konsolosluk memurlarının ve onların dışında kalan Türkiye Cumhuriyeti'nin yetkili makamları tarafından faaliyetleri kabul edilmiş olan dinlerin resmî temsilcileri ve din adamları ziyaretinin Bakanlığın iznine tabi olduğu belirtilmiş ve ayda dört defa ziyaretçi kabul hakkı dışında mevzuatta din görevlilerinin hükümlüleri ziyareti konusunda sınırlayıcı bir hüküm olmadığı eklenmiştir. Bilgi edinme başvurularında yer alan bir diğer soru yabancı uyruklu mahpusların dini bayramlarına ilişkin bir düzenleme olup olmadığıdır. Bu soru da tüm mahpuslar için geçerli olan mevzuat maddesine referansla, "Hükümlü ve tutuklular, Bakanlıkça uygun görülen, dinî ve milli bayramlar ile

özel günlere mahsus olmak üzere, belirlenen tarihlerde, anne, baba, eş, çocuk, torun, büyükanne, büyükbaba ve kardeşleriyle açık görüş yapabilir” sözleriyle cevaplanmıştır. Konuyla ilgili bir diğer soru olan, din görevlilerinin hapisanelere düzenli ziyaretlerini öngören konsolosluk, kilise vb. bir merciyle imzalanmış bir protokolün olup olmadığı sorusu ise, “yabancı din adamlarının ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerle düzenli ziyaretini öngören bir protokol bulunmamaktadır” diyerek cevaplanmıştır. Bu üç cevaptan da anlaşıldığı üzere, yabancı uyruklu mahpusların dini ritüellerini gerçekleştirmeleri yönünde bir çaba sarf edilmemiş, yasalar önünde Türkiyeli mahpuslarla sahip oldukları eşitliğin pratikteki yansımaları araştırılmamıştır.

Yabancı mahpusların kültürlerinden kopmamaları için gerekli bir diğer unsur da, kendi dillerinde görsel, işitsel yayınlara ulaşabilmelelidir. Bu yayınlar dergi, gazete gibi basılı malzemeler olabileceği gibi radyo, televizyon gibi araçlarla sağlanan yayınlar da olabilir. “Dil ile İlgili Engeller” başlığında belirtildiği gibi yabancı dilde yazılan kitapların tercüme ücretinin mahpuslardan istenmesi büyük bir hak ihlali sebep olmakta, kültürlerinden yararlanma hakkından mahrum bırakmaktadır. CİSST’in Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’ne televizyon kanalları ile ilgili yapmış olduğu bilgi edinme başvurusu, 17 Kasım 2015 tarihinde “ceza infaz kurumlarında bulunan yabancı hükümlü ve tutuklular İngilizce yayın yapan TV kanallarını izleme hakkına sahiptir” diyerek cevaplanmıştır. Oysa aşağıdaki alıntıyla aktarılan mektupta bu cevabın uygulamada özel ihtiyaçları gidermek adına yeterli olmadığını görüyoruz.

Diğer bir konu ise verilen TV kanalları arasında yabancı kanalların verilmemesidir. Şu an bu kurumda 350 yabancı tutuklu-hükümlü var ve biz Suriyeli uyruklu olarak sadece 3 kişi varız. İdare de anket yapıp “çoğunluk” bir ay açıyor bir kanalı vermek için. Mevzuatta da böyle yazıyor. Böyle olunca da hiçbir zaman istediğimiz dilde

bir TV kanalı izleyemeyeceğiz. Çünkü hiçbir zaman "çoğunluk" olamayız. Oysa haber alma hakkı, temel haklardan sayılıyor sanırım. Siz daha iyi biliyorsunuz. Ama ne yapacağımı bilmiyorum bu konuda. Var mı bunun bir yolu acaba? (mahpus mektubundan)

"Şu an bulunduğum cezaevinde de anadilim olan Soranice ve resmi dilim, okuma yazma yani öğrenimim, Farsça dilinde yayın yapan TV kanalı verilmesi talebinde, resmi olarak infaz hakimliğine, dilekçe ile talepte bulundum. Ama bu talebime verilen cevabın, 'her hükümlü- tutuklunun isteğine göre TV kanalı imkanı tanınmaması' şeklinde olmuştur. Dolayısıyla bu konuda da tüm başvurularım iptal edilmiştir." (mahpus mektubundan)

Güvenlik gerekçe gösterilerek son yıllarda yabancı dilde radyo kanallarına ulaşım sağlayan uzun dalga radyolar toplatılmış, kısa dalga çeken radyolar satışa sunulmuştur. Birçok mahpus için anadilde yayın dinleme imkânı kalmamıştır.

Ayrıca yabancı uyruklu mahpuslar mektuplarında CİSST'ten sözlük, farklı dillerde roman, dergi ve dil bilgisi kitapları talep etmektedir. Her ne kadar sivil toplum bu ihtiyaçları karşılamak için çabalasa da, her zaman yeterli olamayacağı hesaba katılarak bu tip kaynakların sağlanması adına kalıcı çözümler aranmalıdır.

"Zaman geçtikçe Soranice ve Farsça'yı unutmak üzereyim. Dolayısıyla ailemle iletişim sağlayamıyorum. Yıllar sonra ablamla iletişim olanağını elde etmişim. Ama duyduğum utançtan ciğerimin bir parçası olan ablamla telefonda konuşamıyorum. Çünkü anadilimi unutmakla yüz yüzeyim. Hatta şöyle diyeyim; küçük bir yeğenimle konuşurken bana şunu dedi; 'dayı senin ne konuştuğunu anlayamıyorum'. Radyo konusunda da aynı sıkıntıyı yaşamaktayım yani Farsça yayın yapan kanalların çektiği radyolar bulunduğum cezaevinde satışı yasaklanmıştır. Fiiliyatta... Oysa bugün vatandaşı olduğumu söylediğim ülkede ciddi bir kriz yaşanmakta. Fakat olan bitenlerden habersiz,

*bana zorla Türkçe okuma, konuşma, dinleme dayatılmaktadır."
(mahpus mektubundan)*

Öneri

- Yabancı uyruklu mahpusların hapisshanede kaldıkları süre zarfında ihtiyaç duydukları özel beslenme ve hijyen ihtiyaçlarını hapisshane idaresi ve ilgili diğer devlet kuruluşları sağlamalıdır. Hapisshane içerisinde ülkelerinin yemeklerini hazırlayabilecekleri veya bu yemeklere ulaşabilecekleri imkânlar tanınmalı, örneğin diğer mahpuslarla yemek pişirme becerileri üzerinden iletişim kanalı oluşturulmalıdır.
- Farklı dinlere mensup olan mahpusların inançları dahilinde din görevlileriyle buluşma, ibadet etme imkânı ayrı bir düzenlemeyle tanınmalıdır.
- Hapisshanelerin kütüphanelerinde yabancı mahpusların erişebileceği yabancı dilde kitap, gazete, dergi bulundurulmalı ve mahpus bu kaynaklardan haberdar edilmelidir.
- Ülkesinden uzak olan yabancı uyruklu mahpuslar için televizyonun önemi yadsınamaz. Kendi dillerinde yayın yapan radyo ve televizyon kanalları ile haber alma haklarını da kullanabilmelidirler; radyo ve televizyon hapisshanede bilgiye erişmenin yollarından biridir. Bu nedenle televizyon kanalları mahpusların talepleri üzerine ayarlanmalı, kendi dillerinde yayın yapan radyo kanallarını çekebilecek radyolara ulaşmaları sağlanmalı ve bunlar için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.⁴¹

41 Mustafa Eren, (2013:17), Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar Projesi Sonuç Raporu. <https://ozelihtiyaclimahpuslar.wordpress.com/2012-2013-ozel-ihitiyaclari-olan-mahpuslar-raporu/> Erişim tarihi 26.01.2016.

Ayrımcılık

Birleşmiş Milletler'in tanımına göre yabancı uyruklu mahpusların tecrübe ettiği ayrımcılık fiziksel ya da sözlü taciz şeklinde yaşanabilir; dikkat edilmesi gereken niteliği ise görece gizli olmasıdır. Ancak diğerlerine oranla aldıkları disiplin cezaları, maruz kaldıkları üst arama yöntemleri, kendilerine teklif edilen ya da edilmeyen işler ve sağlanan barınma koşulları bu ayrımcılığı açık edebilir.⁴²

Bu tanımdan yola çıkarak Türkiye hapishanelerinde tutulan yabancı uyruklu kişilerin de çeşitli ayrımcılıklara uğradığını söylemek mümkündür, sağlık hizmetlerine erişim başta olmak üzere karşılanmayan bütün özel ihtiyaçlar zaten ayrımcılık ürünüdür. Bunun dışında kalan bariz ayrımcılık örneklerine ise mahpusların yazmış olduğu mektuplarda rastlayabiliyoruz.

"Ben Guneş Afrikalı siyah bir kadimim. Her neyse size yazma sebebim bir kaç soru sormak istemem. Çünkü burda, Bakırköy'de ben ve diğerleri bizi sözlü psikolojik ve mental olarak taciz eden Türklerle karşı sesimizi yükseltmiyoruz. 09 Aralık 2015'te bir olay gerçekleşti ve hala devam ediyor. Bu olay bir haksiz suçlamaydı. Ben kendimi ifade edemiyordum ve savunamıyordum, eğer yaparsam işimi kaybederim ve bir Türk mahkum yüzünden mutlaka cezalandırılırdım. Baş müdür (...) ile görüşmek için yazdım ama Baş müdürü görmek için çağırılmadım. Sorularım şunlar: 1) Bir Türk mahkum tarafından PİSLİK HAYVAN KÖPEK diye çağırılmak normal birşey mi? Ben pis bir hayvan köpek miyim? 2) Baş Memurun bu muameleleri halının altına süpürmesi ve kimseye neden diğer yabancı mahkumlara pislik hayvan köpek diyorsunuz diye sormaması normal mi?" (mahpus mektubundan)

"Daha çok sorum var ama sizin cevabinizi beleyeceğim. Yazdı-

42 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi, Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine El Kitabı, s 84

ğim bu mektubun başımı daha çok belaya sokacağını biliyorum ve mektup elinize ulaşırsa çok şanslı olacağımı da biliyorum çünkü baş müdürü görmek için yazdığım basit bir dilekçe çöpe atılıyor. Mektubunuzu bekliyor olacağım.

Not: Yabancı mahkumların hakları var mıdır? Ya da taciz veya istismar edildiklerinde susmaları mıdır hakları? Lütfen beni bilgilendirin." (mahpus mektubundan) ⁴³

Bazı kurumlarda ten rengine göre iş verildiğini, Afrikalıların özellikle mutfakta çalıştırılmadığını, bazı Afrikalılara sadece çöpte çalışma olanağı sunulduğunu derneğe yazılan mektuplardan öğrenmekteyiz.

"Burada hayat benim için hiç de kolay değil. Sağlık problemlerim sebebiyle burada çalışmama izin verilmiyor. Burada çalışabileceğim tek yer çöp. Benim durumumdaki insanların çoğunu çöpte çalıştırıyorlar. Çöpün müdürü bile beni reddetti, durumum diğer HIV+ kişilerden daha kötü diye." (mahpus mektubundan)

Yabancı uyruklu mahpusların dil bilmedikleri için atölyelerde çalışma imkânından haberdar edilmemeleri de bir çeşit ayrımcılık olarak değerlendirilebilir. Oysa ailelerine ve yakınlarına uzak olmaları sebebiyle maddi ve manevi destek alma yolları da kısıtlı olan yabancı uyruklu mahpusların atölyede çalışmak gibi imkânlardan faydalanmaları maddi sorunları⁴⁴ aşmak için bir adım olduğu gibi, ruh sağlığı sorunlarını aşmak için de bir sosyalleşme vesilesi olabilir.

43 Mektup, CİSST/TCPS gönüllüsü Nisa Memiş tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir.

44 Bkz. bu kitabın "Maddi Sorunlar" bölümü

Öneri

- Yabancı uyruklu mahpuslara yapılan ayrımcılık ve dışlamanın önüne geçebilmek için mahpuslarla çalışan infaz koruma memurlarına, psikososyal servise ve diğer çalışanlara insan hakları perspektifli eğitimler verilmelidir.
- Yabancı uyruklu mahpuslara yönelik etnik, din, dil, cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, hastalıklar vb. sebeplerden ötürü ayrımcılığa zemin hazırlayacak her türlü durumun ortadan kaldırılması için çalışmalar yapılmalıdır.
- Yabancı uyruklu mahpuslar, hapisshanede buldukları süre içinde aynı uyruktan, dinden veya kültürden olan mahpuslarla birlikte kalmak istiyorlarsa böyle bir düzenleme yapılarak yalıtılmışlığının önüne geçilebilir.
- Konsoloslukların ve/veya dışarıdaki çeşitli destek, dayanışma mekanizmalarının varlığı ve hapisshanelerde yürüttüğü faaliyetleri yabancı uyruklu mahpusların üzerindeki yalıtılmışlık hissini azaltacağı gibi sorunların çözümünü ve ihtiyaçlarının karşılanmasını da amaçlamalıdır. Konsolosluklar, aile ve yakın çevresinden uzak olan mahpusların entegrasyonunu sağlamak için çalışmalar yapmalı, topluma adaptasyonu için projeler geliştirmelidir.
- HIV konusundaki ayrımcılığın ortadan kaldırılması için, Adalet Bakanlığı tarafından, bu konuda faaliyet yürüten STÖ'lerin eşliğinde hapisshane personeline ve mahpuslara yönelik seminerler verilmelidir.

Maddi Sorunlar

Türkiye hapishanelerinde, herkese verilen üç öğün yemek, aydınlatma elektriği ve musluktan akan su dışında her şey para karşılığı satılmaktadır (Yemeğin parası da mahpusun tahliyesinin ardından kendisinden talep edilebilmektedir, son zamanlarda mahpuslardan aldığımız bilgilere göre iâşe bedeli denilen bu para, infaz bitmeden, mahpus eğer çalışıyorsa mahpusun maaşından kesilebilmektedir). Örneğin mahpus çay içmek istiyorsa, kantinden su ısıtıcısı ve çay satın almak, su ısıtıcısını taktığı prizde harcadığı elektriğin ücretini de ödemek zorundadır. Televizyon izlemek istiyorsa kantinde satılan televizyonu almalı ve onun yaktığı elektriğin parasını da vermelidir. Daha da önemlisi bütün temizlik malzemelerini kendi parasıyla satın almak mecburiyetindedir. Yoksa kendisini ve çamaşırlarını temizleyebileceği sabuna sahip olamaz. Mahpuslar için önemli olan bu gibi ihtiyaçların yanı sıra mektup göndermek ve telefon edebilmek pul ve telefon kartı satın almak ile mümkündür; bu ihtiyaçlar için de maddi bir kaynağa gereksinim vardır. Eğer mahpus maddi güçten yoksunsa ailesi ve yakınlarıyla haberleşebilmenin olanaklarından da yoksundur. Bu sebeple yeterli parası olmayan mahpuslar hapishane yaşantısında önemli zorluklar yaşar.

Çok düşük ücretler karşılığında olsa dahi hapishanede para kazanma yollarından biri kapalı ve açık hapishanelerin iş atölyelerinde çalışmaktır.⁴⁵ Bazı mahpuslar ise ailelerinin ve yakınlarının kendilerine yollayabildikleri para ile geçinmeye çalışırlar. Mahpus yakınları para gönderirken de çeşitli sorunlarla karşılaşılırlar. Para PTT üzerinden gönderilmektedir, Türkiye'de yaşamayan mahpus yakınları nasıl para göndereceklerini bilmiyor olabilirler. Bazı kişiler Western Union'ı tercih ediyorlar ancak mahpusun buradan gönderilen parayı alması-

45 İşçi mahpusların durumlarına ve koşullarına ilişkin ayrıntılı bilgi için bakınız: <https://hapisteisci.wordpress.com>

nın imkânı yoktur. Çoğu zaman üçüncü kişiler devreye girer. Bu da bir çok sorun ortaya çıkarabilir.

Önceki bölümlerde belirtildiği üzere yabancı uyruklu mahpusların yakınlarından uzak olması, kendilerine maddi yardımda bulunacak kişilerden de uzak oldukları anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, ziyaretçilerinin sıklıkla gelememesi ve maddi yardımda bulunamamaları yabancı uyruklu mahpusların herhangi bir ihtiyacını karşılamak için sahip olması gereken parayı ancak hapisshanedede çalışarak kazanabileceği anlamına gelir.

Yabancı uyruklu mahpusların dil engeli nedeniyle haklarından haberdar olamamaları iş atölyelerinden ve çalışma imkânlarından da faydalanamamalarına sebep olabilmektedir. Yabancı uyruklu mahpuslar diğer mahpuslar gibi çalışmalarının karşılığında oldukça az bir ücret alırlar (2017 yılında mahpusların bir günlük ücreti çıraklar için 10, kalfalar için 11, ustalar için 13 TL'dir).⁴⁶

"Benim gelenim gidenim olmadığı için maddi durumum da yok burda cezaevinde iş var ama cezamdan dolayı ve yabancı olduğum için bana iş vermiyorlar bu nedenle ihtiyaçlarımı alamıyorum çok sıkıntı ve zorluk yaşıyorum cezam tek kişilik kapı kapalı bir odada psikolojim bozuluyor. Havalandırmaya sadece 4 saat çıkıyoruz bazı kurslara çıkıyoruz ama benim durumum olmadığı için ben çalışmak durumundayım iş imkanı var sadece Türk vatandaşı olmadığım için ve cezamdan dolayı çalışmıyorum."
(mahpus mektubundan)

46 Hapishanelerde çalışma, bir başka ifadeyle "işçi mahpuslar" konusunda yanlış anlaşılma mahal vermemek adına CİSST'in şu kriterlerini dile getirmek gerekmektedir: 1- Çalışmak zorunlu olmamalıdır, 2-Çalışan mahpus ile çalışmayan mahpus arasında bir statü farkı oluşturulmamalıdır, 3- Maaşlar sendikaların da katılımıyla yeniden belirlenmelidir, 4- Çalışan mahpusların sigortaları emekliliği de kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir, 5- İş güvenliği ve işçi sağlığı açısından uzman denetimlerine açık olmalıdır.

Bu koşullar altında hapishanelerde yoksullaşan yabancı uyruklu mahpuslar ne hayati ihtiyaçlarını karşılayabilecek ne de haberleşme gibi haklarını kullanabilecek imkâna sahip olamamaktadır.

Ağırlaştırılmış müebbet hükümlüsü mahpuslar ise iş atölyelerinden ve kurslardan faydalandırılmamaktadırlar. Bu nedenle yabancı uyruklu bir ağırlaştırılmış müebbet hükümlüsü için koşullar daha da zorlaşmaktadır.

Kalıcı çözüm olmamakla beraber bazı sivil toplum kuruluşları kıyafet bağışı yapmaktadır ancak yine son dönemde kantinde satılan eşyaların dışarıdan alınmasının bazı hapishane idarelerince yasaklanması sebebiyle mahpusların mağduriyeti artış göstermiştir. Enflasyonla beraber kantin fiyatlarındaki artış da mahpusları daha zor duruma sokmuştur.

CİSST'in başlattığı ve 88 sivil toplum kuruluşunun imzaladığı "Hapishanelerde Ücretsiz Ped" kampanyası; kadın mahpuslara, ihtiyaç duyan çocuklara ve trans erkek mahpuslara ücretsiz ped sağlanması için başlatıldı ve Adalet Bakanlığı ücretsiz ped sağlanacağını açıklamıştır.

Öneri

- İhtiyaç sahibi mahpuslar için temizlik gibi bazı temel ihtiyaç ürünleri, bedeli hapishanenin döner sermayesinden veya emanet para faizinden karşılanmak üzere mahpuslara verilmelidir.
- Atölyelerde çalışmanın bedeli mahpuslardan ve emek örgütlerinden görüş alınarak tekrar belirlenmeli ve bunun ardından çalışmak isteyen mahpuslardan ihtiyaç sahiplerine öncelik tanınmalıdır.

- İspanya'daki bazı sivil toplum örgütleri yabancı mahpuslar için ücretsiz pul ve telefon kartı sağlamaktadır.⁴⁷ Benzer bir uygulama Türkiye'de de sivil toplumun ve diplomatik temsilciliklerin gündemine alınabilir.
- Hapishaneler arası sevkinin ücretiyle beraber mahpusların eşyalarının getirilmesi için ekstra ücretin mahpuslardan talep edilmemesi için düzenlemeye gidilmeli ya da maddi geliri olmayan mahpuslar için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'yla ortak hareket edilerek mahpusun hak ihlali yaşamamasının önüne geçilmelidir.
- Mahpusa nereden para gönderilmesi gerektiği bilgisi hapishaneye girdiği vakit mahpusla paylaşılmalıdır.

Göçmen Statüsünde Olmak

Yabancı uyruklu mahpuslar, tutuklandıkları ülkede ikamet izinlerinin olmaması veya işledikleri suç nedeniyle izinlerinin kaybedilmesi durumunda hapsedilmelerine ek olarak sınır dışı cezasıyla karşılaşmaktadırlar. Mahpusların, sınır dışı edildikleri ülke ile hiçbir ilişkileri olmayabilir, dilini konuşamayabilir, kültürünü bilmeyebilirler. Bazı durumlarda da sınır dışı edildiği ülke mahpusu almayı kabul etmeyebilir. Bu gibi durumlar yabancı uyruklu mahpusların uzun süre belirsiz bir statüde kalmasına neden olmaktadır.⁴⁸

Sınır dışı edilmenin önüne geçmek için mahpuslar uluslararası koruma veya geçici koruma başvurusunda bulunabilirler. Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne yapılan koruma başvuruları için hapsedilmiş

47 Aşegül Algan, s. 199-223

48 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi, Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine El Kitabı, s 92.

yabancı uyruklu kişiler söz konusu olduğunda uygulanacak usulün belirtilmemesi sebebiyle hak ihlaline açık bir alan oluşmuştur. Başvuruların yürürlüğe konmama, kabul edilmeme ihtimali vardır. Nitekim yaptığımız telefon görüşmelerinde İl Göç İdareleri başvuruların bizzat yapıldığını, hapisanedeki insanların nasıl başvuracakları hakkında bilgileri olmadıklarını söylemişlerdir. Böylece vasisine ulaşamayan kişilerin başvuru hakları ellerinden alınmış olur. Bazı illerin koruma başvurusu için kapalı olması da başvurucular için engel teşkil etmektedir.

"Yargılandığım mahkemede iademe karar verilmişti. Dosyam yargıtayda idi. Bugün yargıtay kararı onamış bu benim için çok kötü oldu. Çünkü iade olmak istemiyorum. Çünkü Sırbistan'da cezaevlerinde Arnavut Müslümanlarını sistematik bir şekilde katlediyorlar. Ve ben de iade olursam kesinlikle beni de orada öldürecekler. Ben artık epey huzursuzum, beni her an iade edebilirler. Artık nereye başvuracağımı da bilmiyorum." (mahpus mektubundan)

Öneri

- Mahpuslar göçmenlik yasaları konusundan bilgilendirilmeli, hukuki destek almalıdır. Bu konuda çalışan kurumlar, yetkililer, STÖ'ler hapisane idaresiyle işbirliği içinde olmalıdır. Hapishane çalışanlarına göçmenlik konusunda eğitim verilmeli, dil engeli ve ayrımcı tutumların önüne geçilmelidir.
- Yabancı mahpusların hapisanedeyken de sığınma talebinde bulunabileceği göz önünde bulundurulmalı, bu konuda kendilerine bilgi verilmeli ve sığınmacılarla ilgili çalışan STÖ'lerle işbirliği yapmak bir idari strateji haline getirilmelidir.

Yabancı Uyruklu Kadınlar ve Çocuklarıyla Kalanlar

Yabancı uyruklu bireyler, dil ve sosyal haklar da dahil olmak üzere pek çok dezavantajları nedeniyle adalet sistemi içerisine daha kolay dahil edilebilmekte, hapisaneye girişleri kolaylaşmaktadır. Özellikle kadınlar bu sebeple çeşitli baskıların ve sömürünün hedefi haline gelebilmekte, fuhuş, uyuşturucu, hırsızlık, göçmenlik yasalarına karşı hareket etme gibi sebeplerden ötürü mahpus olabilmektedirler. Örneğin AB ülkelerinde yabancı uyruklu kadınların büyük bir kısmı uyuşturucu suçundan hapse girmişlerdir.⁴⁹

Sosyal Hizmet Uzmanı olarak hapisanelerde görev yapmış olan Zeynep Çukadar, Türkiye'de yabancı uyruklu kadınlar özelinde yaptığı araştırmada, yabancı uyruklu kadınların erkeklerin yönettiği faaliyetler sebebiyle mal saklayabilme, suçu gizleme, hırsızlık, uyuşturucu taşımaları sonucu hapsedildiklerini ortaya koymuştur.⁵⁰

Yabancı uyruklu kadınlar hem yabancı hem de kadın olmalarından dolayı damgalanmaya, ayrımcılığa, şiddete açık hale gelmektedir. Yabancı uyruklu bir kadın çocuğu ile hapisanedeyse kendi ihtiyaçlarına ek olarak çocuğunun ihtiyaçlarını karşılarken de birçok engelle karşılaşmaktadır. Çukadar, çalışmasında anneleriyle kalan yabancı uyruklu çocukların durumundan da bahsetmiştir. Çocukların temel gereksinimlerinde (beslenme, sağlık, eğitim, bakım gibi) yaşanan aksaklıklar motor, sosyal ve duygusal, dile dair ve zihinsel gelişmelerini olumsuz etkilemektedir. Anneleriyle kalan çocukların yaşadığı sorunlara ek olarak yabancı uyruklu çocuklar dil engeli nedeniyle

49 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi, *Cezaevi Müdürleri ve Politika Yapıcıları için Kadınlar ve Hapsedilme Üzerine El Kitabı*, Çev. Binnur Aloğlu, CİSST, İstanbul, 2013. s. 100.

50 Zeynep Çukadar, *Yabancı Kadın Mahpuslar, Anneleriyle Kalan Çocuklar ve Bakırköy Hapishanesi'nden Bir İyi Örnek: Dans Ekibi, Hapishanede Engelli, Yabancı, LGBTİ Olmak* içinde, Der. Zeynep Alpar, TCPS Kitaplığı, İstanbul, 2015, s146-156

kendisiyle aynı dili konuşan mahpuslar ve/veya mahpus çocuklarıyla iletişime geçememektedir. Bu da iletişim konusunda sınırlılığa ve yalnızlığa sebep olmaktadır. Hapishane kütüphanelerinde bulunan kitapların büyük bölümünün Türkçe ve yetişkinler için olması sebebiyle de yabancı uyruklu çocuklar kendilerine uygun kitaplara erişmekte sorunlar yaşamaktadırlar.

Öneri

- Yabancı uyruklu kadınların problemlerinin ortadan kaldırılabilmesi için ilgili yasa ve uygulamalar yeniden düzenlenmelidir.
- Çocuğuyla kalan yabancı uyruklu kadınlarla bir çalışma yapılmalı ve ihtiyaca uygun stratejiler geliştirilmelidir.

Yabancı Uyruklu Çocuk Mahpuslar⁵¹

Gamze Akkuş İlgezdi'nin bilgi edinme başvurusuna gelen 1 Kasım 2017 tarihli cevaba göre Türkiye hapishanelerinde 12-17 yaş arası 169 yabancı uyruklu çocuk mahpus bulunmaktadır. 2015'in Eylül ayı istatistiklerine göre ceza infaz kurumlarında 82 çocuk bulunmaktaydı. 169 çocuk mahpustan 7'si kız çocuğu, 162'si oğlan çocuğudur. 169 çocuk 9 farklı ülkenin vatandaşıdır ve bir de vatansız çocuk mahpus bulunmaktadır.

Hapishanede yabancı uyruklu bir çocuk mahpus olmak, hapishane personeli ve kendi akranlarıyla aynı dili konuşamamaktan dolayı iletişimsizliği ve pek çok problemi beraberinde getirmektedir.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün kadrolu olarak görev-

51 Bu başlık altındaki bölüm şuradan alınmıştır: Alper Yalçın, *Türkiye'de Çocuk Mahpus Olmak*, TCPS Kitaplığı, İstanbul, Temmuz 2016

lendirdiği bir tercüman bulunmamakta, “ihtiyaç halinde kurumda barınan dil bilen tutuklu/hükümlü veya kurumda görev yapan personelden yararlanıldığı ifade edilmektedir.”⁵²

Yabancı uyruklu çocukların, dil bilen başka çocuklar veya personel aracılığı ile iletişim kurması çocuğun mahremiyeti açısından tartışılmalıdır. Ayrıca Adalet Bakanlığı'na yabancı uyruklu çocukların kendi ana dillerinde hakları konusunda bilgilendirilip bilgilendirilmediği, çocuklara disiplin cezası verildiğinde, imzalaması gereken kağıdın kendi ana dilinde tebliğ edilip edilmediği, herhangi bir şikayeti söz konusu olduğunda İnfaz Hakimliği'ne kendi ana dilinde başvuru yapıp yapamadığı konularında bir bilgi edinme başvurusu yapılmış Adalet Bakanlığı bu bilgi edinme başvurusuna “özel bir çalışma, araştırma ve inceleme” gerektirdiği gerekçesiyle cevap vermemiştir.⁵³ Adalet Bakanlığı'nın bu soruları cevaplayabilmesi için özel bir inceleme ve araştırma gereği duyuyor olması, var olan sorunlar hakkında Adalet Bakanlığı'nın bilgisi olmadığı konusunda endişe yaratmaktadır.

Görüşme yapılan, tahliye olmuş, ana dili Arapça olan bir yabancı uyruklu çocuk ile yaşadığı sorunlar konuşulmuş ve hakları konusunda bilgilendirilip bilgilendirilmediği, akrabaları ve personel ile iletişimini nasıl kurduğu, temel ihtiyaçlarını nasıl karşıladığı, konsolosluk ve Baronun ne derece ilgili olduğu sorulmuştur:

“Dil bilen biri yoktu, hareketlerle iletişim kuruyorduk. Haklarımı hiç kimse anlatmadı, ben oradaki kuralları kendim anlamaya çalıştım. Kalacağım zamanı da anlatmadılar. Benim bildiğim 3 ay kalmam gerekiyordu ama 10 ay kaldım. Konsolosluktan veya

52 CİSST'in 30.10.2015 tarihinde Adalet Bakanlığı'na yaptığı bilgi edinme başvurusunun, 14.12.2015 tarihli cevabında belirtilmiştir.

53 CİSST'in 02.10.2015 tarihinde Adalet Bakanlığı'na yaptığı bilgi edinme başvurusunun, 27.10.2015 tarihli cevabında belirtilmiştir.

barodan kimse gelmedi, savunmadan haberim yok. Ama mahkemede tercüman vardı." (mahpus mektubundan)

Görüşme yapılan iki hapishane psikoloğu ise yabancı uyruklu çocuklar ile ilgili yaşadıkları sorunları şu şekilde ifade etmektedir:

"Mevzuat gereği kuruma gelen yabancı uyruklu çocukları varsa konsolosluklara bildirmek zorundayız ancak konsoloslukların ne kadar ilgilendikleri ayrı bir tartışma konusu. Çocuğun dil problemi eğer kurumda başka aynı dili konuşan bir çocuk yoksa işleri zorlaştırmaktadır. En çok Arapça konuşan çocuk olmasına rağmen daha farklı dilleri konuşan çocuklar da gelebiliyor ki eğer o dil Türkiye'de yaygın bir dil değilse, ciddi iletişim sorunları yaşanmaktadır. Çocuklar, bırakın geçtikleri onca travmatik yaşantılardan sonra duygularını ifade edebilmeyi ve hukuki danışmanlık almayı, günlük ihtiyaçlarında bile başka aynı dili konuşan yoksa kendilerini çok yalnız ve çaresiz hissetmektedirler.

Ayrıca yabancı uyruklu çocuklar ile ilgili en büyük sorunlardan bir aile ile iletişim kurmalarıdır. Aile kendi ülkesinde kalmışsa veya çocuk telefonu bilmiyorsa, emniyette isim bir harf bile yanlış yazılırsa aile çocuğun nerde olduğunu bulamayabiliyor. Ailenin maddi sorunları ve yine onların dil ile ilgili problemleri ziyaretlere gelmelerini engelleyebiliyor veya zorlayabiliyor. Çoğu yabancı uyruklu çocuğun hiç ziyaretçisi olmamaktadır." (1. Psikolog)

"Genellikle çocuklardan değil, memurlardan yardım alınıyordu. Tabi o koşulda bile mahremiyetin ne derece sağlandığı tartışılır. Ancak bu noktada mahremiyetten çok acil durumları tespit edebilmek, gereken sağlık yardımını verebilmek veya ailesi ile bağlantı kuracak bilgileri alabilmek gibi konular daha öncelikli oluyor. Bu oldukça zor ve gönüllü bir çaba. Uzun vadede dil problemini halletmek gerekli tabi ki." (2. Psikolog)

İnfaz koruma memurları vardiya sistemi ile çalıştığından dolayı,

gece çocukların kullandığı dili bilen bir memurun olup olmadığı sorulmuştur;

"O vakte kadar çocukla temel bilgiler üzerinden bir iletişim gerçekleştirilmiş olduğu için, artık çok sağlıklı olmasa da beden dili yardımıyla iletişim kurulabiliyor. Acil bir durum söz konusu olduğunda ise memur kuruma geri çağırılabilir." (2. Psikolog)

Çocukların kendi ana dillerinde başvuru yapıp yapamadıkları, kendi ana dillerinde bilgilendirilip bilgilendirilmedikleri sorulmuştur;

"Az önce söylediğim şartlar altında hakları korunmaya çalışılıyor, gerekli işlemler veya başvurular yürütülüyor. Ama bu her kurumda ne derece yapılabilir bilemiyorum. Ancak son derece iyi niyetle ve çözüm odaklı yaklaşılarak, elden gelen tüm çabanın imkanlar dahilinde gösterildiğini söyleyebilirim. Çünkü dil sorunu diğer konular gibi çok da tartışmaya açık olmayan, herkes tarafından görülebilen bir sorun. Tabi gönüllü ve olasılığa dayalı uygulamalara bırakılması çok da doğru olmasa gerek. Ancak her kurumda, tüm vardiyalarda gerekli dilleri bilen memur bulundurabilmek mümkün gözüküyor." (2. Psikolog)

Bu psikoloğun da dikkat çektiği gibi, yabancı uyruklu çocuk mahpusların yaşadıkları sorunların çözümü kurumların, daha doğrusu çocuklarla doğrudan temas kuran personelin inisiyatifine bırakılmış durumdadır. Bunun yerine politika yapımcıların ve idarecilerin sorumluluğunda yapısal çözümler üretilmesi bir ihtiyaç olarak kendisini göstermektedir.

Dilden kaynaklı sorunları sadece yabancı uyruklu çocuk mahpuslar değil Türkiye vatandaşı olmalarına rağmen ana dili farklı olan ve Türkçe bilmeyen çocuklar da yaşamaktadır.

Görüşme yapılan bir çocuğa, koğuşunda Türkçe bilmeyen, ana dili Kürtçe olan koğuş arkadaşlarının hapishanede kendisine iletilmesi

gereken veya bir işlem yapılmasını gerektiren bir durum söz konusu olduğunda nasıl bir çözüm ürettiklerini örneğin disiplin cezası aldıklarında savunmalarını hangi dilde yaptıkları sorulmuştur;

"... arkadaşlar kendi ana dillerinde yapıyor savunmalarını fakat çoğu zaman ne olursa olsun ben tercüme ediyorum. Kendi ana dillerinde (Kürtçe) yazılı, resmi bir işlem yapamıyorlar." (mahpus mektubundan)

Bu nedenle başta dilden kaynaklı sorunlar olmak üzere yabancı uyruklu çocuk mahpuslar için gündeme getirilecek yapısal çözümler gündeme getirilirken Türkiye vatandaşı olmasına rağmen ana dili farklı olan çocuklar da dikkate alınmalıdır.

Yabancı Uyruklu LGBTİ'ler

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği farklı olan başka uyruktan mahpusların yabancı olmalarına ek olarak kendilerine özgü ihtiyaçlarını karşılamada yaşadıkları sorunları da göz önünde bulundurduğumuzda problemlerinin katlanarak devam ettiğini söylemek mümkün olur. Türkiye'deki trans kadın ve açık kimlikli eşcinsel erkek mahpuslar erkek hapisanelerinde bulunan LGBTİ koğuşunda kalmaktadırlar. Yabancı uyruklu LGBTİ mahpuslar da erkek hapisanelerinin LGBTİ koğuşunda Türkiyeli LGBTİ'lerle birlikte kalabilmekteydiler. Ancak Adalet Bakanlığı'nın 2015 yılında başlattığı bir uygulama ile bu durum değişmiştir. Yabancı uyruklu mahpusların tamamı yabancı uyrukluların bulunduğu hapisanelerde kalmalarına karar verilmiştir. Bu karar neticesinde yabancı uyruklu LGBTİ mahpuslar, yabancı erkeklerin kaldığı hapisanelerin yabancı LGBTİ'ler için hazırlanan koğuşlarında tutulmaya başlanmıştır. Adalet Bakanlığı'nın bu kararı almasında yabancı mahpusların tutulduğu hapisanelerde yabancılara özel düzenlemelerin olması, konsolosluk ve elçilik gö-

rüşmelerinin yapılması gibi durumlar gerekçe gösterilmiş ve yabancı LGBTİ mahpusların da bu olanaklardan faydalanabilmesi için sevklerin gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Adalet Bakanlığı'nın başlattığı bu uygulamaya rağmen yabancı uyruklu ve Türkiyeli LGBTİ mahpuslar birlikte, aynı koşuhta kalmak istemektedirler. Maltepe 2 No'lu L Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda kalan 21 LGBTİ mahpus, 2015 Haziran ayında Maltepe 1 No'lu L Tipi Ceza İnfaz Kurumu'na sevk edilmiş bu sevkten sonrasında ise Türkiyeli LGBTİ ve yabancı uyruklu trans mahpuslar birbirlerinden ayrılarak yabancı 5 trans mahpus Maltepe 3 No'lu L Tipi Ceza İnfaz Kurumu'na sevk edilmiştir. Maddi olarak zor durumda olan yabancı uyruklu trans mahpuslar Türkiyeli LGBTİ mahpuslarla dayanışma içinde olduklarını, özel ihtiyaçlarını paylaştıklarını ve sevklerin ardından bu paylaşım ve dayanışmadan mahrum hale getirildiklerini, ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını belirtmişlerdir. Hapishanelerin ayrılmasıyla yabancı uyruklu olmaları sebebiyle yaşadıkları yalıtılmışlığa bir de cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği eklenmiştir. LGBTİ mahpuslarla hiç çalışmamış, karşılaşmamış hapishane idaresi, personeli ve çalışanlarına da kendilerini anlatmak zorunda kalmış, uyum konusunda sorunlar yaşamış, açlık grevi yapmışlardır.

Yabancı uyruklu trans mahpusların yaşadığı bu mağduriyet üzerine 29 kuruluşun imzasıyla basın bildirisi yazılmış, LGBTİ mahpusların bir araya getirilmesi ve gereken düzenlemenin yapılması istenmiştir.⁵⁴ 20 Ocak 2016 tarihinde CİSST'in LGBTİ derneklerinden birer temsilciyle birlikte Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne yaptığı ziyarette Maltepe Hapishanesi'ndeki yabancı uyruklu LGBTİ mahpusların durumu da aktarılmıştır. LGBTİ dernekleri yabancı uyruk-

54 "LGBTİ Mahpuslar İçin 28 Kuruluşun İmzasıyla Basın Duyurusu", Hapiste LGBTİ Blogu, 14 Temmuz 2015, Erişim tarihi: 24.12.2015.

lu LGBTİ mahpusların yaşadığı bu sorunun takipçisi olmaya devam etmektedir.

"Maltepe 1 Noluda 10 kişi var burada ise 5 kişi var. Maltepe 1 Nolu cezaevinin 1.ci müdürü bizi alçakça ayırdı. Maltepe 2 Nolu bizleri hiç ayırmadı. 20 gün oldu geldik 1 Noluya 1. müdür bizleri ayırdı çünkü L.G.B.T.yi sevmiyordu. Bizi maf etti. Ablam bana acil ... yolla çok kötüyüm ona bir iki kelime vasiyetim olacak. Bana birşey olursa cenazem İstanbulda defin edilsin. Hoşçakalın. Herkese selamlar." (mahpus mektubundan)

"Adalet Bakanlığına dilekçe yazın. Bizleri Maltepe 1 nolu ceza evine göndersin arkadaşlarımızın yanına işgence çeker gibi cezayı ben yatamam ne yapıyım canıma mı kıyım? Ne yapayım çok çaresizim morelim ve psikolojim çok bozuk. Bu ceza evi bize göre deyil her şey erkeklere serbest onların canı sıkıldığında koşu değiştirme imkanı var. Bizim ise öyle bir imkanımız yok kafayı yecek durumdayım. Sevgili ... Allah için bana yardım edin beni arkadaşımın yanına gönderin ben bu ceza evinde yalnız başıma 30 yıl 6 ay cezamı tek başıma yatamam yardım ediniz Allah için." (mahpus mektubundan)

"Biz yabancı olarak Türk eşcinsellerin ile beraber kalıyorduk yaklaşık 4 sene onlarla beraber kalıyorduk. Sonuçta hepimiz eşcinseliz. Şu anda açlık grevindeyiz biz burada çok mağduru. Türk eşcinselleri bizlere madi maneve yardım ediyordular şuanda çok kötüyüm açlık grevindeyim ve Türk arkadaşlarımızın yanına gidene kadar açlık grevim devam edecek. Burada öylecem böyle giderse bana yardımcı olmanı istiyorum. Biz 4 kişi bizi Türk eşcinsellerini kavuşmamızı sağlamanızı istiyorum. Maltepe 3 Nolu bize uygun değildir. Bana yardımcı olmanızı talep ederim yoksa burada öleceğiz." (mahpus mektubundan)

Öneri

- Hapishanelerde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli her türlü ayrımcılığın önüne geçilebilmesi için acil olarak idari düzeyde stratejiler geliştirilmeli, ayrımcılıkla mücadele kalıcılaştırılmalıdır. Diğer mahpusların sahip olduğu tüm imkânlardan LGBTİ mahpuslar da eşit şekilde yararlanmalıdır.
- Hapishane çalışanlarına LGBTİ'lere yönelik ayrımcılık karşıtı, insan hakları perspektifli özel eğitimler verilmeli, bu eğitimlerin içerikleri hazırlanırken ve uygulama aşamasında LGBTİ ve insan hakları dernekleri ile işbirliği sağlanmalıdır.

5. SONUÇ

Bugün ülke topraklarında ekonomik ve sosyal haklar alanında birçok ayrımcılığa maruz kalan yabancı uyruklu kişiler, adalet sistemi içerisinde de dezavantajlı konumdadırlar. Dil engeli ile başlayan ve birçok hakka erişmelerine engel olan bir dizi probleme, ülkelerinden uzak olmanın verdiği yalıtılmışlık eklenmektedir. Yabancı uyruklu mahpuslar hapsedildikleri ülkede yaşamamaları, aile ve yakın çevrelerinden uzak olmaları sebebiyle hapsedilmelerinin yanında bir de psikolojik destekten mahrum kalırlar. Ülkelerinin temsilcilikleriyle de sıklıkla görüşme imkânı olmayan mahpusların bir durumla karşılaştıklarında yardım isteyebilecekleri, destek alabilecekleri mekanizmalar sınırlı ve yetersizdir.

Genel problemlerin yanı sıra yabancı olmaya ek olarak farklı özel ihtiyaçlara sahip grupların talepleri de birbirinden ayrılmaktadır. Bu nedenle her grup için özgün stratejiler üretmek ve uygulamaya geçmek elzemdir. Bu problemler belirlenirken mahpusların demografik özellikleri de göz önünde bulundurularak saptamalar yapılmalıdır.

Bu ihtiyaç ve sorunlar dikkate alınarak hapisanelerde özel düzenlemeler yapılması gerektiği açıktır. Hapishane çalışanlarının ve idari kadronun sorun tespit etmede yetersiz kaldığı durumlarda konsolosluklar ve elçiliklerle, sivil toplum örgütleri, insan hakları alanında çalışan dernekler ve akademisyenlerle işbirliği önem kazanmaktadır. Birleşmiş Milletler konuya dair, yabancı uyruklu mahpus sayısının gerekli kıldığı yerlerde idare seviyesinde bir danışmanın ve koordinatörün atanması önerisini getirmiştir. Böylesi bir idari kadro bahsedilen tüm önerileri kolaylaştıracaktır.⁵⁵

55 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi, Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine El Kitabı, s. 99

6. TALEPLER LİSTESİ

- Hukuki prosedürler, hapishane kuralları, dilekçe örnekleri ve diğer bilgilendirici notlar yabancı uyruklu mahpusların konuştuıkları dillere (en azından ortak dil olarak İngilizce'ye) çevrilmeli, gerekirse konsolosluklardan dil desteği talebinde bulunulmalıdır. Bu metinler mahpusa hapishaneye girdiği gün verilmeli, ihtiyaç halinde metinde anlaşılmayan kısımlar açıklanmalıdır.
- Hapishanelerin kütüphanelerinde yabancı mahpusların erişebileceği yabancı dilde kitap, gazete, dergi bulundurulmalı ve bu kaynaklardan mahpus haberdar edilmelidir.
- Yabancı uyruklu mahpus uzun süre hapis cezası aldığında bulunduğu ülkenin dilini öğrenmek isteyebilir. Bu gibi bir durumda Türkçe kursları verilmelidir.
- Yabancı mahpusların kendi dillerinde yayın yapan radyo ve televizyon kanallarına erişebilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılmalı ve mahpusların talepleri üzerine kanallar ayarlanmalıdır.
- Adalet Bakanlığı ile barolar arasında gerçekleştirilecek koordinasyonla acil durumlarda dil bilen avukatların yabancı mahpusların avukatlığını üstlenmeleri sağlanmalıdır.

- Hapishanelerde yabancı mahpusların dil problemi nedeniyle hastalıklarının teşhis ve tedavisinde sorun yaşanmaması için gerekli tedbirler alınmalıdır. Hapishanelerde dil bilen (en azından ortak dil olarak İngilizce) bir sağlık görevlisi istihdam edilebileceği gibi dil bilen bir personelin revirde çeviri görevini üstlenmesi de sağlanabilir. Bu konuda personel istihdamı sağlanana kadar, çeviri yapabilecek mahpusların yardımı alınabilir; bu yolla hem mahpusun sosyal yaşama daha fazla katılımı sağlanmış hem de hastalığın teşhis ve tedavisi yönünde adım atılmış olur (Ancak bu uygulamanın, hasta mahpusun, hasta mahremiyetini ihlal ettiği unutulmamalı, geçici olması hedeflenmelidir).
- Yabancı mahpusların ailelerinden uzak olmaları göz önüne alınarak görüş ve telefon süreleri uzatılmalı, ziyaretçisi gelemeyen mahpusların telefon hakları artırılmalıdır. Telefon görüşmelerinde saat farklarını dikkate alarak düzenleme yapılmalıdır. Maddi olarak zor durumda olan mahpus telefon kartı almadan da ödemeli telefon ve/veya Skype görüşmesi yapabilmelidir.
- Mahpusun konsolosluk ve elçilik temsilcileriyle görüşmesinde karşılaşılabileceği sorunları en aza indirmek için konsoloslukların olduğu şehirlerdeki hapishanelere yerleştirilmesi sağlanmalıdır. Böyle bir düzenleme mahpus yakınlarının ziyaretlerini ve seyahatlerini de kolaylaştıracaktır.
- Mahpusların yakınları için ziyaret süreciyle ilgili prosedürlerin çevirisi sağlanmalıdır.
- Yabancı mahpusların ülkelerine nakil edilmelerine dair prosedürler sadeleştirilmeli, bu yolla süreç hızlandırılmalı ve nakil isteyenlerin yaşadıkları mağduriyetlerin önüne geçilmelidir.
- Yabancı uyruklu mahpuslara yapılan ayrımcılık ve dışlamanın önüne geçebilmek için mahpuslarla çalışan infaz koruma me-

murlarına, psikososyal servise ve diğer çalışanlara insan hakları perspektifli eğitimler verilmelidir.

- HIV konusundaki ayrımcılığın ortadan kaldırılması için, Adalet Bakanlığı tarafından, bu konuda faaliyet yürüten STÖ'lerin hapishane personeline ve mahpuslara yönelik seminerler düzenleyebilmesine zemin yaratılmalıdır.
- Mahpus, hapishanede bulunduğu süre içerisinde aynı uyruktan, dinden veya kültürden olan mahpuslarla birlikte kalmak istiyorsa böyle bir düzenleme yapılarak yabancı uyruklu mahpusun yerleştirilmesinin önüne geçilmelidir.
- Yabancı uyruklu mahpusların hapishanede kaldıkları süre zarfında ihtiyaç duydukları özel beslenme ve hijyen ihtiyaçlarını hapishane idaresi ve ilgili diğer devlet kuruluşları sağlamalıdır. Hapishane içerisinde ülkelerinin yemeklerini hazırlayabilecekleri veya bu yemeklere ulaşabilecekleri imkânlar tanınmalı, diğer mahpuslarla yemek pişirme becerileri üzerinden iletişim kanalı oluşturulmalıdır.
- Farklı dinlere mensup olan mahpusların inançları dahilinde din görevlileriyle buluşma, ibadet etme imkânı ayrı bir düzenlemeyle tanınmalıdır.
- Mahpuslar göçmenlik ve sığınmacılık yasaları konusundan bilgilendirilmeli, hukuki destek almalıdır. Bu konuda çalışan kurumlar, yetkililer, STÖ'ler hapishane idaresiyle işbirliği içinde olmalıdır.
- Hapishane çalışanlarına göçmenlik ve sığınmacılık konusunda eğitim verilmeli, dil engeli ve ayrımcı tutumların önüne geçilmelidir.

- Yabancı mahpusların hapisanedeyken de sığınma talebinde bulunabileceği göz önünde bulundurulmalı, bu konuda kendilerine bilgi verilmeli ve sığınmacılarla ilgili çalışan STÖ'lerle işbirliği yapmak bir idari strateji haline getirilmelidir.
- İhtiyaç sahibi mahpuslar için temizlik gibi bazı temel ihtiyaç ürünleri, bedeli hapisanenin döner sermayesinden ve emanet para faizinden karşılanmak üzere mahpuslara verilmelidir.
- Atölyelerde çalışmanın bedeli mahpuslardan ve emek örgütlerinden görüş alınarak tekrar belirlenmeli ve bunun ardından çalışmak isteyenlerden ihtiyaç sahibi mahpuslara öncelik tanınmalıdır.
- Yabancı uyruklu mahpuslar için ücretsiz pul ve telefon kartı sağlanmalıdır.
- Yabancı uyruklu kadınların mağduriyetinin ortadan kaldırılabilmesi için yasa ve uygulamalar yeniden düzenlenmelidir.
- İnsan hakları ihlallerini hapishaneye giderek denetleyen kurullar tercüman istihdam etmelidir.

7. MEKTUPLAR

MERHABA

NASILSIN İYİMİSİN? İNŞALLAH İYİSİNDİR

BEN HÜCREDEYİM BENİM MORALİM ÇOK BOZULDU

ADALET BAKANLIĞI TÜRK TRAVESTİLER VE YABANCI TRAVESTİLER AYRIDILAR NEDEN BİLMİYORUM BİZ 3-NOLU L TİPİ KAPALI CEZAEVİNE KALİYORUZ BİZİM TÜRK TRAVESTİLER 1-NOLU L TİPİ KAPALI CEZAEVİNDE KALİYORLAR,

BURADA 5 KİŞİLE L-1 CEZAEVİNDE BEN TÜRKLERLE KALİYORDUM VE BİZİ 1-NOLUYA TÜRK ARKADAŞLARIMIZIN YANINA GİTMEK İSTİYORUZ.

BEN 12 GÜNDÜR YEMEK YEMİYORUM AÇLIK GREVİNDEYİM TÜRK ARKADAŞLARIMIN ORAYA GİDENE KADAR AÇLIK GREVİM DE VAM EDECEK.

BU KONUDA SİZDEN ACİL YARDIM İSTİYORUM BURASI ÇOK KÖTÜ BİZİM TÜRK ARKADAŞLARIMIZIN YOK BURADA UYGUN DEĞİLDİR.

BURASI YABANCI CEZAEVİ AYNI ZAMANDA YABANCI ERKEKLER BİZ BURADA ZOR SARTALAR ALTINDA KALİYORUZ. DİĞER TRAVESTİLER BURADA YALNIZ HÜCREDE KALİYORLAR ÇÜNKÜ ANLAŞAMIYORUZ, TÜRK TRAVESTİLER EKONOMİ OLARAK OLANLAR VAR ONLAR İÇİNDE DAHA İYİ ANLAŞIYORDUK VE SOSYALLAŞIYORDUK.

BİZİM TÜRK ARKADAŞLARIMIZIN ORAYA GİDENE KADAR AÇLIK DE VAM EDECEK.

AĞLAMAKTAN GÖZ YAŞLARIM ARTIK KALMIYOR VE ÇOK KÖTÜYÜM KAFAYI YEMEYİ DURUMDAYIM NE OLUR BİZE YARDIM ET VE BU KONUDA SİZDEN YARDIM İSTİYORUZ ADALET BAKANLIĞI YAZIN ELİMDE GELEN HER ŞEY YAPIYORUM SENDE URASIN NE OLUR ÇOK ZOR DURUMDAYIM BENİM YAZACAKLARIM BU KADAR SİZDEN ACİL CEVAP BEKLİYORUM KENDİNE İYİ BAK ALLAH AÇMAN ET OL HOŞCAKAL.

(Topic) olarak yazın ben size anlatacağım! İlk zamanlarda Türkçe bilmedim için hiç kolay değildi ama şuan o kadar zor olmuyor. Çoğu yabancıların ilk problemi paradır. Yani ekonomi sorunlar. Sağ olsun benim ailem bu konuda sürekli yardımla oldular için ben bigün bile bir sıkıntı çekmedim. Bir başka problem avukat bulmaktır. Keske gönüllü avukatlar varsa da yabancılar için daha düşük bir ücretle çalışsınlar diyorum. Fazla zamanınızı almayım. Ben burada baş zaman

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Bakırköy Kadim Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
Mektup Okuma Komisyonu
GÖRÜLMÜŞTÜR. 14

08.10.2013

Saat: 20:25

Merhabalar

Nasılsınız? Umarım Sağlıklı, mutlu ve huzurlusunuz.

Buğün sizden gelen mektup ve faks beni çok mutlu etti! İnanın bu dünyada sizin gibi vicdanlı insanları bulmak çok zordur. Benim için ve için yaptıklarınızı hangi dille teşekkür edeceğimizi bilmiyorum.

Eğer Bakırköy cezaevine gelmişsiniz mutlaka karşılığımızı bilmiyoruz. Ben gün boyunca kütüphanede çalışıyorum, çoğu ziyaretçiler kütüphaneye geliyorlar. Bana gönderilin kitabı okuyacağım. Söz!

Bize anketler göndermişsiniz ama böyle anketler sadece Adalet Bakanlığın izniyle tarafımıza vereceklerini söylediler. Eğer isterseniz Adalet Bakanlığından özel izinle günden göndermelisiniz. Bürokrasi terzeler!

Aksam üstü bana gönderdiğiniz sizin kadar değerli faksınızı aldım.

Sadece Allah razı olsun diyorum çünkü burada elim-kolum bağlıdır ve çok mahcup oldum.

Ek olarak Adalet Bakanlığından bana sen gelen yanıt gönderiyorum. Geçen hafta hatta Sayın... bile bir yazı gönderdim. Anladığınız kadar İran makamları topu Türk makamlarına ve onlar da İranlilerimize gönderiyorlar, ben de ortada bu müthiş maçı izlemek zorunda kalıyorum.

Bazen düşünüyorum eğer bir gün bana söylerler ki "Haydi, gidiyorsun", acaba nasıl bir tepki vereceğim! Bence bu iş bu kadar zor değil sadece söylediniz gibi bürokrasi yüzünden ben hala buradayım.

Yabancılarla ilgili problemlerden biri denetimli Serbestliğinden faydalanmamaktır!

Biz T.C.k. e göre ceza alırlar ama ne zaman denetimli serbestlik yasaları söz konusu oluyor hemen diyorlar ki ama siz yabancısınız burada kalamazsınız Sabit adresiniz bile yok! Bu durumda ilgili Adalet Bakanlığında bir açıklama bekledim ama dilekçeme yanıt verilmedi.

Bir başka konu Açık görüşlerdir, ailemiz uzaktan ziyarete geliyorlar ve sadece bir saatten sonra gitmek zorunda kalıyorlar! Üç ay önce Adalet Bakanlığında bir istediğim dilekçe olarak gönderdim. Yabancılar için daha uzun bir görüş istediğim, hâla cevap yok, zaten biliyorum eşitlik bahanesiyle kapıyı kapatıyorlar, ama Türk mahkûmlar her hafta kapalı görüş ve her ay açık görüş yapabilirler! Mustafa bey; Ben yine Türkiye makamlarına dilekçe yazacağım. Nasıl teşekkür edeceğimi hâla bilmiyorum. Daima esen kalın...

Sensuz Saygılar

Suriyede iş suurus olmadığı için son üç yıldır Sabit Telefonlar
 alt yapıları tahrip olduğu için çalışmıyorlar. Üçün bir süre aylık
 1-2 yıl Telefon arama imkanıyla kalmamıştı. Cep Telefon
 dağlar bizim ailelerimize. Ama cep Telefonlar her yerde ve her
 zaman çalışmaz işin ciddi sorunlar yaşıyoruz. Bunun için
 Ejez haftalık Telefon günüm Salı gündür ve o gün bütün Tek-
 nik nedenlerden dolayı Tel. çalışmaz (Çalışmaz) 10 dakikalık hat-
 kımı ertesi gün (Sarımsak) tekrar aramak istiyoruz. Ama Cezai
 idaresi izin vermiyor. "Cezai disiplinini bozmak istiyoruz" di-
 ye olumsuz cevap veriyorlar. Yani var olan hakta da pratikte
 engellenmeye çalışıyorlar. Halbuki yönetimlerde illahi sadece bir
 gün sınırı vardır. Bir hafta da 10 dakika Tel. hakkı var. Bu
 keyfi uygulamadan dolayı bir saat hafta Tel. hakkını kullanmamam.
 Telafi etmede yoktur. Zaten Suriye ile posta servisten dolayı
 mektup vb. ile çalışmıyor. Bijaret sorunu var. Elimize sadece
 Telefon var. Burada "postif Ayırmaları" da gerek yoktur. Var olan
 hakları engellenmesi gerekiyor. Demek ki bunu Adalet Bakanlığı
 düzeyinde üstünde dursun iyi olur. Et olarak, maddi durumun-
 m/muz iyi olmadığı için ailelerimize her zaman bize para gönder-
 mesi imkan ve koşulları yoktur. Bunun için ailemiz Telefon ücretleri
 kurları vermek istiyorlar. Yani Telefonu biz açıyoruz ve ailemizde
 ücretini vermek istiyorlar (ödemeli). Burada günümüzde alırsanız
 memnun oluruz.

23 yıldır tüm zamanımı

edebiyatla harcıyorum. Roman-öykü yazıyorum, Arapça
 ve Fransızcadan körtseye kitap çeviriyorum. Bugüne kadar
 ona yakın kitabım yayınlanmış, bir o kadar da yayın-
 lama aşamasındadır. Ama Cezai idaresi ne yapıp edip
 bir bahane buluyor ve edebi çalışmamı engelliyor,
 zorluk çıkarıyor, ayrımcılık yapıyor. Hükûki yüzden
 benimle aynı konuda olan birisine bilgisayar kullan-
 ma iznini veriyor bana vermiyor.

hanım benim kaldığım cezaevinde bir sorun var sizinle paylaşarak istiyorum. Bu genel bir sorundur. Mesela bir arkadaşına bir kitap yada başka bir şey göndermek istediğinde cezaevi idaresi bize yardımcı olacağına büyük zorluklar çıkarılmaktadır. Kitabı göndereceğimi arkadaşla benim aramda eli metrelik mesafeye rağmen ve idare böyle insanı sorunları kendi içinde hel edebilirken asla yapmıyor. ve kitabı postane yolluğu kendi paramizle gönderiyoruz ve kitap bir aydan sonra bu eli metre mesafeye ulaşabiliyor. ben bu sorunu bir kaç defa yaşadım anladığım kadarıyla bu sorun sizin tarafından adalet bakımından iletilirse belki makul bir çözüme olur.

F-TİPİ sisteminin kendisi bir hukuk ihlalidir. Yasalarda olan his bir haklardan doğru düzgün faydalanamıyoruz. Her bir engelle karşılaşıyoruz. Bir sok alanda kitap haneye haftada 1 çıkılırken bir ayda 1 kere çıkabiliyoruz.

Revir konusunda Türkiye'nin ısrarı devam hali oluyor. Haftada 2 öğün ile 350 mahkuma bakanak bunu normal ölçülere vardığımızda acil bir durum olsa bile - yarımayan veya revir çıkarmayanlar hesaba katılabilir - Revir yaşadığın zaman bezer 15 gün sonra hafta daha geç bir zaman da çıkabiliyoruz. Hastane ve benzer durumlarda ciddi sorunlar vardır.

Givisi ve sıkayyetlerimiz elbette oluyor. diyaloglarda ben söyleti söylemeye çalışsakta sonuç katı damıyor.

Bireysel ve maddi anlamda kamusal yaşam bir sistemimizde kaynaklı bir sok kamu pratikte aslında yaşadığımız zaman ve ölçüde her şeyi sahip olamıyoruz. Ama yaşanan gelişmeler ve halkımızın direnişi karşısında bunlara "sorun" diye bakmıyor önemsemiyoruz. Halkın zindanda yaşanan insanlar olarak bu sorunları öze sığmak nedenle bire ilginç gelebilir. Ama yinede paylaşmak mücadele etmek bir görevdir. gösterebiliriz.

Bu zihnetlikte bu kadarla yetmeyip - öngörün gübeler umuduzla

HIV pozitif mahpus Angel Mtsweni: Türkiye'de hapiste cehennemi yaşadım⁵⁶

Kendi hakkında çıkan haber üzerine bizimle temas kuran Angel Mtsweni ile bir süredir yazışıyoruz. Bakırköy Cezaevi'nde tedavi edilmeyişi Zeynep Kuray'ın haberlerine yansıyan Mtsweni şimdi ülkesi Güney Afrika'da ve durumu çok daha iyi. Uğradığı ayrımcılığı ve tedavisindeki yanlışlıkları anlatarak, Türkiye'deki tüm HIV pozitif insanlara ve cezaevindekilere yardım etmek istiyor. Gönderdiğimiz sorulara Mtsweni'nin cevaplarının çevirisi aşağıda. Katkıları için Pozitif Yaşam Derneği'ne ve Af Örgütü'ne teşekkür ederiz.

Merhaba Zeynep,

Mesajın beni çok mutlu etti, hatta sevinçle dolup taşıyorum. Kendim için değil, hâlâ orada olan insanlar için seviniyorum, kendi özgürlüğüm için Allah'a şükrediyorum. Hemen birinci soruna geçeyim;

Sitemize yaptığınız yorumlarda Türkiye'de kullanılan ilaçların size hiç fayda etmediğini, dünyada kullanılan çok daha iyi ürünler olduğunu söylemişsiniz. Bu konuda biraz daha bilgi verir misiniz, Türkiye'de ve Güney Afrika'da kullandığınız ürünler nelerdi, ne bakımdan iyi veya kötüler, nasıl kullanılıyorlar?

Cezaevindeyken bana Stoctrine ve Truvada verildi. Samatya Hastanesi'ndeki doktora ne tür ilaçlara ihtiyacım olduğunu açıklamaya çalıştım, bana Türkiye'de bu tür ilaçlar bulunmadığını ve Sağlık Bakanlığı'nın sırf benim için bunları sipariş edemeyeceğini, zira bu ilaçların Türkiye'de hiç kullanılmadığını çünkü bu virüsün bu ülkenin problemi olmadığını, sabredip bana ne veriliyorsa onu almamı söyledi.

Şu anda kullandığım ilacın adını size vermem yasal olur mu bilmiyorum. Sağlık sisteminde yeni bir ilaç bu, Dünya Sağlık Örgütü tarafından

56 <http://hapistesaglik.com/2014/04/24/hiv-pozitif-mahpus-angel-mtsweni-turkiyede-hapiste-cehennemi-yasadim/>

keşfedilip hastalara verilir verilmez kullanmaya başladım ve durumum hemen düzeldi.

İlaçlarımı alamayınca, tedavi edilmeyince yürüyemez oldum

Türkiye'deyken, hapishaneye girmeden önce ve hapishanedeysenize size aynı ilaçlar ve tedavi mi uygulandı?

İstanbul'da olduğum 12 ay boyunca ailem ilaçlarımı evden (Güney Afrika) gönderdi, gidip bunları postaneden alıyordum. Hapse girdikten sonra da ilaçlarımı gönderdiler ama ilaçlar doğrudan çöpe atıldı, bu neymiş diye laboratuara bile götürülüp bakılmadı. Bundan sonra ailemi arayıp bana artık ilaç göndermemelerini söyledim. Her gün almam gereken bir antibiyotik vardı. Durumum kötüleşmeye başlayınca bunun hastanedeki doktora anlatmaya çalıştım ama bir faydası olmadı. Bedeni HIV virüsünden etkilenen bir insanın tek derdi ANTI RETROVİRAL (virüse karşı kullanılan ilaçlar) değildir, başka tür ilaçlar da önemli. Bu kişi grip, nezle, ishal, cilt hastalığı gibi başka hastalıklar ve virüslerle karşılaştığında durumunun daha kötüye gitmemesi için derhal müdahale edilmesi gerekir. Bana da böyle oluyordu. Hastalandığımda bunu cezaevi görevlilerine bildirmem gerekiyor, cezaevi doktoru dört hafta sonraya randevu veriyordu. O zamana kadar ben yürüyemeyecek, kendi kendime bakamayacak hale geliyordum. Orada çok hastalanmamın nedeni buydu, geç ve yavaş müdahale edildiğim için o kadar kötüleştim.

Yabancı mahpuslar ailelerine telefon dahi edemiyor

Yabancı mahpuslar hapishanede yabancı olmalarından kaynaklanan sorunlar yaşıyorlar mı?

Evet, yüzde yüz. En baştan, ailelerini aramaları bile mesele oluyor. Konsoloslukların kimliklerini doğrulamasını beklemek zorundalar, bu ne kadar uzun sürerse sürsün. İnsanlar 8 ay, 12 ay aileleriyle iletişim kurmadan orada kalıyorlar, bu her insan evladı için son derece sıkıntı vericidir. Telefonla konuşmak yakınlarını aramak bir insan hakkıdır bence, ama tutuklanırken dahi polis bu hakkı vermiyor.

Dil de büyük bir problem oluyor çünkü insanlar, özellikle de yeni gelenler, infaz koruma memurlarına dertlerini anlatamıyorlar. Evet dil eğitimi veriliyor. Gardiyanların yabancılara karşı tutumu çok kötü, hele de siyahlara karşı. Bütün siyahların HIV pozitif olduğunu zannediyorlar, öyle bir inançları var. Gardiyanlar mahpusa sözle sataşım kışkırtıyor, sonunda tutanak yiyen mahpus oluyor, gardiyan değil. Bunu yapanlar alt düzey gardiyanlar, üsttekiler değil.

Çarşaf, tuvalet eşyaları gibi temel şeyler son derece az. Çarşafın altı ayda bir değişmesi gerekiyor ama ben 27 ay boyunca aynı çarşafı kullandım. Ziyaretçisi olmayan Afrikalı mahpusların parası da olmuyor. HIV pozitif olan mahpusların bu durumlarından dolayı hapisanede çalışmalarına izin vermiyor ve banyo sabunu, çamaşır deterjanı ve daha bir sürü çok temel şey konusunda cezaevinin bu insanlara hiçbir yardımı olmuyor, şekeri dahi mahpuslar kendileri alıyorlar. Çalışmayan, para kazanamayan, evden para alamayan bir mahpusun durumunu varın siz düşünün ne kadar zor.

Türkiye'de aileniz, akrabanız var mıydı? Hapisteyken sizi ziyaret edebildiler mi? Cezaevi ziyaretleri ve dışarıdaki yakınlarınızla, arkadaşlarınızla görüşmek konusunda sıkıntı yaşadınız mı?

Ailem veya arkadaşlar ziyaret etti mi, hayır. Sadece Güney Afrika Konsolosluğu ve İnsan Hakları'ndan bir avukat, çok hastalandığımda, tekerlekli sandalyedeyken geldi bana. Bir tek o zaman ziyaret edildim.

Nasıl tahliye edildiniz? Tahliyenizin HIV pozitif olmakla bir ilgisi var mıydı?

Hayır hastalığımın dolayı tahliye edilmedim. Cezam bitti, ama bu arada cezaevi hastalığımın dolayı tahliye edilmem için başvuru yaptı. O başvurunun sonucu nasıl oldu bilmiyorum çünkü kimse bunu bana açıklayamadı, ama o arada neyse ki cezam bitti. Bana yardımı olan tek kurum sizdiniz galiba, o da Zeynep Kuray vasıtasıyla oldu. Zeynep'i ve onunla beraber çalışan kızları tanıyana kadar bildiğim herhangi bir STK yoktu.

Cehennemi yaşadım, yalansız

HIV+ olmanız nedeniyle tecrit edildiniz mi? Şiddet gördünüz mü? Tedaviniz sırasında kötü muameleye maruz kaldınız mı? Doktor ve infaz görevlilerinden hakaret, aşağılama, dışlama, şiddet vb. uygulamalarla karşılaştınız mı?

Tedavi cehennemdi, yalan olmasın. Özellikle de durumumdan dolayı dışlanmak. Doktorların bile bana sanki virüs diye bir şeyden hiç haberleri yokmuş gibi davranması çok ayıptı. Öyle bir aşağılanıyordum ki bazen ölssem daha iyi diye düşünüyordum. Gardiyanların bu konuda eğitim alması lazım çünkü bambaşka çevrelerden çok farklı insanlarla çalışıyorlar, veya devlet, sadece benle değil, hapishanede karşılaşacağı her türlü insanla çalışmaya hazır olan insanları işe almalı. Gardiyanlar bir insanın HIV pozitif olduğunu öğrendiler mi o insana karşı açık açık çok kötü davranıyorlar, bu davranışı ona hissettirmek için yapıyorlar. Mesela gardiyan diğer kızları arıyor ama pozitif olanı aramıyor veya sıra ona gelince eldiven kullanıyor ve onun üstünü ararken maske takıyor, hasta olana kötü şeyler söylüyor, hastanın üstünü aradıktan sonra onun gözü önünde yere tükürüyor. Size çok açık söylüyorum, bu durumda orada olmak çok acı verici.

Güney Afrika Elçiliği'ne dair şikayetler duyuyoruz (hapishanedeki vatan-daşlarının ihtiyaçlarına karşı duyarsız oldukları vb gibi). Onlarla temas kurabildiniz mi?

İstanbul'daki Güney Afrika Konsolosluğu mahpusları altı ayda bir görüyor kanunun böyle olduğunu söylüyorlar. Ama faksla iletişim kurmak mümkün. Benim durumuma müdahale etmek için başsavcıyı aramışlardı, o da cezaevine geldi. Bundan başka pek bir şey bilmiyorum ben artık dışarıdayım, faydası oldu mu olmadı bilemeyeceğim yalan olmasın.

Magdalena de Winnaar'ın yaşadıklarıyla kişisel olarak ilgileniyorum. Sizin durumunuzdan haberdar olduğum gibi, yine Zeynep Kuray'ın bir haberinde okumuştum, onun Bakırköy Hapishanesi'nde ve lenf kanseri olduğunu. Haberin ardından ona bir mektup gönderip yazışmaya başladım. Son mek-

tubunda, hastalığının daha iyi olduğunu ama Güney Afrika'da güneşi son kez görmeden burada ölmekten korkuyorum. Hapishanedeki arkadaşlarının ziyaretçileri bizi arayarak Magdalena'nın öldüğünü, ama üzerinde benim adım ve adresim olan bir mektup olduğunu söylediler. O mektuba hiç ulaşamadım, Güney Afrika Konsoloslugu tarafından alındığını düşünüyorum ama bana bilgi vermeyi reddettiler. Onu nereye gömdüklerini bile bilmiyorum, oysa cenazesine gitmek isterdim... Magdalena'yı tanıyor muydun? Ben hiç tanışmadım. Onun hikayesini biliyorsan, senden dinlemeyi çok isterim.

Magdalena'nın cenazesini de ailesini de bilmiyorum. Hapisteyken tanıştık, koğuş arkadaşydık ama onunla aynı yerde olmamız tamamen tesadüftü. Bu konuda yardım edemiyorum sana, kusura bakma.

Mahpusların durumunu iyileştirmek konusunda Türkiye'deki STK'lara bir tavsiyeniz var mı?

Evet elbette eğer mahpuslara yardım eden bir STK varsa orada buna çok ihtiyaç var. Arkadaşlar sizden çok rica ediyorum, onlara yardım edin, o insanların çoğu aile desteğinden de mahrum özellikle Afrikalılar. Lütfen eğer elinizden geliyorsa onlara yardım edin.

Cezaevinden çıktıktan sonra bir sorun yaşadınız mı?

Hapishaneden tahliye edilip geri gönderme merkezine (deportation center) gidince yaşadığım sorunlar, hasta insanlara orada yapılan muamele cehennemden beter. İZMİT'teki insanların hepsinin, müdürün ve görevlilerin hepsinin HIV'li insanlara karşı görüşlerini değiştirmesi gerekiyor. Bu yaklaşımla insanları öldürebilirler ve maalesef kardeşlerim hâlâ oradan geçmek zorunda.

Bana gelince, çok iyiyim. Evet hâlâ hastayım ama ilaçlarımı düzgün kullanıyorum, tekerlekli sandalyede değilim, eve döndüğümde beri çok daha iyiyim.

Çok teşekkür ederim bana her zaman ulaşabilir ve soru sorabilirsiniz, cevaplamamda sakınca olmayan her soruyu cevaplarım.

Sevgilerimle

Angel Mtsweni

8. RÖPORTAJ

Bu röportaj 2018 yılı Temmuz ayında, röportajdan birkaç ay evvel tahliye olan yabancı uyruklu bir kadınla yapıldı.

İlk girdiğin zaman hakların hakkında seni bilgilendirdiler mi?

O zamanlar öyle şeyler yoktu maalesef. Yani kâğıt ver, bilgi anlat. Hayır. Sonradan mesela bu son altı yedi ay orda olduğum zaman şöyle bir sistem geldi. İşte kâğıt veriyorlar, kâğıtta senin haklarını telefon ziyaret şu bu orda belirtiyorlar. İşte normalde genelde Türkçe. İngilizce de var, Farsça da var, Rusça da var. Yani Arapça var mesela, Kürtçe var ama o kadar çok değişik dil seçeneği yok. Bu her zaman sıkıntı yani her yabancı için. Şimdi anlamıyorlar nasıl olacak mesela hatırlıyorum bir Çinli kadın geldi. Hırsızlıktan. Bir kelime İngilizcesi yok Türkçesi yok hiçbir şey anlamıyorum. Hiç kimse onunla iletişim kuramıyo kimse onunla konuşamıyor. Kadın resmen ağlıyor bağıyor. Kimse anlamıyor. Düşünsene ne kadar zor bir durumda. Telefon aramak istiyor olmuyor. Mesela şu telefon olayı çok sıkıntılı bir şey. İlk defa arama yapacaksın ya istediğin zaman değil. İlk başta koğuşa verecekler seni. O koğuşun telefon günü ne zamansa ona göre dilekçe yazacaksın. Dilin olmadığı zaman kim yazacak sana. Her zaman insanlar böyle şeyleri yapmak istemiyorlar. Böyle sıkıntılar çok var. Benim girdiğim zaman hiç böyle bilgi falan yoktu. Hiç kimse bana hiçbir şey açıklamadı. Öyle olacak, şöyle bir hakkın var şöyle hakkın yok.

Nasıl öğrendin?

İşte ben koğuşa girdiğim zaman bazı kızlar bana söylediler işte böyle olur. Mesela konsolosumla görüşmek istiyordum. Tabi ilk girdiğin zaman sana söylüyorlar. Konsolosuna haber vereyim mi? Tabi verin ama bu kadar. Haber verdikleri nasıl ben bilmiyorum mesela nasıl yapıyorlar. Senin konsolosun gelmiyor sana. Ta ki sen hesabında para olduğu zaman faks yazıyorsun ona göre geliyorlar. Öyle benimki de aynı oldu. Ben üç hafta sıkıntı yaşadım. Param yok yani param var dolar var bende. Bayram sırası tam o zamanlara denk geldi. İşte haftada bir kere çeviri yapıyorlar, para çeviriyorlar. Onu yine dilekçeyle beraber. Bunların ben hiçbirini bilmiyorum. diyorum para var bende. Yok diyorlar. Nasıl olacak bu iş. Üç hafta hiçbir şey. Yani Allah razı olsun kaç tane kız vardı bana yardımcı oldular ama onlar olmasaydı içecek su bile yoktu bende. Ta ki paramı bozdum. Parayı bozmadığım zaman çok sıkıntı yaşadım. Üç hafta bekledim. Bayram işte çıkmamışlar bankaya gitmemişler ama böyle şeyler yani doğru değil. Siz insanı mesela ilk ihtiyaçlarını karşılayacaksınız. Tamam şimdi bankaya gitmediniz ama para yok. İnsanın kendi parası, kendi param var sen benim paramı bozdurmuyorsun ben zor durumda kalıyorum ki birisi bankaya gitmemiş. Beni ilgilendirmez. Ben böyle sıkıntılar yaşadım. İlk başta sağlık sorunları çok yaşadım. Aşırı derece bende işte astım var. Çok gergin olduğum yerde, çok üzül-düğüm zaman bana geliyor. İlaçlarım yok vermiyorlar ilaçları. Anlıyorum neden vermiyorlar ama sen benim ilaçlarımı vermiyorsan hemen ilgileneceksin. Belki birinin çok acil durumu var. Benim girdiğim zaman bunlar çok önemli şeyler değildi. Son zamanlarda (hapishane) birazcık daha çok ilgilenmeye başladı ve bence çünkü kaç kişi öldü sağlık meselesinde. İşte benim sıkıntılarım böyleydi.

Avukat tutarken zorlandın mı?

Çok zor bir durumdu. İşte baro avukatları senin görüşe gelmiyorlar çünkü baroyla çalışmıyorlar. İlgilenmiyorlar. Duruşmaya geliyorlar o kadar. Benim şeyim şöyle oldu. Ben konsolos konusunda şanslıydım biraz işte kızlar koğuştaki bana söylediler istersen hemen konsolosuna

yazıyorsun onlar görüşe geliyorlar ona göre yani onları yönetiyorsun şöyle böyle ki sağ olsunlar ben yazdığım zaman zaten benim faks on gün sonra onların ellerine ulaşmış. Hemen göndermemişler. Hemen gönderseydiler onlar hemen gelirlerdi ki kendiler söylediler bana bunu. Ama bak şu tarihte biz senin faksı aldık. Onlar geldikleri zaman tabi ki ben onları söyledim ben özel avukat istiyorum. Çünkü baro avukatı ilgilenmiyor, nasıl ulaşacağımı bile bilmiyorum. Kartı var bende ama orda hiç bilgi yok. Sadece faksla ulaşabiliyorsun bir avukata başka türlü hiç ulaşamazsın, şansın yok. O sırada bizim konsolos liste verdi bize. O listenin içinde onların güvendiği veya tanıdığı avukatlar çalışıyorlar. Şöyle durumlar var avukatlar para alıyorlar, gelmiyorlar. Ona göre ben avukatı öyle ayarladım. O listeye göre baktım işte bazı kişiler tanıyordu benim ilk avukatımı. A burada müvekkili var diyorlardı. Onun için iyi konuştular avukat hakkında. Ben de avukata faks gönderdim geldi ona göre biz yani yürüdük.

Genel olarak koşulların durumları nasıldı?

İşçi koşulları hariç normal koşullar berbat. Her konuda. Benim ilk girdiğim koğuş sanki ben hayvanat bahçesine girmişim. Kalabalık, çok pis. Mesela banyolar tıkanıyor orada hep saç maç, temizlik yapıyorlar sürekli. Günlük temizlik yapıyorlar, paspasla her şeyi çekip banyoya gönderiyorlar. Doluyor su gitmiyor, kimse ilgilenmiyor. Yaz, yaz, yaz teknisyen gelsin. Ya da bulaşık yıkanan yer tıkanıyor. Birçok koğuş değiştirdim, her koğuştaki aynı sorunları yaşadık biz. İşte böceklerden, farelerden yani sürekli bu konular vardı. Yani insanları bir tarafa bıraktığın zaman temizlik sağlık gözünden baktığın zaman çok kötü. Yine aynı şey. Son zamanlarda daha çok düzenli ilaç yapıyorlardı koğuşlara. Eskiden öyle değildi. Son sekiz ayda (2017 yazı) çok ilgileniyorlardı. Koğuşları yeni boyama yaptılar. Her koğuşa yaptılar. Bir şeyden başladılar, sonuna kadar. Mesela atıyorum yatak konusu çok kötüydü. Yataklar çok pis. Yatamıyorsun. O yatakları değiştirmeye başladılar ama maalesef özellikle ilk başta başka insanlar için (başka mahpus grupları için). Onların (başka mahpus gruplarının) yemekleri bile bizim yemeklerimizden değişik. Ben kantinde çalıştım. Mesela sebze manav şeyi vardı. En güzel sebzeler ilk başta başka

insanlarla başlıyordu (başka mahpus grupları). Yabancılar en son maalesef. En son Romanlar ve yabancılar. Yabancılarla çok az ilgileniyorlardı çünkü dil konusu vardı her zaman ve resmen bizi hafife alıyorlardı çünkü hiçbir şey yapamıyorsun sonunda. Romanlar zaten her şeyi kabul ediyorlar. Açık bir paket bile olsa kabul ediyorlar, sıkıntı yaşamıyorlar ama sıkıntıda olduğu zaman bayağı yakıyorlar her yeri.

Şimdi normal koğuşlarda yatakları değiştirmiyorlar, neden değiştirmiyorsun? Biz insan değiliz mi? Ben gittim ortopedik yatak aldım kendime. Ben şöyle pis şeyin üstünde yatamıyordum. Kokusu öyle zaten nem kokusu. Çarşafı üstüne çekiyorsun yine de iğreniyorsun. Böyle bir durum var. Onlar hariç yeni gelen mahkumlar, kendi adıma diyorum, ben yeni geldiğim zaman bana yatak vermediler, yastık vermediler, çarşaf vermediler. Yok. Nerde yatıcam ben? Yok işte. Kalabalık cezaevi. Elimizde yok. Ben iki hafta (boyunca) bir arkadaşımın yanında uyumak zorunda kaldım. Arkadaşım değildi zaten, yeni tanıdığım bir insan. Dolap yoktu. Benim eşyalarım yastık olmuştu bana. Poşetleri yastık gibi kullanıyordum. Korkuyordum bunu çalacaklar, bunu çalacaklar. Böyle bir sıkıntıyı ben kendim yaşadım. İşte bunlar yoktu. Yine son zamanlarda da aynı eksikler, böyle yatak bilmem yastık bilmem çarşaf eksikler her zaman vardı. Hala da belki var ama bu hiç değişmeyen bir şey oldu. Sadece dediğim gibi özellikler başka insanlarla başlıyordu. Bize gelince bitiyordu.

Dediğim gibi ben astım hastasıyım. İlk başta hiçbir şey yok. Tiroit var bende. Ağır ilaçlar kullanıyorum. İlaçları kullanmadığım zaman zaten nefesim yok o da üstüne geliyor. Daha kötü oluyordum. Her gün hasta her gün nefesim kesiliyordu. Şöyle bir durumda kalıyordum. Mor, mosmor oluyordum işte butona basıyorsun kimse ilgilenmiyor. Ben kaç kere bayıldım, düştüm. Gözümü açtım revirdeyim. Oksijen takmışlar bana, o derece. Yani hiçbir şey hatırlamıyorum. İşte kızlar bana söylüyor, kapıları yırttık bilmem yaktık bağırдық çağırдық, geldiler seni aldılar. Bir keresinde bir kız beni taşımış biraz da kiloluyum ben zaten yani düşün. O süreci ben hiç anlamamışım. Beni taşımış. O kadar kötü bir durumdaydım. Bu sadece ben kendimi biliyorum başkalarını yani oraya girsen sabaha

kadar söyleyecekler var. Hasta, resmen hasta insanlar var. Revirde ilgilenmek sıfır. Çünkü revirde belli bir saatte doktor var. Doktor zaten genel bir doktor. Yani mesela atıyorum sen şeker hastasısun, ben bilmiyorum, seni sevk yapıcım. O sevkler de zaten zamanla ilgili. Mesela sen şimdi hastasın senin hastane sevkini belki iki hafta sonra belki bir hafta sonra belki bir ay sonra geliyor. Ne olacak bu? Yani bazen hastalık geçiyor, bitiyor sonra mesela benim için kaç kere böyle bir durum oldu. Üç ay, dört ay yani doktora gittiğimden sonra sabah geldiler, dediler hastaneye gidiyorsun. Ne hastanesi ne için? Kendim bile bilmiyorum yani ne için. Unutmuşum. İşte bilmem şu bölüme gidiyoruz. Ooo geçti benim hastalığım, şimdi gerek yok. Böyle yani her zaman böyle durumlar vardı. Tabi ki yalan konuşmak iyi değil. Eğer çok çok çok acil bir durum ise kalp hastasısun bilmem ameliyat olacaksın. Ya da mesela sara var sende epilepsi var sende tabi ki ilgileniyorlar ama ona da zaten uğraşman gerekiyor. Uğraşmadın yani bir kere söylemekle olmuyor işte. İlla ki bin kere yazacaksın illaki butona basacaksın illaki bağıracaksın çağıracaksın ki seni dinlesinler. Ben çok zorluk yaşadım ilk başta. Zaten ben, şey hastalığı var bende, uyku apnesi var bende. Yani geceleri uyurken, şimdi iyiyim. Cihazla uyuyorum. Oksijen cihazıyla uyuyorum. Neden çünkü bilmediğim zaman nefesim kesiliyor. Bu çok tehlikeli bir şey. Nefesim kesildiği zaman kalbim durabilir. İşte o cihazı almak için tam dokuz ay uğraştım ben. İşte benim oda arkadaşım uykusu hafif zaten. O zaten bana diyordu bu süre “ben hep kalkıyordum seni dinliyordum nefes alıyor musun almıyor musun?” Çünkü sıkıntılı şeyler gördük orda. Adam öldü resmen kalkmadı, gece yattı sabah kalkmadı. Böyle şeyler olduğu için orda her zaman düşünüyor insan. İlk başta bana söylediler devlet senin cihazı karşılamıyor. 900 TL ödeyeceksin. Haydaaa. O zaman ben kendi cihazımı Kanadadan ailem göndersin. Hayır, kabul etmiyorlar, dışardan gelen böyle bir şeyi kabul etmiyorlar. Dedim ya ben neden o kadar para ödeyeceğim? Benim durumum olsa bile, durumum belki okay. Birinin durumu olmasa ölecek mi? Tabi ki devletin bunu karşılaması çok normal bir şey.

Şimdi belki konuyla hiç alakası yok ama bir ara şey oldu, dediler bakanlıktan yazı gelmiş. Koşullara cezaevinde olduğu insanların her şeye limit koydular. İşte çarşaf, leğen, süpürge, paspas, el bezi. Her şey li-

mitli. Anlıyorum ama şöyle bir şey vardı. Mesela çarşafı ben her şeyi kantinden kendi paramla aldım. Geldiler, ben koğuştta değilim. Resim kursuna gidiyorum arama sırası olmuş, gelmişler. İşte ben özel eşyalarımı her zaman dolabımda bırakıyordum. Anahtarını almıyordum, oda arkadaşım bırakıyordum çünkü güveniyordum ona sıkıntı yok. Arama sırası gelmiş, nasıl arama sırası gelmiş? Yani bu bayağı bir büyük sıkıntı oldu ve bunun üstünü de çok güzel kapattılar. Bir mahkûm arama hakkı yok (mahpusların görevliler tarafından aranmasından bahsediyor). Var mı sence? Gardiyan aradığında, o da tek gardiyan olmayacak. İki gardiyan olacak. Sen de olacaksın (arama esnasında aranan kişinin de orada bulunması gerektiğinden bahsediyor). Senin özel eşyalarını arayabilirler, böyle hakları var ona ben bir şey demiyorum. Ama nasıl olacak? Ben olacağım sen benim dolabıma girmek istiyorsun. İki tane memur olacak orda ona göre aramanı yapacaksın. Kurstan geri geldim. Oda arkadaşım gergin. Herkes gergin biri bağılıyor, biri çağırıyor. Ne oldu? Arama geldi, işte şu kadar eşya olmaz bunu alamazsınız onu edemezsiniz. İşte bizim leğenimiz vardı. Kimseyle paylaşmak zor. Sen yirmi kişiyle bir bulaşık leğeni paylaşamazsın olmuyor. Ya da mesela oda temizliği yapıyorsun sen paspası herkesle paylaşamazsın. Öyle hijyenik konular var. Aldığımız çarşafı kadar almışlar. Ben biraz titiz olduğum için fazla vardı bende. 6-7 tane çarşaf seti vardı bende hepsini almışlar iki tane bırakmışlar. Bunları ben kendi paramla aldım sen hangi hakla benden alıyorsun. Devletin verdiği mal olsa okay al çünkü bana ait değil. Devlet sana bunu vermişse senden geri alabiliyor. Sen benim paramla aldığım şeyleri sen nasıl alırsın? Bunları boş ver işte gelmişler bu kalabalıkta dolabımı açmışlar sigaralarım var dolapta, kızımın kolyesi, kızımın altın kolyesi bende. Onu takmıyordum zaten altını içeriye alabiliyorsun cezaevine gittiğin zaman. Takmıyorum saklıyorum özel eşya benim için. Geldim baktım her şeyi boş ver yedi paket sigaram yok. Telefon kart ben fazlasıyla alıyordum her zaman bilmem on tane falan telefon kartım yok. Kolyem yok. Bu nasıl bir şey? Çıldırıldım. İşte çıktım müdüre” ya böyle bir şey olmaz” falan, “kameralara bakıcaz” dedi, dedim “kameraların neyine bakacaksınız siz?” Yani kamerada birisi gelmiş mesela atıyorum, kartlar zaten çok basit tak sutyenine kim görecek? Sigaraları cebine koy

kim görecek? Kolyeni tak boynuna kim görecek, kim bilecek bu kadar insanın içinde. Dedim ben koğuştta olmadığım zaman siz böyle, mesela siyasi koğuşlarda ne yapıyorlardı? Anons yapıyorlardı, şimdi şu koğuşa arama yapıyoruz, kim kursta ise koğuşa geri gelsin arama yapıyoruz. Ama bize yapmıyorlar, yapmadılar. Ben bayağı sıkıntı yaptım bunun için. Kolyemi bulmadım ve zaten müdüre çıktım dedim “ben konsolosuma yazacağım, kusura bakmayın” dedim. Şimdi iki kuruş para için değil ama daha çok, Türkçesini bilmiyorum, principle, prensip olarak sizin çalıştığınız tarz kötü. Benim eşyalar kaybolmuş, benim aldığım şeyleri almışsınız siz. Ne hakla? Dedim ben şikâyet edicem. İşte birinci müdür çağırdı beni. Şaka yapıyor benimle. “Bunu hayat boyunca unutmam” dedim “ben o paramı geri istiyorum. Ya benim eşyalarımı geri verin ya da parasını verin bana” dedim kusura bakmayın ben çalışmıyorum zar zor Kanada’dan bana para geliyor, nasıl geliyor. Türkiye değil PTT gönderisi. Bayağı bir uğraşma var para için. Western Union çalışmıyor cezaevinde zaten. Hesap çalışmıyor zaten. Kimde Türk hesabı var ki öyle rahat rahat şey yapsınlar. Zar zor bana şey geliyor.

Neyse bana espri yapıyor birinci müdürümüz. “İşte sen zenginsin sıkıntı olmaz ben senin hesabına bakmıştım” dedim “müdürüm bu parayla hiç alakası yok. Bu principle’ı çok kötü bir şey.” Siz bana diyorsunuz ben bir mahkûm olarak gideyim baş gardiyanla aramı yapayım başka bir şeye. Var mı böyle bir şey? Yok onlar sadece dilini dolaştırma. Ben de zaten kafaya taktım. Konsolosuma söyledim bak siz bana yardımcı olursanız bana (bu) konuda olun. Çünkü mantıksız. Sen nasıl gelirsin benim kendi paramla aldığım eşyaları benden alırsın. Beni ilgilendirmez bakanlık demiş mi, kim demiş mi başbakan demiş mi. Mantıklı değil. Sen sadece devlet malını benden geri alabilirsin söyleyebilirsin sana ait değil. O zaman satmayacaksın. Ben almak istiyorum, diyeceksin şöyle bir kural var alamazsın çünkü limit var. Mantıklı diyorum? Bence mantıklı. Onun için zaten konsolosla konuştum, onlar gitmişler konuşmuşlar işte birinci müdür dedi ben kendim o kaybeden kartları bilmem telefon şeyleri falan fistan onların parasını ben sana yatırıcam ama kolyen için maalesef ben bir şey yapamam. Dedim zaten yapamazsınız onun değerinin parayla hiçbir şeyi yok. Onun manevi değeri var benim için o kızımın kolyesiydi.

Kızımdan bir parça kaybettim sanki ben burada. O psikolojimi bence siz anlamazsınız ben anlarım ya da benim gibiler anlar ki bazı şeyler ne kadar değerli olur insan için. İşte böyle bir sıkıntı oldu, evet parasını yatırdılar benim hesabıma ama ben uğraştım. İşte uğraşmasaydın. Arkamda konsolosum olmasaydı ne olacaktı? Tabi ki bir şey olmayacaktı. Üstüne bastıra bastıra bitmiş gitmiş bir konu olacaktı ki ben, bu çok gıcıkım ya haa ben şey oluyorum temperim yukarıya gidiyor. Bizden aldıkları çarşaf, nevresim takımları ki kendi paramızla almışız sonra yeni mahkûmlara, yeni mahkûm geliyor ya işte yastıklar çarşaf, yataklar geliyorlar ya onlara veriyorlar. Nereden biliyoruz biz bunları, karışmasın diye her şey benzer ya biz adlarımızı üzerine dikiyorduk ya da bir nişan koyuyorduk ki bu benimki olsun. Ya kaç tane geldi benim kendi çarşafım vardı şöyle sarı renginde tam kırmızı sapla adımı üzerine yazmıştım. Ki mesela yıkadığım zaman çamaşır falan karışmasın. Yeni mahkûm geldi bizim koğuşa benim çarşaf, gelmiş. Ne demek ya, bu ne demek? Bunlar sıkıntılar işte.

Yemekler nasıldı?

Fena. Çok. Temiz değildi, dişim kırıldı zaten. Taş çıktı. Bir kere değildi, ben bir kere yaşadım bu şeyi ama her zaman çok çok pis mutfak çok pis, yemekler iyi değildi. Herkes bunun biliyordu en kötü sebze meyve dağıtıyorlar ya bazen her gün de değil tabi ki. En kötü yani resmen Allah'ın bereketi çöpe gidiyordu o kadar pis yani. Paslanmış bozulmuş biberler, çürümüş domatesler, en kötü meyve sebzeler geliyordu. Bazen biz şey yapıyorduk bunları vermeyin arkadaşım vermeyin istemiyoruz sadece çöpe gidiyor bunlar kimse almıyor. Bunlar kantinden aldıklarımız değil. Kantinde de bazen kötü şeyler çıkıyordu ama yani kantin öyle değil zaten. Çok öyle olduğu zaman herkes şikâyet ediyordu. Ama mesela bir kere hiç unutmam pizza gelmiş. Tencereler var işte. Ben dağıtıyorum yemek. Tencereyi bir açtım büyük bir karafatma diyorsunuz. Böcek çıktı. Kapağını kapattım. Butona bastım bunu geri götürün. Şöyle bir şey var. "Aa tamam yenisini getiririm". Ben nereden bileyim onun yenisini mi getirecekler. Bence böceği dışarı atmışlar tencereyi geri getirmişler. Bu çok normal. Başka türlü olsa ben inanmam kimse inanmıyordu zaten. Öyle pislik şeyler vardı ya da şöyle bir şey var 32 kişi yemek geliyor tamam.

Her şey bir kepçe. En az bir kepçe olacak. Çocuklar, sayıyorsunuz çocukları yemeklerde (yemek listesine, dolayısıyla iaaş bedeline katılıyorlar). Sayıyorsanız her zaman sayın, saymıyorsanız hiçbir zaman saymayın. Ben yemek dağıttığım için bu sorunları her gün yaşadım. Benimle ilgili değil ama stresi bana geliyordu. Ay o çok aldı, onun çocuğuna niye verdin, çocuk işte yemiyor fazla bana kalsın. Atıyorum her kepçe mesela 32 kişiydik o sıra, 32 kepçe pirinç olacak. Olmuyordu. Yarım kepçe bile olmuyordu. Ben biliyorum o mutfakta ne kadar yemekler çöpe gidiyordu. Ama neden böyle. Kaç kere biz şikâyet ettik. Dilekçe, tencere içine, gönderdik. Kim ilgilendi? Hiç kimse. Hiç kimse. Son defasında hatırladığım şey ben zaten dedim ben yapmıyorum ben ilgilenmiyorum asabım bozulmuş. Ben hangisiyle ilgileneyim olmuyor işte. Yemek gelmiş az gelmiş, gardiyan gelmemiş, mutfak gardiyanı ilgilenmemiş. Kızlar sıkıntı yapmışlar. Tencere kapı açıldığı zaman birisi dışarıdan geri gelmiş koğuşa, kapı açıldığı zaman tencereyi gardiyanın üzerine fırlatmışlar. Tutanak alacağız size şu olacak bu olacak. Şöyle bir şey var. İlgilenin. Öyle duruma getiriyorlardı her kesi. 10 kere 20 kere. Son dönem dilinden anlamıyorsun ben de vahşi hayvan gibi davranayım sana belki anlarsın. Oraya geldikleri zaman tutanak tutanak tutanak. Mutfak çok kötü. Her şeyde, temizlik konusunda miktar konusunda. Mesela yumurta geliyordu, komik hakikaten çok komik. 32 kişiye resmen bir kaşık normal yemek kaşığı kadar paylaşılıyordu. Verme arkadaşım verme, yumurta yoksa verme, dibinden verme. İnsanın zoruna gidiyor.

Görüş

Dediğim gibi çok zor bir anlaşılması, anlaması bizim için çok zordu. Bizim söylediğimiz şey her zaman şu bizim burada kimsemiz yok ve biraz daha ilgiye ihtiyacımız var. Ve maalesef o fazla ilgi yokken ondan daha azına denk geliyorduk. Hiç ilgilenmiyorlardı. Yardım olarak hiçbir şey yoktu. Zaten telefon konusunda çok sıkıntılı şeyler vardı. Bazı ülkeler saat değişimimiz var. Bunlar bilmiyorum bence çok mantıklı şeyler yine de ben kendime geliyorum. Yine de benim konsolosum bu konuda bana yardımcı oldu ama vardı insanlar telefon yapamıyorlar ya da yaptıkları zaman sıkıntı oluyor çünkü saat değişimi var. Bu çok sıkıntılı

bir şey. Sen 10 dakika sevdiğin insan, annen baban kim varsa, onunla konuşacaksın ya işte olacak, işte olmadığı zaman da uyuyacak uykudan uyandıracaksın. Ben bu sıkıntıyı çok yaşadım. Bizim koğu telefon saati gece 2 buçuk 3'e geliyor Kanada'da. Kızım resmen şok yaşadı kaç kere. Bir keresinde konuşmadı bir keresinde ağladı. Napayım işte ben çocuğu o saatte rahatsız mı edeyim? Bir yandan tabi ki onun sesini duymak istiyorum tabi ki onunla konuşmak istiyorum. Bir yandan da tamam kızımın psikolojisi bozulmuş ya olmuyor işte. Yalvar yakar ben yine konsolosa gittim izin alın dedim lütfen. Sadece her hafta değil bir hafta ben zaten ailemle konuşuyorum onlar katılıyorlar gece olsun gündüz olsun sabahın körü olsun fark etmiyor onlar yetişkin insanlar anlıyorlar. Ama mesela çocuk anlamıyor ki. Ben onu bıraktığım zaman 3 yaşındaydı, şimdi 7 yaşında. Konuştum tamam belli bir saatte çıkıyordum ben. Bu da zaten sıkıntı bu diyor aa neden o bu saatte çıkıyor neden ben çık-mıyorum. Böyle bir düzen yapınlar diye her zaman konuşuyorduk ya, çok genel söylicem. Cezaevinde beni gördüğüm kadar hiçbir düzen yok hiçbir konuda. Şöyle bir genel müdürlük buna göre yürücez, buna göre davranıcaz kural böyle diye hiçbir şey yok. Herkes kendi kafasına. Bu başgardıyan böyle davranıyor. Öbürü öyle davranıyor bunda var onda yok. Bu genel bir sorun cezaevinde. Hiçbir düzen yok hiçbir konuda. İlgilenmiyorlar. Bunlar sorun işte. Atıyorum kadının oğlu öldü, öldür-müşler oğlunu gencecik. Konuşmak istiyor. Ailesiyle babasıyla konuş-mak istiyor. Bu hakkı vereceksin sen. Ölmüş ölmüş. Adam çocuğunu kaybetmiş. Geberiyor çıldırmış. Bayıldı düştü kalktı. Hayır efendim olmaz konsolosluktan belge gelecek bize tespit edecekler ki bunun oğlu ölmüş. Ona göre 10 dakika fazla telefon konuşması ayarlıcaz. Bu ne? O süre zaten hop 3 ay gitti, 2 ay gitti.

Ama son zamanlarda maalesef 3 tane yabancı koğuşunu dağıttılar bir-leştirdiler kalabalık oldu baya bir kalabalık. Koridorlarda yatıyorlardı dolap yoktu. Ben eski mahkûmlardan bahsediyorum. 25 sene ceza al-mış eşyası var, orada yaşıyor. Buzdolabı var, masası var, sandalyesi var, eşyası olmasın mı? Hayır efendim alamazsın edemezsin. Nasıl? Para ödememiş mi adam bunlara. Paylaşmak çok zor. Cezaevinde eşyanı

paylaşmak oda arkadaşınla bile bazen zor. Kafalar uymuyor bazen. O yüzden herkes kendi eşyasını alıyor. Koşulları birleştirdikleri zaman anlatamam ben nasıl bir sıkıntı oldu bize çünkü herkesin eşyası var napıcaz eşyaları kimse de vermek istemiyor. Ben kendi adıma söylüyorum benim için zor. 500 TL buzdolabı almışım 500 TL TV almışım. Neden bırakacağım idareye? Son zamanlarda vantilatör satmıyorlardı. Elektrik şeyi var anlıyorum ama satmıyorlardı. Biliyor musun kaç tane eski televizyonları geldiler koşullardan aldılar fazla var. Adam diyor ki para vermişim. Diyor ki her odada bir tane olacak. Yarın öbür gün birisi tahliye oldu veya koğuş değıştirdi. Ben koğuş değıştirdim işte son 3 ay işçi koğuşuna gittim. Benim oda arkadaşlarım TV'siz buzdolapsız kaldılar. Masamı oraya bıraktım almadım. Ama orada semaver satıyorlardı semaver içinde biz yemek yapıyorduk. Ocak falan yoktu ki. Kettle vardı su ısıtmak için. Onların hepsi benimdi aldım onları napiyim ben de kullanıyordum. Ama aklım kızlarda kaldı. Onlarda hiçbir şey yok napıyorlar acaba. Genelde benim eskiden kaldığım koğuştaki buzdolabı yoktu normal, orta. Baya uğraştım, yalvardım yakardım. Biliyorum ucuz 400 TL'ye alabiliyorsun normal büyük buzdolabı dışarıdan. Onların sattığı içeride 500 TL mini buzdolabı. Büyük normalde 2. el de olsa 400 TL alabiliyorsun. Dedim ben alayım hayır olmaz dediler. Bekleyeceğiz belediyeden yardım geliyor bazen öyle. Cezaevi bütçe harcamıyordu. Sen her koğuşa bir tane koyacaksın buzdolabı, masa koyacaksın orada, 2 tane sandalye koyacaksın orta yere. Bunları sen yapacaksın. Bakanlık bunlara bakmalı. Yaz günü sıcak ateş gibi herkes yanıyor bir kişi soğuk bir su içemedi. Bir yaz bir sene tam öyle geçti. Yazdım yazdım yalvardım yakardım sonra yazı biz atlattık sonra tam kasım veya aralığa geliyordu. Bir gün baş memurluktan biri dedi gel senin buzdolabın geldi. Dedim hayırlı olsun biraz daha bekletseydiniz zaten yaz bitti. Öyle şeylerle baya uğraşmak gerekiyordu maalesef.

9. KAYNAKÇA

1. Alper Yalçın, Türkiye’de Çocuk Mahpus Olmak, TCPS Kitaplığı, İstanbul, Temmuz 2016
2. Arın Gül Yeniaras, Türkiye Hapishanelerinde Yabancı Olmak ve Uluslararası Mevzuattan Öneriler, *Hapishanede Engelli, Yabancı, LGBTİ Olmak* içinde, Der. Zeynep Alpar, TCPS Kitaplığı, İstanbul 2015, s.135-146
3. Ayşegül Algan, LGBTİ, Yabancı Uyruklu ve Engelli Mahpuslar İçin Uluslararası İyi Örnekler ve Öneriler, *Hapishanede Engelli, Yabancı, LGBTİ Olmak* içinde, Der. Zeynep Alpar, TCPS Kitaplığı, İstanbul 2015, s 199-223
4. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi, *Cezaevi Müdürleri ve Politika Yapıcıları için Kadınlar ve Hapsedilme Üzerine El Kitabı*, Çev. Binnur Aloğlu, CİSST, İstanbul, 2013
5. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi, Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine El Kitabı, çev. Ömer B. Albayrak, CİSST, İstanbul 2013
6. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük
7. Hapiste Yabancı, Hindistan’da Mahpuslar Artık Yakınlarıyla Video-Konferans ile Görüşme Gerçekleştirebilecek, çev. Aylin Çelikçi, <<https://hapisteyabanci.wordpress.com/2018/04/19/hindistanda-mahpuslar-artik-yakinlariyla-video-konferans-ile-gorusme-gerceklestirebilecek/#more-1123>>, Erişim Tarihi 11.12.2018
8. <<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181205.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181205.htm>>, Erişim Tarihi 07.12.2018
9. <<https://bireysel.turktelekom.com.tr/ev-telefonu/Hizmetler/Documents/Cezaevi.pdf>>, Erişim Tarihi 12.12.2018

10. Institute for Criminal Policy Research. World Prison Brief, <www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/foreign-prisoners?field_region_taxonomy_tid=All>, Erişim Tarihi 11.10.2018
11. Jacinta, Kenya'nın Güneşini Görebilsin", Cumhuriyet Gazetesi, 24.05.2015, https://ozelihtiyaclimahpuslar.files.wordpress.com/2015/06/cumhuriyet_d20150524_p15_c24746719.pdf Erişim Tarihi: 26.01.2016
12. LGBTİ Mahpuslar İçin 28 Kuruluşun İmzasıyla Basın Duyurusu, *Hapiste LGBTİ* Blogu, 14 Temmuz 2015, <https://lgbthapiste.wordpress.com/2015/07/14/maltepe-hapishanesindeki-lgbti-mahpuslar-icin-28-kurulusun-imzasiyla-basin-duyurusu/> Erişim tarihi: 24.12.2015.
13. Penal Reform International. *Global Prison Trends 2015*, Penal Reform International, Londra 2015
14. Penal Reform International, *Global Prison Trends 2018*, Penal Reform International, Londra 2018.
15. Türkiye Barolar Birliği. Türkiye Barolar Birliği ve Birleşmiş Milletlerden Tercüme Destek Hattı, <<https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/turkiye-barolar-birligi-ve-birlesmis-milletlerden-tercume-destek-hatti-79769>>, Erişim Tarihi: 17.11.2018
16. Türkiye'de Yabancı Mahpuslar, *THEA* Sitesi, <http://www.thea.org.tr/?q=node/111> Erişim Tarihi 25.01.2016
17. Zeynep Alpar, Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar ve İlgili Sivil Toplum Örgütleri Ağı Projesi Raporu, *Hapishanede Engelli Yabancı LGBTİ Olmak* içinde, Der. Zeynep Alpar, TCPS Kitaplığı, İstanbul 2015, s 239-246
18. Zeynep Alpar, Yabancı, Hasta ve Mahpus: Bakırköy Kadın Hapishanesi'nde Yaşamak ya da Yaşayamamak, *Hapishanede Engelli, Yabancı, LGBTİ Olmak* içinde, Der. Zeynep Alpar, TCPS Kitaplığı, İstanbul 2015, s 156-179
19. Zeynep Çukadar, Yabancı Kadın Mahpuslar, Anneleriyle Kalan Çocuklar ve Bakırköy Hapishanesi'nden Bir İyi Örnek: Dans Ekibi, *Hapishanede Engelli, Yabancı, LGBTİ Olmak* içinde, Der. Zeynep Alpar, TCPS Kitaplığı, İstanbul 2015, s. 146-156

"Benim gelenim gidenim olmadığı için maddi durumum da yok. Burada cezaevinde iş var ama cezamdan dolayı ve yabancı olduğum için bana iş vermiyorlar. Bu nedenle ihtiyaçlarımı alamıyorum çok sıkıntı ve zorluk yaşıyorum."

"12 yıl ceza aldığını söylüyor (...) Sadece 1 kere avukatını görebilmiş ve bir daha görememiş. Şu an dosyası yargıtayca bozulmuş ancak durumu hakkında hiç bir malumatı yok. Tek istediği niçin ceza aldığını öğrenmek ve bir avukat ile görüşebilmek. Konsolosu ise 1 defa gelmiş ve bir daha gelmemiş."

"Bir başka konu açık görüşlerdir, ailemiz uzaktan ziyarete geliyorlar ve sadece bir saatten sonra gitmek zorunda kalıyorlar! Üç ay önce Adalet Bakanlığı'na bir isteğimi dilekçe olarak gönderdim. Yabancılar için daha uzun bir görüş istedim, hâlâ cevap yok, zaten biliyorum eşitlik bahanesiyle konuyu kapatacaklar, ama Türk mahkumlar her hafta kapalı görüş ve her ay açık görüş yapabilirler!"

"Tedavi cehennemdi, yalan olmasın. Özellikle de durumumdan dolayı dışlanmak. Doktorların bile bana sanki virüs diye bir şeyden hiç haberleri yokmuş gibi davranması çok ayıptı. Öyle bir aşağılanıyordum ki bazen ölsem daha iyi diye düşünüyordum. "

"Dil de büyük bir problem oluyor çünkü insanlar, özellikle de yeni gelenler, infaz koruma memurlarına dertlerini anlatamıyorlar. Evet dil eğitimi veriliyor. Gardiyanların yabancılarla karşı tutumu çok kötü, hele de siyahlara karşı. Bütün siyahların HIV pozitif olduğunu zannediyorlar"

CİSST
CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ

TCPS
TÜRKİYE HAPİSHANE ÇALIŞMALARI MERKEZİ

